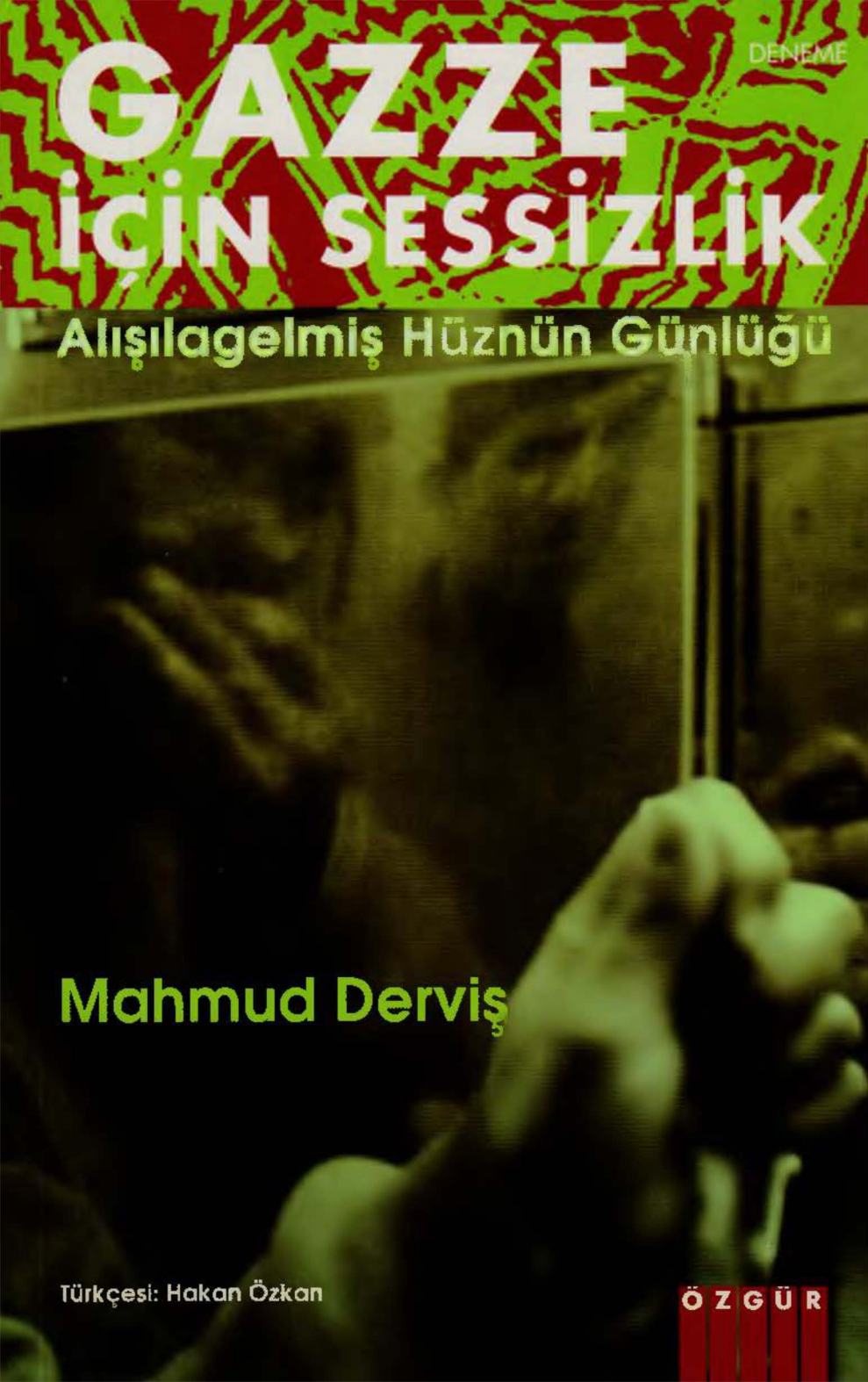
DENEME

GAZZE İÇİN SESSİZLİK

Alışılagelmiş Hüznün Günlüğü

Mahmud Derviş

Türkçesi: Hakan Özkan

ÖZGÜR

GAZZE İÇİN SESSİZLİK
Alışılagelmiş Hüznün Günlüğü

Özgür Yayınları kurucusu: Refik Ulu

Genel yayın yönetmeni: Adnan Özer
Kapak tasarımı: Özgür Grafik

Özgür Yayınları: 280
Sertifika No: 12407
ISBN: 978-975-447-266-0
© Mahmud Derviş 1973
© Riad Al Rayyes Books (2009)
Özgür Yayınları birinci basım: Mayıs 2009
Dizgi ve ofset hazırlık: Özgür Yayınları
Basım ve cilt: Kurtiş Matbaası

ÖZGÜR YAYINLARI
Ankara Cad. 31/4-5 Cağaloğlu - İstanbul
Tel: (0212) 528 13 30 - 526 25 13 - 526 35 01
Fax : 527 57 78
www.ozguryayinlari.com
info@ozguryayinlari.com

MAHMUD DERVİŞ

GAZZE İÇİN SESSİZLİK

Alışılagelmiş Hüznün Günlüğü

Arapça aslından çeviren: *Hakan Özkan*

ÖZGÜR

İÇİNDEKİLER

Ay Kuyunun İçine Düşmedi	7
Anılar ve Bavullar Arasında Kalan Vatan	27
Alışılagelmiş Hüznün Günlüğü	46
Kim 50 Arap Öldürürse Bir Kuruş Kaybeder	73
Mutluluk İhanet Ettiği Zaman	94
Kudüs Suresi Üzerine Taksimler	114
Gazze İçin Bir Sessizlik	119
Dünyaya Açılan Dünyaya Yabancı Kalır	124
15 Mayıs: Arapça Cümleye Doğru Giderken	131

AY KUYUNUN İÇİNE DÜŞMEDİ

— Baba, ne yapıyorsun?

— Bu gece kalbim düştü de, onu arıyorum.

— Onu burada mı bulacaksın?

— Ya nerede bulacağım! Toprağa eğilip onu tane tane topluyorum, haziran ayında fellah kızları zeytinleri tane tane topluyor ya, ben de kalbimi işte öyle tane tane yerden topluyorum.

— Ama senin topladığın şey çakıl taşı, baba!

— Olsun, hafızayı ve zihni zinde tutar bu. Kim bilir? Belki de şu çakıl taşları kalbimin taş olmuş halidir. Değilse de belki alışmışımdır kaybolmama sebep olan kayıp şeyleri aramaya. Başkaldırımın kanıtı arayışa çıkmamın ta kendisidir. Kayıplara karışmaya karşı koymamdır. Bu arayışın başka bir anlamı ise: Kaybettiğimi bulamadıkça ben de kayıbım demektir.

— Daha ne yapıyorsun, baba?

— Kalbime benzeyen taşlara rastlıyorum; onlardan kelime üretiyorum. Ateşli parmaklarımla, beni ırak memleketime ulaştıran, onunla konuşturan sözcükler yaratıyorum. Dil oluyoruz, somutlaşan ve şekil veren bir dil.

— Başka ne diyorsun?

— Konuşuyorum ama söylediklerimi anlamıyorum. Konuştuğum kadın, yeni bir gurbet oluveriyor.

— Çocukken aydan korkar mıydın?

— Öyle derler ama çocuklar her zaman aydan korkmaz... O olmasaydı erken yetim kalırdım. Ay kuyuya düşmedi işte -alnımdan biraz daha yukarıda, dedemin evinin ortasında duran dut ağacının hizasındaydı sanki. Köpek, gittikçe yaklaşan aya havlıyordu. İlk kurşun o zaman patladı. Gecenin bu saatinde düğün mü olur? Şaştım. Beni sürükleyip o uzun kafileye dahil ettiklerinde, bundan çok daha sonra sürgün olduğunu anlayacağım bir yola itilmiştim artık. Ay, yol boyunca eşlik ediyordu bana. Sana söylediğim gibi– o olmasaydı babamı kaybetmiş olacaktım.

— Başka ne hatırlıyorsun?

— Çok küçük yaşta tek başıma yolculuk yapmanın ne olduğunu öğrendim. Annem Akka'ya gitmişti. Beni öyle bırakıp gittiği için öfkeliydim. Ne de çok seviyordum halbuki o şehri. Yıllar önce dünyanın en ücra noktasıydı benim için. Ah ayrılık! Ne garip ki şimdi yine dünyanın en ücra noktası haline geldi. O zamanlar beş yaşındaydım ve siyah bir yolun üzerinden Akka'ya doğru yürüyordum.

— Yönü nasıl çıkardın?

— Batıya giden tek asfaltlı yoldu ve Akka'dan başka bir yere varmazdı. Çok sıcaktı, güneşin ve susuzluğun etkisinden ağlıyordum. Sık sık dinlenmek için oturuyordum. Dönüşü düşünüyordum ve hezimetimizden öyle utanıyordum ki.

— O dönemde hezimet ne demekti senin için?

— İstediğim bir şeyin gerçekleşmemesi. Başladığım bir şeyi tamamlayamamam. Akka yolunu tamamladım. Şehrin girişindeki dört yol ağzında durakaldım. Geldiğim yoldan geri gitmem söz konusu değildi. Güneye giden yolu deneyeyim dedim, beni denize bakan bir kum tepeye çıkardı. Annem burada değildi. Yol ağzına döndüm. Kuzeye giden yolu denedim. O da Beyrut'a gidiyordu. Annem orada da yoktu. Yol ağzına döndüm ve batı yönüne doğru koyuldum. Yol beni tam şehrin içine kadar götürdü. Bir dükkâna girip su istedim. Kimi aradığımı sordular.

— Annemi, dedim.

— Bir köy çocuğu bu kalabalık şehirde annesini nasıl arayıp bulabilir ki?

— Benim yaptığım gibi işte. Onu binlerce çehre arasından seçeceğimden emindim. Eğer yaklaşan gece vaktinden korkmasaydım köye yalnız başıma dönmezdim. Ama yaşı daha beşi geçmemiş bir çocuk yılar, ister istemez yılar. Yol ağzına döndüm. Hayal kırıklığı ile geldiğim yöne doğru ilerledim. Ovadan gelen geceden korkuyordum, yolun kenarında durdum. Bir yük kamyonu yanıma yaklaştı ve nereye gittiğimi sordu.

— Berve'ye, dedim.

Annem evdeydi. Ev ahalisi ve komşular, herkes beni arıyordu. Köylerin bütün kuyularını taramışlar, çünkü köyde bir çocuk kaybolduğunda mutlaka kuyuya düştüğü sanılırdı. Annem ağladı, ben de. Sevinci geçince bana bir tokat attı. Dedem beni kendisine doğru çekip bana bir şeker verdi... İlk yolculuğum böyle bitti işte.

Akka'nın bana bıraktığı ilk buruk hatıraydı bu. Orada hep, bulamadığım bir şey aramışımdır. Annemi aradım, köydeki evimize dönmüştü. Seneler sonra sevgilimi aradım. O da başka biriyle evlendirilmişti. İş aradım, yoksulluğa düştüm. Halkımı aradım, hapse atılıp utanma nedir bilmeyen subaylarla karşılaştım. Hayal kırıklığımın, başarısız başlangıçlarımın kenti Akka, surlarını yılların kemirdiği, dünyanın sonunda bulunan bir şehir işte.

— Dünyanın başlangıcı hakkında başka neler hatırlıyorsun?

— Tarif edilmesi zor bir şey, bana hayal ve düş dünyalarını güç kaynağı olarak kullanabileceğimi göstermişti. Gerçek ile benim aramda bir kopukluk oluşmuştu ve zihnimde gittikçe büyümekteydi. Ancak o zamanın şartları içinde varlığımı sürdürebilmem için, gerçek dünyaya dönmem gerekiyordu. Düşlerim de varlığımı tamamlıyordu. Böylece zaruri ihtiyaçlarla sınırlı, sürekli bir düş içinde

yaşıyordum. Kanatlarımı büsbütün açarak şatafatlı hülyalara kapılmadım. Dünya aynı anda hem kaya, hem serçe oldu elimde.

Düşlerinle birleşmeden gerçek senin bir parçan olamaz. Köklü bir ağaçtan bile daha gerçek olan düşlerindir. Ama düşler kendi kendilerini canlandıramaz. Şekli ne olursa olsun gerçek bir kayaya dayanması gerek. Ancak bir mihenk taşı gibi senin bu dünyadaki varlığına hükmederse bir şey bu derece mukaddes olur. Bir çarpışmanın odağında yer alırsa ancak. Ondan mahrum kalmak değerli sayılmasının tek sebebi değil. Öyle olmasaydı, yani değeri sadece bir şeyden mahrum olmakla ölçülseydi, yurdundan kovulmuş insanlar ölümü bile göze alarak ellerinden alınan topraklara dönüp eski yoksulluklarına kavuşmak istemezlerdi. Devrimi müjdeleyen hoş cümleler ezberleyip yarıştırırken, bir şeyi unutmuş olmayalım. İnsanın onurunu. Memleketim hak diye saydıklarımı her zaman vermeyebilir bana, ama ben de işimi hakkıyla ancak memleketimde yapabilirim, hakkımı ancak kendi memleketimde bulabilirim.

— Neden kaçamak cevaplar veriyorsun? Geçen günlerden uzaklaşıyor musun?

— Sana şöyle anlatayım. Ben ne geçmişte kalan mutluluğu savunuyorum ne de çekilen sefaletler için mersiye diziyorum. İşçilerin vatanı yok mu?

Asıl önemli olan vatandan mahrum bırakılanların vatanı olduğunu bilmektir. Belki de vatanımız inkâr edilemeyecek kadar gerçek ve güzel olduğu için kendimizi şanslı saymalıyız. Güzelliği içinde acı veren bu halini, onun üzerine yüklediğimiz mahrumiyetimizden almıyor. O, gerçeğiyle düş, düşüyle gerçektir. Biz bir çölün hasretini çekmiyoruz. Biz bir cennetin hasretini çekiyoruz. Kendimize ait bir yerde insan olmak, insanlığımızı yaşamak istiyoruz.

— Bu nokta üzerinde biraz dur!

— Dediğin nokta binlerce kurbanın ve şehidin ölüm noktasıydı. Onları kimse kandırmadı. Bazısı memleketini görmeden aşk ateşinden ölmüştür. Haritalar her zaman yanılmaz, tarih her zaman yanılmaz. Niye peygamberler, fakirler ve gaziler sevdikleri şey uğruna öldürmeyi bile göze almışlardır?

Karmel Dağı'nın kucağındaki Akdeniz halklarını bir araya getiren şölen, Tiberya Gölü'nün doğuşuyla sona erdi. Orada bir göl var, adını Ölüdeniz koymuşlar, çünkü bu cennetin içinde bir şeyin ölmesi lazım ki hayat sıkıcı olmasın. Yukarı Celile nasıl ormanlarla dolup taşıyorsa, Kudüs de kayaların dilin özüne hükmettiğine dair apaçık bir kanıttır. Budur işte vatanım. Bir arkadaşımın Beyrut'ta yaşayan babası, Yafa bahçelerindeki limon ağaçları çiçek açtığında onların kokusunu duyabiliyorum demişti, ölmeden biraz önce. Abartmamış.

— Kayıp cennet...

— Bu tabiri kullanma! Çünkü onu kabullenmek, şu anda geçerli olan kanuni ve olgusal statükoya teslim olmak anlamına gelir. Mutlak surette kayıp cennet ile Filistin'in bakış açısıyla kayıp sayılan cennetin arasında fark var. Mutlak surette kaybolan cennet için ancak hasret duyarsın, kendini ona ait hissedip onun senin hakkın olduğunu bilirsin, ama onun için artık savaşmazsın. Gitmiştir o. Oysa Filistin için bu kabul edilemez. Mücadele sürüyor –cennet kayıp değil, işgal altındadır ve geri alınması da mümkün. Bir muharebeyi kaybettik ve meşru müdafaa için savaş sürüyor anlamında söylemiyorum bunu. Benim kastettiğim şudur: Bir Filistinli, Arapların Endülüs'ü kayıp saydıkları şekilde veya Müslümanların ahiretteki ecrini bekledikleri gibi, vatanını kayıp bir cennet olarak kabul edemez. Filistin ile Endülüs arasındaki fark ölüme benzer. Birkaç devrimci yazar bozuntusunun, ifadesi hoş, iyi niyetli ama kötü neticeli benzetmeleri ile bu meseleye bakılamaz. Bu benzetmeye teslim olmak, haklarını ve varlığının yegâne anlamını, vatanına olan ilham verici has-

retle sınırlı görmek demektir. Ancak hasret tüfeğe sığınınca Endülüs ile Filistin'in arasındaki mesafenin büyüklüğünü anlarsın. Bir de bakarsın ki şu eski kavimlere ait ağlamaklı edebiyata düşkün yazar müsveddeleri, tarihin güzel ahengini bozduğun için ayağa kalkmışlar. Kayıp cennet fikri, etkileyici bir dille insanları etkilemek isteyenlere cazip gelebilir, ama Filistin davasını gözyaşı gölüne çevirir ve kansız bırakır. İşte böyle, vatanım cennetten üstündür, çünkü hem cennete benzemektedir hem de ona ulaşmak mümkündür.

— Bir gün çocukluğun bittiğinde kendini bu halin eşiğinde bulmadın mı?

— Çocukluğun seni bir mekâna bağlamıyor. Doğduğun mekân her zaman vatanın olmayabilir. Orada doğmuş olman toplumsal ve doğal bir temelin üstüne kurulmuş olmalı. Doğumun sırf bireysel ve suni bir olguysa, mekân da sadece bir tesadüften ibaret olur. Şu anda Mahmud ve Yisrail adında iki çocuğun aynı toprakta doğumunu birbirinden ayıran işte budur. Başkalarına ait olan toprakları işgal altında tutarak çocuk üretmek, onlara vatan hakkı yaratmıyor. Bir halkın vatanında çoğalması ise, vatanının devamı ve meşruiyeti anlamına gelmektedir. Halihazırda bunun gerçekleşmesi sürgünden dolayı zorla engellense de, durum yine aynıdır. Doğumun adalet ile tekâmül etmesi için halk, toprak ve hak bir araya gelmek zorundadır. Şu anda müşahede ettiğimiz doğumun haksızlık ile tekâmülü de 'istila, zor ve Tevrat' birleşmesinin neticesidir. Öyleyse hak mefhumlarının bu şekilde değiştirilmesinden de endişe duymuyoruz.

Bütün bunların manası şudur: Çocukluğumun dışına çıkmadım hiç. Bir şey, hezimete uğradığımızı hissetmemi engelledi; durumun değiştiği ortadaydı ama içimde hiçbir şey değişmemişti, çünkü isteyerek yurdumdan ayrılmadım ben. Bir seyahat değildi bu. Sürüldüm, zorla ihraç edildim. Sürgünün zor şartlarıyla yüz yüze kalmıştık. Sürgün de bu zor şartlara karşı koymakla ve onları red-

detmekle sınırlı değildir. Aksine, sorunun köküne inmek gerekir, bu da kendi kendine şu soruyu sormakla başlar: Beni ne bu hale getirdi? Büyüdük artık. Filistin'in içinde bulunduğu perişan hali, sadece sürgünün yarattığı şartlara bağlamamak bizim elimizde. Savaşarak ancak bizi sürgüne iten sebeplerin üstesinden gelip faillerine karşı bir zafer elde etmiş oluruz. Böylece "suçlu" olarak yaralılar kafilesine katılıp hastanelerimizi idare ederiz. Bunun çok iyi ve doğru bir idare olduğunu savunmuyorum, kendimizle uğraşırken saldırıya uğradığımızı unutmamak gerektiğini hatırlatmak için böyle konuşuyorum.

Sürgündeki yaşıtların sana, Filistinlisin diye derslerinde başarılı olamayacağını söylediklerinde, öfkeni bastıramıyordun. Bu tür aşağılanmalar sonraki yıllarda varlığına hükmedecek durumu anlamak için anahtar olaylardı. Senin davanın eşit haklar talep etmek veya gelir seviyeni yükseltmekle sınırlı olmadığını anlıyordun artık. Ama ilk yıllarda bile bu aşağılanmadan kurtulmanın tek yolunun, ancak ona sebep olan şartları ortadan kaldırmakla mümkün olacağını içgüdüsel olarak seziyordun. Çocuk halinle bile etrafındaki dünyayla mecburi olarak böyle tanışıyordun. Tesadüfi bir şey yok bunda. Akka vadisindeki bir tepeciğin üstüne kurulan, kimsenin kolay kolay göremediği dar sokaklı köyün, birden henüz kavrayamadığın bütün sorunların çözümüne dönüşüyordu. Çocukluğuna dair orada bıraktıkların ve onları koruman, benzer bir durumdaymış gibi görünen ama aslında senin durumunda olmayan insanlara benzetilmene karşı bir silah mahiyetindeydi. O eşya ve hatıralar, senin insana yakışır bir şekilde yaşayabilme şartlarını sahiplenebileceğine dair birer kanıttılar, alelade bir aşağılanmaya karşı direnişin vesilesi değil asla. Bu kanıtlar özellikle bayram günlerinde içine ateş gibi düşüyordu. Diğer çocuklar bayramlıklarını giyip yemeklerinin lezzetlerini tartışıyorlardı. Sen ise baban ve dedenle dilencilerin sırasında, nereden geldiğini ve kim tarafından bağışlandığını bilmediğin giysi ve yemekleri bekliyordun.

— Bunlar ne zaman oldu?

— 1949'da. Gittiğimizden bir sene sonra.

— 1948'de, yani gittiğiniz yıl, niye olmadı?

— Ah! O zaman turisttik. Dedemin yanında taşıdığı para dolu koskocaman bir kesesi vardı. Bizi gezdirmek için Lübnan'a götürürdü. Elma bahçelerine giderdik ve dallardan sarkan meyveleri toplardık. Benim için Akka'dan sonra gördüğüm ilk şehir olan Beyrut'a götürürdü bizi her hafta. Göç etmemiştik; bir gezi, bir eğlenceydi. Arap birliklerinin birkaç hafta içinde istilayı bertaraf etmesini ve ondan sonra da Berve'ye dönmeyi bekliyorduk. Kamplarda kalmıyorduk. Rimş'e geçtik, sonra da düşman roketlerine maruz kalan Bint Cübeyl'de geceledik. Bir evin dışında kaldığım ikinci gecemizdi bu. İlki de Celile'deki bir bedevi çadırındaydı. On "misafir" aynı tepsiden, pişirilmiş yumurta yedik. Cezin'de ikamet ettiğimizde, şelale ve bar kızlarının evlerde yaşadığını gördüm. Orada havalar soğumaya başlayınca Damur'a indik, sonra muz bahçelerinden geçerek deniz kenarına indik. Orada oyun oynayıp denize girerdik. Geniş bir cadde vardı. Bir gün ağabeyimden önce geçtim yolu. O da peşimden geliyordu. O sırada bir araba çarptı ona. Bu kaza onda görünür bir yara bırakmadı, ama çarpmanın şokunu ancak seneler sonra atabildi üstünden. Dedem, dönüşümüzün yakın olduğunu vaat eden gazeteleri okurdu sürekli. O sesli sesli haberleri okurken, hepimiz halka gibi etrafında toplanmış olurduk. Başlarda zevkle okur, sonra yavaş yavaş bocalamaya başlardı, daha sonra da adeta ara verirdi. En sonunda bir de bakardın ki, gittikçe derinleşen sesine bir halsizlik düşmüş. Bir daha baktığında gözlük yavaş yavaş, her zaman takıldığı yerden çıkartılmıştı. Kış günlerinde gurbetin acısını paylaşan ve akşam sohbetlerine katılan arkadaşlar, Filistin toprağı üstünde devam eden muharebeler hakkında görüş alışverişinde bulunuyorlardı. Berve'yi kaybettiğimizi de orada öğrendim.

— Daha önce düşmanın eline düşmedi mi?

— Daha önce bir gece boyunca düşmanın eline düşmüştü. Sonra sakinler ve komşu köylerin insanları, ilkel silahlarıyla kurtardı onu ellerinden. Kurtuluşundan hemen sonra harman yerinde bekleyen hasadı toplamaya koştular. Ancak Arap yardım ordusu kurtuluşundan sonra köye el koydu ve daha sonra nasıl Yahudilere geçtiğini bilmiyorum.

Yirmi sene sonra, bunca Arap şehri yok olmuşken İsrailli bir arkadaşıma yönelik İbranice olarak ifade ettiğim görüşlerim şaşırtmamalı. Bu adamla bir restoranda yemek yiyorduk. İsrail'in işlediği zulmün gerekçelerinin inandırıcılığından şüphe duymaksızın, bana karşı bu gerekçeleri savunmaya soyunmuştu. Bana şöyle dedi:

— Sen Arapları tanımıyorsun. Onları tanısaydın, adaletten bu şekilde bahsetmezdin.

— Beni bu konuda biraz daha aydınlatır mısın? deyince kaşlarını çatıp

— Berve adında bir köy biliyor musun? diye sordu. Ben de:

— Hayır, nerede ki o? dedim.

— Onu yeryüzünde bulamazsın, çünkü onu yıkıp yerle bir ettik, sonra toprağını sürüp üzerine ekin serpip, ağaçların altında kimsenin göremeyeceği bir şekilde sakladık.

— Nasıl? Suçu örtbas etmek için mi?

— Hayır. Onun suçunu örtbas etmek için yaptık bunu.

— Suçu neydi ki?

— O lanetli köy bize karşı direnmeye cüret etmişti. Bizi de bu yüzden ağır kayıplara uğrattı. Köyü ikinci kez işgal etmek zorunda kaldık. Akşam yemeğini yiyorduk. Çayımız daha sıcaktı. Bizi gaflette yakalayıp köylerini geri alabilmişlerdi. Bu aşağılanmanın altından nasıl kalkacaktık? Sen bu Arapları tanımıyorsun.

İşte o an, benim bir Arap olduğumu söyledim ona. Bahsettiği köyün benim köyüm olduğunu söyledim. Bu durumda kurnazlık ve ince zekânın bile kendisini kurta-

ramayacağını fazla önemsemeden, o yolu deneyip özür dilemeye kalkıştı. Sonra da barıştan söz etti. Fazla zaman geçmeden, beni dükkânına davet etti. Açık artırmayla Arapların kovuldukları Kuneytere şehrindeki evlerinden çalınan ev eşyalarını satmaktaydı. Birkaç gün sonra, iki Yahudi yerleşim biriminin Berve toprakları üzerinde kurulmasının yıldönümü kutlanıyordu. Ben de o sırada bir basın toplantısında, Araplara yapılan zulümlerden bahsediyordum. Toplantıma katılan *İstitan*[1] adlı bir gazetenin muhabirine bunu söylediğim zaman, o da güç bela özür dilemeye çalıştı, sonra da barıştan dem vurmaya başladı.

Onlar öyledirler. Suçu işlerler, sonra da inkâr ederler. Zulmettikleri insanlar bizzat önlerine çıktığında da, lafı dolandırıp barıştan bahsetmeye başlarlar. "Size, üzerinde çalışıp yorulmadığınız bir toprak verildi; şimdi oturduğunuz ama inşa etmediğiniz şehirler, şimdi yediğiniz ama ekip geliştirmediğiniz zeytin verildi."

— Daha sonra orayı ziyaret ettiğin oldu mu?

— Dedem, Lübnan'da kalışımızın ne kısa bir gezi ne de bir eğlence seyahati olduğunu ve harbin her şeyi kaybetmemizle sonuçlandığını, ektiğimiz tarlalardan Yahudilerin beslendiğini öğrenince toprağımızdan ayrılmamızın bir hata olduğunu anladı.

Gurbetin ve sürgünün ne olduğunu öğrendikten sonra, silah yoluyla elde edilmesi için yeniden umut beslemeye çalışıyordu. Kendi toprağında etkin bir şekilde yaşamanın, hiçbir şeye benzemeyen o gerçek aidiyetini geri istiyordu. Hezimetin şoku, silaha güvenmenin anlamsız olduğunu gösterdi. Hakkın bizden yana olmasından başka bir silaha sahip değildik. Artık işgal altında bulunan toprağına "kaçak" olarak sızmanın gerektiğini anlamıştı. Ne pahasına olursa olsun orada olmak, bu aşağılanmayı silmek-

---

1 Vatan edinme anlamına gelen, Yahudilerin Filistin'de yerleşme eylemi için kullanılan bir terim. Ç.N.

ti yapılacak olan tek şey. Bir gece ölüm tehdidi altında öbür tarafa geçmeyi başardık. Birlikte yola çıkmadık, çünkü kafilenin herhangi bir tehlikeyle yüz yüze gelmesi halinde ailenin darmadağın olmasından korkuyorduk. İki gece aç susuz süründükten sonra, sınırın ötesinde bir köye vardık. Yeniden Filistin'deydik. Dönüşümüz öyle oldu işte. Lübnan'a sığınışımızı kendi vatanımıza sığınmakla değiş tokuş edeceğimizi bilemezdik. Vatanımızdaki fiili varlığımızın, işgalcilerin ivedilikle yürürlüğe soktuğu kanunlara göre mümkün olamayacağını bilemezdik. Hiçbir hak talep etmeyelim diye, varlığımızı inkâr ediyorlardı. Bununla birlikte binlerce insanımızı yakaladıktan sonra askeri kamyonlara yükleyip hayvan veya eşya taşır gibi sınırın arkasına attıklarını biliyorduk. Dönme fikri kimsenin aklına bile gelmesin diye yüzlerce insanımızı kurşuna dizdiklerini de biliyorduk. Halamın kocasının mesela, Lübnan sınırından geçmeye çalıştığını ama hiçbir zaman bize ulaşamadığını biliyorduk. Hangi durum daha acıdır? Başka bir ülkede mi, kendi ülkende mi sığınmacı olmak? İsrail gerçeğinin senin içinde yarattığı kahır duygusu işte bu soruyu sordurtuyordu sana. Araplar, İsrailli sabanların dünyanın dört bir tarafından gelenlere buğday ve üzüm üretmek için Arap topraklarına ve bedenlerine saplanıp onları parçaladığını görünce işte böyle kahroluyorlardı. Birileri haccını yapsın diye topraklarından olmuşlardı. Bir toprak bu kadar kutsal olabilir mi hiç?

Bir Filistinli için, kesinlikle.

Köyler İsrail tarafından telli çitlerle çevrilmişti. Bunları kesip, yasak ilan edilen köylere girenleri hapis ve para cezasına çarptırıyorlardı. Toprağın verimliliğinden veya köy sakinlerinin direnişinden dolayı tasfiye edilmesine karar verdikleri onlarca köye, sadece yaklaşmak dahi kesinlikle yasaktı. İsrail güvenlik yasalarında ne değişiklikler yapılırsa yapılsın, bu yasak hep geçerli olmuştur. Böylelikle, köyümüze geri dönmemiz imkânsızdı. Yurdumuza dönmenin ne hayatımızı kazanmaya ne de içimizdeki sür-

günü yıkmaya bir faydası olmayacağını kavramıştık. Ancak fiilen orada bulunmamızın manası daha da derinleşmişti, çünkü başka bir ülkede fahri bir sürgün yaşamanın yerine seçmiştik bu hayatı.

Kimliğimize ve haklarımıza daha yakın olmak için bu zor ve riskli yolu seçmiştik. Bu kimliğimdir işte. Hem kimliğime çok yakın hissediyorum kendimi hem de en kötü şekilde yabancıyım kendime. Ne kadar kötü olsa da burada, vatanımda yaşadığım gurbet olumlu bir şeydir, çünkü sebebi benim irademin dışındadır ve en önemlisi ayaklarım bu topraklara basmaktadır. Kutsal toprak ile benim aramdaki ilişkinin kesiştiği noktada yanan ateşin etkisiyle olmayacak gerçekleri reddetme gücünü buluyordum. Deyr ül-Esed ile Akka arasında hâlâ yıllar önceki haliyle duruyordu Berve. O tepenin üstünde. Yabancı isim taşıyan levhalar değildi bana orayı gösteren. Seneler önce bana annemi bulmakta yardımcı olan o koskocaman harnup ağacı, Berve'nin nerede olduğunu gösteriyordu. Kalbimin tohumları yağmur ve sevgiyle bana Berve'nin yolunu gösterdi. Yer sadece ölçülebilir alan değil, aynı zamanda bir ruh halidir. Bir ağaç sadece bir ağaç değil. Bir çocukluğun özüdür. Sadece sözlerimle değil parmaklarımın uçlarıyla bile ağlıyordum. Otobüs hızla geçti. Her dönüşüm, çocukluğumda kalan hüzünlerimi yenilemekteydi. Önümde duran bu düşü niye hiç gerçekleştirmedim ki diyebileydim: Ölüm tadılacak en güzel şeydir. Askerler bu hayalin önünde nöbet tutuyorlardı. Onlar uykuya dalınca, düşüme girecektim.

— Peki, onlar uykuya daldı mı? Sen düşüne girebildin mi?

— Çok geçmeden bu dediğin oldu. Ama ağlamak bana yakıştığı kadar, yaşıtım olan bazı kişilere yakışmaz. Yedi yaşında orada bıraktığım çocukla yüz yüze gelmek istiyordum. Ama bizi yaralayacak sivri diken hem benden daha uzun çıktı hem de ondan. İkimiz de kaybolduk. Hangimizin diğerine rastladığını bilmiyorum. Ancak daha önce hiç

bu kadar güzel yeşil ve maviye bürünmüş bir kuş görmemiştim hiç. Çok keskin bir diken dağladı beni ve sevindim, çünkü bu bir yere vardığımın işaretiydi. Sanki hacca gitmiş gibiydim. Fakat Kâbe'mi bulamıyordum. Toprağı ne bu kadar acımasız kılar göçten başka? İngilizlerin babamı içine attığı hintinciri ağaçları iyice büyümüştü. Etinden yüzlerce diken çıkardılar, en derine saplanan diken hariç hepsini çıkarabildiler. Kim daha şanslı, baba? Dikeni yiyip toprağını geri istemeye devam eden mi, yoksa toprağına dönüp orada sadece diken bulan mı?

Bir de selam vererek korkuttuğum bir çoban vardı.

— Neredensin? Yemen'den mi?

Bu köyden olduğumu söyleyince beni Romalı zannetti, çünkü bu köyün Romalılardan kalma bir köy olduğunu düşünüyordu. Yahudilerin alışkın olmadıkları büyük yılan ve benzeri hayvanların bulunduğu yere gelmiştik. "Komşu ülkelerde onlara iş bulmadan önce, köyün Arapları bu tür hayvanları yakalayıp derilerini yüzüp, derilerle birlikte yumurtalarını da getirirlerse, büyük ödül vereceğim," demiş Herzel. Yemen'den gelen bu çoban da o yüzden benim yılan aradığımı zannetmişti. Burada bıraktığım yedi yaşındaki çocuğu bulmak uğruna taşlı yola devam ettim. Ne tırmandığım dut ağacını ne de içinde kaybolduğum meydanı bulabildim. Hiçbir şey. Yıkık ve çanı kayıp bir kiliseden başka hiçbir şey kalmamıştı. Girdim kiliseye. İnekler aheste aheste geviş getiriyorlardı. Artık köyden geri kalanlar rüyalarımı dolduruyordu, çünkü aidiyet hissim bir içgüdüye dayanmıyordu artık... Bu daha bilinçli bir aidiyet hissiydi şimdi, ve rüyalarıma girmişti – gördüklerim o aidiyet hislerimin bir balon gibi patlayıp gitmesine sebep olmamıştı. Davam buydu artık.

— Daha önce köyü neden terk ettiğinizi söylemedin daha. Bahsettiğin o sonuçlara daha önce niye varmadınız?

— Babam neler olup bittiğini anlamadıklarını söylüyor. Neticesi belli, geçici bir savaş olduğunu düşünüyorlardı. Köyü terk etmek, toprağından vazgeçmeden, bedelini

ölüm eşiğine sürmeden kurtulmak demekti. Kısacası ödleklikti. Vatan anlayışına göre, fikir üretmekte gayret göstermeye, toplumu harekete geçirmek için plan hazırlamaya ihtiyacı yokmuş gibiydi. Evler, üzüm bağları ve sabanlar, silahsız terk edilmeye mahkûmdu. Anlaşıldığına göre, orada kalmamız da savaş stratejilerinde yer almıyordu, çünkü ordular birlik halinde ve harbin bütün boyutlarını düşünerek hareket etmemişlerdi. Bu, o dönemlerde yaşayan insanların vatanseverliğinin eksik olduğunu mu gösteriyor? Asla değil. Çünkü fellahlar, vatan sevgisiyle dolu tertemiz bir kalple bu savaşa atılmışlardı. Eksik olan, savaş düzeniydi. Genel izlenim, hattâ genel yanılma, oradan sadece kısa bir süre için ayrıldığımız anlayışıydı. Peki, yurdumuzdan çıkışımız bize can güvenliği ve zaferi kazandıracakken niye çocuklar, yaşlılar ve kadınlar bu kadar gelişigüzel bir şekilde ölmektedir. İsrailliler ise Arapların kaçışını, vatanlarına bağlılık duygularının olmadığını ve bu kadar kolay ayrıldıklarına göre topraklarına gereken değeri vermediklerini iddia etmek için kullandılar. Bu iddialarına inanarak İsrailliler ancak kendilerini kandırırlar, çünkü tüfekleri ve hançerleriyle bizzat kendileri Arapları ölüm korkusuna salıp kovdular. Arapların önüne "ya kısa bir süre için buradan ayrılırsınız ya da ölürsünüz," diye bir seçim koydular. Arapları Filistin toprağından temizlemek olağanüstü şartların getirdiği geçici bir uygulama değil, Siyonistlerin İsrail devletini kurmak için harpten önce, harp sırasında ve harpten sonra uyguladıkları sabit bir stratejiydi ve bu stratejiyi silah zoruyla gerçekleştirdiler. Yehuşa bin Nun'un "Terör günü, rabbin günü" gibi fetvaları uygulayıp, daha önce işledikleri suçları örnek aldılar. Menahim Begin şöyle demişti: "Deyr Yasin zaferi olmasaydı, İsrail devleti gibi bir şey olmazdı." Deyr Yasin'de yaptıkları katliamın gayesini hiç saklamamışlardı; Deyr Yasin olayından sonra her yerde, ciplerine taktıkları hoparlörlerden ilan edip duruyorlardı: "Ya buradan gidersiniz ya da Deyr Yasin'dekilerin başına gelenler sizin

de başına gelecektir. Ondan sonra işgal ettikleri bütün köylerde sakinleri meydanlarda toplayıp saatlerce güneşin kavurucu sıcaklığı altında bekletiyorlardı. Sonra aralarından en yakışıklı genci seçerek herkesin gözü önünde, seçimlerini iyi düşünsünler, katliamın haberi, henüz işgal edilmeyen köylere de yayılsın ve besledikleri ezeli nefret dinsin diye öldürüyorlardı. Kanun önünde de kendilerine bir fetva çıkarmışlardı: Araplar topraklarını sözüm ona satıyorlarmış. Ne yazık ki belli Arap yayın organları, doğrusunu, yani Yahudilerin 1948'den önce Filistin topraklarında % 6'dan fazla payları olmadığını araştırmadan bu yalanı yaydılar.

— Peki, siz ne yaptınız toprağınızla?

— Toprağın bizimle ne yaptığını sorsan daha iyi olur. Dedemi, beklemekten kahrettirerek öldürdü. Babam, onun yüzünden ağır koşullarda çalışıp sefalete düştü. Bana da, gereğinden çok daha erken, zulmün ne olduğunu gösterdi. Dedem, maddi durumu iyi olan bir toprak sahibiydi. Olan olduğunda birden ölüm ve yaşam arasında bir insana dönüştü. Günlerini askeri hâkimin bürosu önünde, Akka şehrine gitme izni almak için geçiriyordu. Aslında oraya gitme niyetinde de değildi, istediği tek şey, otobüsün penceresinden kendi toprağını görmekti. Günlerini gazete okuyarak, gecelerini de derin derin düşünüp eski günlerini yâd ederek geçirip bekliyordu. Beni büyüten oydu; çalıştığı taş ocağında ekmek paramızı kazanıp sürekli meşgul olan babamdan daha çok severdim dedemi. Dedem bana okumayı, yer ölçümlerini ve zeytin ağaçlarının ömrünü öğretti. Akka'dan kitap alırdı bana, gazete ve kitap okuyup, eski şiirleri ezber bilen, sadece Yasin'i okurken yamlan torununu gururla tanıtmak için arkadaşlarına götürürdü. Uykuya yenik düşünceye kadar onlara Antara ve Zir efsanelerinden, Corci Zeydan'ın tarih romanlarından kesitler okurdu. Sabahları babamın idarelerde kaydı bulunmadığı için ismimi yazdırmadıkları okula giderdim. Lübnan'a giden Filistinliler bir veya iki sene sonra Filis-

tin'e döndüklerinde vatandaşlık tanınmıyordu. Ama ne ibret ki, iki bin sene sonra Varşova'dan gelenlere hemen vatandaşlık hakkını tanıdılar!

Gecenin ilerlemiş bir saatinde polisler, biri balçıktan yapılmış evimizin kapısını copuyla çalıp, bütün aileyi, yani nine, dede, ana, baba ve dört çocuğu, hem salon, hem mutfak, hem yatak odası olarak içine sıkıştıkları tek odanın kapısını çalarak ikaz ederdi. Dedeme sorardı: Oğulların Lübnan'dan döndü mü? Dedem "suçunu" itiraf ettiğinde de babamı ve amcamı, kendi ülkelerine izinsiz olarak girme suçundan tutuklarlardı.

Ancak dedem yine de hep umut beslerdi. Bir süre sonra, toprağına daha yakın bir köye taşındı. Bir yaz ise kurnazlık yaparak Yahudinin birinden kendi toprağına ait olan bir tarlayı bir karpuz mevsimi için kiralayabildi. Böylece toprağın asıl sahibi olan dedem, kendi toprağından çıkan meyveleri satın alma fırsatına nail oldu. Ne var ki, ticaretten pek anlamadığından zararlı çıktı. Yine de kendi tarlasında uzun saatler geçirdiği için kazançlı sayılırdı. Güneşin altında kendi cildinden bir farkı olmayan toprağın tarihini anlattı bana. Dedemin toprağına bağlılığı, aniden mülkünden ve kazancından mahrum bırakılan birinin bağlılığına benzemiyordu. Ondan ziyade, sahibi olduğu toprak onun vatanına ne derece bağlı olduğunu göstermekteydi. Kesilmiş bu bağın yeniden kanun önünde meşru kılınması, onun için tarihi ve vicdani bağdaşıklık demekti; bütün hasreti de bu bağdaşıklığı yeniden kurmaktı. Bağlılığı sadece yaşam standardına bağlı olsaydı, mülkünü satıp rahata kavuşarak bütün sorununu halletmiş olurdu. Ama o toprağını satmamayı yeğledi, toprağı onun için artık salt bir ekmek teknesi değildi. İstimlak edilişinden sonra toprağı bir yönden sefaletinin kaynağı, diğer yönden de ülkesinin ve kendinin şahsiyetini koruyan bir kaynak haline geldi. Ona karşı işlenen zulmün önünde "Açlıktan ölsem de toprağımı onlara satmam" sözünü yâd ederek can verdi. Dedemin bu vasiyeti babam

için çok daha ağır, çok daha zor bir imtihan oldu. Özenle bakılan hayvanlara bile ahır olarak uygun görülmeyen balçıklı evdeki sekiz kişiyi taş ocağında geçindiriyordu. Bütün ailenin ihtiyaçlarını, yani yemeğini, giysilerini, ilaç ve kitaplarını, taş ocaklarında yavaş yavaş kendine kıyarak karşılayabiliyordu. Sabahın beşinde kalkar, akşam beşte dönerdi. Bir sonraki günün azabına dayanabilsin diye kendini hemen yatağa atardı. Taş ocağı, evimize uzaktı, askeri manevra sahası dedikleri bir yerdi. Oraya gidebilmek için, ölümü halinde İsrail devletine karşı bir hak talep edilemeyeceğini, hayatını İsrail'e hibe etmeye razı olduğunu beyan etmek zorundaydı.

İnsanlar, taşıdığı inanılmaz yük hafiflesin diye toprağını satması için teşvik ediyorlardı; ama babam, "Taşların arasında ölsem de satmam," diyordu. Bir de, "En pis iş bile ayıp değil, pis bir vicdan ayıptır," derdi. İlkokul son sınıf öğrencisiydim ilk şiirimi büyük bir insan topluluğunun önünde okuduğumda. Askeri yönetim İsrail'in kuruluşunu kutlamak için bir şenlik düzenlemişti. Hükümete inat, zaferlerine, zulümlerine, istismarlarına karşı bin bir söz söyledim. Şenlikten sorumlu köy muhtarı neredeyse aklını yitirecekti: "Bu çocuğun, kendi evini ve ailesinin evini yıktığı yetmiyor, şimdi de bizim evimizi yıkmak istiyor. Bunlar neden misafirliklerini bilmiyorlar?" Bugünlerde de duyabildiğimiz bu tür laflar ediyordu. Bir gün sonra, Duf adlı asker valisi beni yanına çağırdı. Beni azarlayıp bir güzelce dövdü ama ağlamadım.

— Babanın taş ocağında çalışmasını yasaklayacağım, bir daha geçiş izni çıkarmayacağım ona!

deyince gözyaşlarımı tutamadım, ama karşısında değil, evime dönerken. Artık daha aç kalıp, daha çok üşüyecektik, artık fazla masraflı olacağı için ortaokula gidemeyecektim. Birçok insanın düşündüğü gibi eğitim parasız bir hizmet değildi. Eve varınca babam "Allah rızkımızı verir," deyip beni cesaretlendirmek istedi. Babam adeta bir sabır ve umut timsalidir.

Köyümüzün suyu çok azdı, kuyu kiralamaya da paramız yetmiyordu. Bizim gibi ülkelerine dönenler hem yurtlarında hem yurtlarının dışında lanetlidir. Gökyüzündeki bulutlardan başka hiçbir Allah'ın kulu bize su vermezdi. Annem gününün yarısını köyün çeşmesinde bekleyerek geçirirdi, testisi damla damla dolsun diye. Annem güzel ve sert bir kadındı, evde korku saçardı. Yalnızken de gözyaşlarına hâkim olamaz, kesintisiz ağlardı. Kız kardeşime kötü talihinden, yitik giden şeylerden bahseden bedevi nağmelerine benzeyen ninniler okurdu. Hç çbir zaman düğünlere gitmezdi, ama kendi köyümüzde veya komşu köylerinde bir cenaze kaldırılınca ilk giden o olurdu. Sevinçten aciz, ağlamaya kadir, alay etmekte usta, annem.

Amcam Herzel'in vaadini aynen gerçekleştirdi. Kendi toprağının ve babasının toprağının üzerinde kurulmuş Yahudi yerleşimlerinin sakinlerinin yanında işçi olarak çalışmaya başlamıştı. Bina yapım ve onarımda, tarlalarda, Yahudilerin alışkın olmadıkları işleri yapıyordu. Ancak, özel bir ödül almıyordu, çünkü yılan derisi ve yumurtası toplamıyordu. Yaptığı başka bir şey vardı; gidip, şimdi Yahudilerin olan ama bir zamanlar kendi diktiği üzüm bağlarından salkım salkım üzüm "çalıyordu". Akşam eve gelince herkesi toplayıp tane tane dağıtıyordu üzümleri.

Böylece dedem, babam ve amcam, topraklarının bir karışından vazgeçeceklerine, yokluk içinde keramet sahibi olmayı yeğlemiş oldular. Çünkü böylece haklarını korumuş oluyorlardı, belki kendileri için değil ama çocukları ve torunları için böyle olacağına kesinlikle inanıyorlardı.

— Sen onlardan ne alabildin?

— İşte bu düşüncelerini farklı bir çerçevede kendi düşüncelerim sayıyorum. Beklemeleri bir hataydı. Toprak onlar için parsel parsel arsa, üzüm bağlarıydı; hayatlarını sürdürebilecek bereket kaynağı anlamına geliyordu. Benim neslim için durum farklı; saydıklarımın dışında, çatışma, kavga ve gelecek anlamına gelir, toprak. Özlem in-

sanlara has durgun bir güçtür. Olumsuz bir silahtır. Kavgamız derece derece gelişip bu hale gelmiştir. Önce olanları reddettik, iman ile her şeyi değiştirebileceğimize inandık; sonra bizi vatansız vatandaş yapan güçlere karşı sadece özlemli anılara kaçmadan toplumsal bir hareketle, günlük hayatımız içinden doğan bir güçle başka, daha adil bir yaşamı aramaya kalktık. Toprağına aidiyet, vatan çatışma gücüyle buluşmadıkça, gözle görülecek hiç bir etki yaratamaz. Benim neslim bunu çok erken anladı.

— Buna imkân var mıydı?

— Yaptığımız birçok seçim çerçevesinde, evet.

— Size umut veren ne oldu?

— Ülkemiz haricinden umut ışıkları geliyordu. Hep hariçten. Köleler ancak imkânlarınca savaşabilirler. Bir mahpushanenin yıkılışı ancak penceresinden olur: Penceremiz başlangıçta çok genişti, çünkü kardeşlerimiz bize daha yakındı.

— Hüzün nasıl sardı seni?

— Cildimin hücrelerinden girerek.

— Sevinç?

— Sevinç, cehenneme gelen çocukların ağlamasından ve cennete giden savaşçıların ayakkabılarından gelir.

— Ne zaman ayrıldığımızı hatırlıyor musun?

— Dedemiz öldüğü zaman. İstediği yere gömülmemişti. Onu yaymaktan utanmadın.

— Sen niye hep dünyaya açılıyorsun?

— Ben açılmıyorum. Onlar yanıma gelip, beni kuşatıyorlar.

— Bir daha ne zaman buluşacağız?

— Hep yaptığın gibi, yüreğimin içine sığmayıp da dışarı çıkıp karşımda oturduğun zaman. Senden ricam fazla karşıma çıkmaman, çünkü hüzün ve saflık zaten hiç eksik olmuyor bende.

— Beni öldürecek misin?

— Bir insan, çocukluğunu yok etmeye kalktığında intihar ediyor demektir. Sana ihtiyacım var, çünkü bir neslin tanıklığını yapıyorsun. Çok fazla çıkma ortaya, çünkü şehirler çirkinliklerle dolu ve birçok arkadaşım ölmektedir bu günlerde.

"Beni unutma," dedi ve eski evimizin avlusunda duran dut ağacının gövdesine tırmanmak ve kuyuya düşmeyen ayı dalından koparmak için yeniden yüreğime sığındı.

ANILAR VE BAVULLAR ARASINDA KALAN VATAN

1

— Vatan nedir?

— Kimse bu soruyu senin gibi açık seçik sormamıştı. Harita bu sorunun cevabını veremez. Doğum belgeleri artık eskisi gibi değil. Bundan böyle, ölene kadar veya tövbe edene kadar veya ihanet edene kadar da eskisi gibi olmayacak. Senin kanaatin yetmiyor, çünkü o hiçbir şeyi değiştirmez, bomba gibi patlamaz... Çünkü yaşadığımız çöl büyüktür. Çöl zindandan büyük değildir her zaman. Vatan nedir? Öyle cevabını verip başka bir şeye geçilecek bir soru değil bu. Sadece vatan değil, hayatın ve davandır. Ondan önce ve ondan sonra o senin kişiliğindir. Dile kolay "Vatanım... Doğduğum yerdir..." demek. Doğduğun yere dönüp de hiç bir şey bulamadıysan ne oluyor? Sonra "Vatanım... Öldüğüm yerdir" demek de dile kolay gelir. Ama herhangi bir yerde, iki yerin arasında ölmek ne anlama gelir? Biraz sonra soru daha da zor olacak. Niye göç ettin?... Niye göç ettin? Yirmi senedir bu soruyu soruyorsun: Niye göç ettiler? Göç vatanı boşamak anlamına gelmez. Göç meseleyi soru haline getirir. Bu anın tarihini yazma. Bunu yaptığın takdirde maziden çıkmış olursun. İstenen, maziyi sorgulamandır. Sadece yaranın tarihini yazacaksın. Sadece gurbete gidişinin tarihini yaz. Sen buradasın... Buradasın. Doğduğun ve ölüme duyduğun özlemin seni

kavradığı yer. Vatan nedir? Ama sen bir bütünün parçasısın. O bütün gaip ve ibadet edilmeye şayandır. Peki, niye "Vatan ecdadımın yaşadığı yerdir," demekten korkuyorsun? Çünkü hasımlarının savunduklarını reddediyorsun. Öyle diyorlar.

— Okulda neler öğrendin?

— "Merhaba güneşin diyarından sürgündeki pencereme dönen serçe! Ey serçe, bildir bana, ailem ve ecdadım nasıl?"

— Peki, daha önce söylenen başka bir şarkı yok muydu?

— Onu iptal ettiler.

— İptal edilen şarkı nasıldı ki?

— Selam olsun sana
Ey ecdadımın toprağı
Sende hayat güzeldir
Şarkı söylemek de

İki şarkının arasında büyük bir fark yok. Uzaktan gelen özlem ile yakından çıkan özlemin arasındaki fark kadar ancak. İki şarkı da toprağa olan aşkı anlatıyor. İkisi de toprağa aidiyeti ecdatlara bağlıyor. İlki Rusya'da yaşayan bir Yahudinin şarkısı, ikincisi de Filistin'de yaşayan ve sürgün nedir bilmeyen bir şairin şarkısı. Çok geçmeden, ilk şarkı ikincinin hakkından geldi, Filistinli şair de uzaktan aşkını söylemeye başladı. Ülkelerinde kalan gençler ise kendi şairlerinin bestelediği kasideleri söylemekten mahrum kaldı. Gelecekleri, Rusya'da yaşayan Yahudi şairin şarkılarını ustalıkla icra etmeye adandı. Ülkesine aşkını anlatan şarkıları öğretmeye cüret eden her Arap öğretmen, İsrail devletine karşı isyana ve Yahudi düşmanlığına teşvik etme suçundan işinden oluyordu. Sonra biraz daha büyüdük ve şu şairin zor ve kanlı savaşlarını anlatan şiirleri okuttuk. El-Mütenebbi'nin ise sadece bir şiirini aldık: "Seninle davamız var, hem hasım hem de hükümdarsın."

Onlar hem hasım hem de hükümdardır...

Vatanın ne demek olduğunu yine onlar bizim için tanımlıyordu:

"Musa ile Mısır'dan kaçarak çıkıyorsun. Denizi asanla vuruyorsun. Deniz ikiye bölünüyor. İsrailoğulları sağ salim geçebilirken, deniz arkadan gelen hasımlarını yutuyor. Sina çöllerinde kırk sene yaşıyorsun. Rabbinin rızasını alıp dönüyorsun ..."

Onlar hem hasım hem de hükümdardır.

Vatanın ne demek olduğunu yine onlar bizim için tanımlıyordu:

"Theodor Herzel oturup müstebit halkının geleceğini düşünüyordu. Eşi olmayan kurtuluşun simgesi olan toprağa giden tek yol olarak, Siyonist fikrini ortaya attı. Ecdatlarının vatanına, yani Filistin'e dönmeden Yahudiler ne kendilerini gerçekleştirebilir ne de Yahudilerin tarihi misyonunu."

Sen bir öğretmene Filistin halkının geleceğini ve vatanını sorduğunda, kulağına fısıldayarak bunu hatırlatmamanı ve tarihin kutsiyetinden fazla bahsetmemeni tembihlerdi. Ancak öğretmen bir Yahudiyse sana çekinmeden Hayyim Weizman'ın 1919'da Paris'te kurulan Barış Meclis'inin önünde söylediği sözleri tercüme eder: "İngiltere nasıl İngilizse, İsrail toprağı da mutlaka Yahudi olmalıdır," der. Filistinlilerin ne olacağı sorusuna yatıştırıcı bir tavırla Weizman'ın şunları da eklediğini söyler: "Siyonistler İsrail toprağına yağmacı gibi gelmeyecek. Kimseyi yurdundan etmeyeceklerdir."

Kimseyi yurdundan etmeyeceklerdir...

2

Tarih hocasına sorma. Ekmek parasını yalanlarla kazanır o. Tarih uzaklaştıkça, yalan suçsuzluğa doğru gider,

acı azalır. Tarih hocası seni çok iyi bilir. Okula beş dakikalık bir mesafede bir yolun Akka'dan doğuya, Safad'a doğru gittiğini de bilir. Akka'dan çıktıktan hemen sonra geniş bir yeşil ovaya bakan tepelerin arasında küçük bir zeytinlik görürsün. Çok olmadı orada doğalı. Çocukluğun her şeyden çok daha yakın sana hâlâ... O tepeden, o ovadan, o kara asfalt yolundan ve atılan ilk mermilerden. Ay olmasaydı o gece, seni de sonsuza dek kaybeder, başka bir şeyle değiştirirlerdi, tıpkı o Hayfa'lı ana gibi. Ayın olmadığı bir gece evini mermiler delik deşik edip her yeri korkuya bürürken, bebeğini içinde sandığı kundağı kapıp bir teknenin içine atlamış. Bebeğinin yerine bir yastığı taşıdığını görünce aklını yitirmiş. Kaç çocuk yastığa dönüşmüş, kaç yastık çocuğa. Vatan ne midir? Bir ananın vatanı çocuğudur, bir çocuğun vatanı da anası. "Filistinliler topraklarını satıp göç ettiler." Dost düşman herkes böyle söyler. Ölüm boşuna olmadıkça şehit olunmaz. Bazılarının dediği gibi Deyr Yasin bir Arap propagandası değildi. Silahsız bir halktan ölümü beklemek, vatan mefhumu için sağlıklı bir tanımlama değil. Buna ne savaş denir, ne de mücadele; bu bir kıyımdan başka bir şey değil. Şimdi Filistinlileri vatanlarını sattı diye suçlayanlar, o zaman orada kalmayı ihanet, savaşı eğlence, göçü de gezinti sayıyorlardı.

O gece hiçbir şey anlamazdın, babana sorardın, o da "Sen küçüksün, sorma!" derdi sana. Seni yakın bir köye yerleştirip gittiler. Tarih hocası, kimseyi kovmadıklarını söylesin sana bakalım. Lübnan'ın güneyinde mülteci olarak yardım kurumlarından aldığın yemeğini yiyip geri döneceğin günü bekliyorsun. Lübnan'ın güneyinde hayatında ilk kez vatanın ne demek olduğunu anlıyorsun. Ellerinin arasından kayıp giden şeydir o, dönüşünü beklediğin. Bir iki sene sonra kaybolan o şeye döndüğünde ise, bir de bakarsın ki kaybolan sensin.

Kimseye Lübnan'da bulunduğunu söyleme.

Neredeymişim peki?

Filistin'in kuzeyindeki bedevi çadırlarında kaldığını söylersin.

Az bir süre önce Filistin kelimesini kullanmak yasaklandı. Musa asasıyla denizi ikiye böldükten bu yana, buranın adı İsrail'miş.

— Lübnan'dan geldiğini söyleseydin ne olurdu?

— Dünya değişmişti artık, kaçak olarak girmiş sayılırdın, kimlik alamazdın. Her hafta köyden bir cenaze çıkardı. Çiftçiler sağda solda ceset bulurlardı. Bunlar çölün, soğuğun ve mermilerin yok ettiği insanlardı işte. Tarih hocan hâlâ Yahudilerin kimseyi kovmadığını söyleyedursun bakalım. İngiltere İngilizlerin olduğu gibi, Araplar sürgün edilmeden İsrail nasıl Yahudilerin olabilir diye sorduğun zaman seni susturup, "Tarih tarih, siyaset siyasettir," derler. Köye beş dakikalık bir mesafede hâlâ Akka'dan Safad'a giden bir yol vardır. Senin için bu bir yol değil, gurbetin olan toprağı, vatanının toprağından ayıran bir sınırdır. Yolun güney tarafında kalan babana ve dedene ait tarlaları şimdi Yemen'den gelen Yahudi göçmenler ekip biçiyorlar. Ülkeye girmeden önce onlar için ve çocukları için her şey düşünülmüştü. Aynı anda senin de geleceğini belirttiler. Ancak onlar vatandaş oldu, sen mülteci. Ayaklarını vatanının toprağına bastığında seni mahkemenin önüne sürüklüyorlardı, mahkemeden de sürgüne. Hakkını savunduğunda ise seni bazen düşmanlıkla, bazen de gerçekdışı olmakla suçluyorlardı. İşte o an vatanın ne demek olduğunu bir kez daha anlarsın, hakkın ve toprağın uğruna ölmeyi göze almak olduğunu anlarsın. Vatan sadece toprak değildir, hak ve topraktır. Senin hakkındır ama toprak onlarda. Toprağa zorla el koymuşlar ve şimdi de elde edinilmiş bir haktan bahsediyorlar. Hak dedikleri, tarih ve anılardan ibarettir oysa. Toprak ve güç onlarda. Sende ise güç yok. Hem tarihini, hem toprağını hem de hakkını kaybettin.

3

— Dinle bak. Dışarıdan gelen Yahudiler bu toprağı alıp güzel bir hale getirdiler.

"Dükkânlar açtık, okul ve kilise bina ettik. Burada buluşan partilerle birlikte çok konuda tartışmalarımız olacak. Tarlaları süreceğiz, ekip biçeceğiz. O hayalimizdeki Yahudi köyü yaşayacak. Kim derdi ki o köy buradadır.[2] Hem kovduk onları hem de onların varisi olduk. Geldik, ateşe verip yaktık, yıktık, insanları sürgün ettik."

Bunları bir Arap yazmadı. Yirmi sene önce İsrailli bir yazarın kaleme aldığı nadir satırlardır bunlar. Vatan mefhumunun gerçeğini en doğru şekilde veriyor. Tarihe ve tarih hocana verilecek cevap bu. İsrail'in "vatanı" böyle oluşmuştur. Ne hakla, ne tarihle, ne de baskıdan kaçmak zoruyla. Sırf zulümle: Sürgün ettik ve varisleri olduk. Yaktık, yıktık, sürgün ettik. Ne var ki bu nadir itiraf, yalan propagandaların çıkardığı büyük gürültüsü içinde kayboluyor. Onlarla mantıklı bir şekilde her şeyi enine boyuna tartışabilirsen eğer, evet, itiraf ediyorlar. Ancak tartışmaları hep bu değişmez cümle ile noktalıyorlar: "Ne yapalım?" Sonra da zamanın geçmesini, haksızlığın hakka dönüşmesini, herkesin de buna alışmasını bekliyorlar.

Yazarın yukarıda bahsettiği Yahudi köyü tek örnek değildir. Filistin'in bütünü bu köye benzer. İsrailliler hayaletlerle dolu bir evde yaşamaktadırlar. Ama bu toprakların kendi vatanları olduğunu kanıtlama çabası içerisine düştüklerinden ve o vatana ait olmaya engel olan her şeyi reddettiklerinden, onu, vatanlarını elde etmek için başvurdukları korkunç yöntemler vicdanlarını rahatsız etmemektedir. Günler geçtikçe Filistin'in Arap yüzü eriyip gi-

---

2 Bahsedilen köy Hirbet Hize adlı hayali köydür. Bkz. S. Yizhar: Khirbet Khizeh (İngilizcesi: Nicholas de Lange ve Yaacob Dweck), Ibis Editions, Kudüs 1949. Ç.N.

decektir. Yahudiler için ilk başta bir nevi vicdani çekinceydi, sonra doğanın dekoru haline geldi, en sonunda da yok edilmesi gereken bir düşman olduğuna dair karar verildi. Arapların vatan hakkı kalmamıştı artık. Hiçbir hakkı kalmamıştı.

1967'nin haziranında meydana gelen savaşta birçok İsrailli asker, Filistinlilerin hafızasının zindeliğine şaştılar. Kaybolmuş bir vatanı özlemle hatırlamaları ve özellikle de Filistin'de doğmadıkları halde çocuklarının da kendileri gibi vatanlarına bu denli bağlı yetişmesi karşısında afalladılar. İsrailli bir asker, Filistinlilerin kaldığı bir mülteci kampına girdiğinde oradakilerin hâlâ tıpkı Filistin'deki köylerindeymiş gibi yaşadıklarını anlatıyordu. İnsanların ve evlerin kamp alanındaki dağılımı yol da dahil olmak üzere aynı eski köylerinin düzenine göre yapılmıştı. Bunu gören asker telaşa düştü.

Neden?

— Anlamıyordum. On dokuz sene geçti aradan ve hâlâ biz Bi'r Sebü'deniz diyorlar.

Aynı anda hem şair hem asker olan biri bana Filistin'de kendini hiçbir zaman yabancı hissetmediğini ancak son savaşta Batı Şeria'nın köylerinde böyle bir duyguya kapıldığını söyledi. Asker üniforması üstündeyken küçük bir kızla göz göze geldiğinde, kızın bakışı askeri iyice sarsmıştı.

Kızın bakışları karşısında kendisini bir gaspçı gibi hissetmişti. Kızın yarattığı etkiyi gizlemeye çalışmadı. Bu kız nasıl hatırlayabilir diye sordu? Ona bir vatanı olduğunu kim öğretti? Kim?

İki belleğin birbiriyle çarpışması!

Yahudilerin belleği, Filistin'de hak iddia etmelerinin en önemli nedenlerinden biridir. Ancak bu bellek, başkalarının da anıları olabileceğini itiraf etmekten onları alıkoydu. İsrailliler Filistinlilerin belleği ile birlikte yaşamayı, "Asla unutmayacağız" milli şiarları yüzünden reddettikleri yetmiyormuş gibi, Filistinlilerin belleğini büsbütün red-

dettiler. Oysa İsrailli eğitiminde Siyonizmin en önemli maddesi, birincil olarak, olup bitenleri vatan sevgisi adına sürekli anımsamaktır.

Hep şöyle derler: "Eğer seni unutursam yeminimi de unuttur bana, ey Uruşalaym[3]." Nazilerin elinde yaşadıkları faciadan sonra ise şiarları şöyle oldu: "Unutmayacağız ve merhamet etmeyeceğiz." Her yıl, kaybettikleri insanları anarlar. O an İsrail'de hayat tamamen durur. Yeni nesil unutmasın diye özel müzeleri, özel eğitimleri ve özel programları vardır. Lezirya İlun'un *İsrailliler* adlı kitabında bunun için özel bir bölüm ayrılmıştır. Orada şöyle der: "Soykırımı sürekli canlı tutmak, Siyonizmin en eski savlarından bir tanesidir. Bu sava göre, Yahudiler vatansız kalırlarsa dünyanın en iğrenç varlıkları ve vahşi hayvanların yemi olacaklardır." İlun kitabında, İsrail'in siyasetinde soykırımı bir şantaj olarak suistimal ettiğini itiraf etmektedir. İsrail, vatandaşlarına, dünyaya yabancı ve herkes tarafından yalnız bırakıldıkları hissini vermek için sürekli onları Nazi soykırımı anılarına boğma çabasındadır. Bu duygu, İsraillilerin zihniyeti ve ruh halinin temel unsurudur. Böylece soykırım anıları siyasi emellere atfedilmiş oldu. İsrailliye sürekli olarak, yok edilme tehdidi altında olduğu fikri dayatılıyor. "İsrail toprağına" dönmek, orada varlıklarını sonsuza dek sürdürmek, tarihi ve siyasi olmak üzere Siyonizmin Filistin üzerindeki hak iddiasının yegâne güvencesi oluverdi.

Nazi soykırımını unutmamak sadece Yahudiler için bir mecburiyet olmayıp, vicdanları nasırlaşmamış ve hürriyet dostu olan herkes bu insanlık dışı vahşeti anarak canlı tutmayı ve ibret olarak kalmasını ister. Özellikle o zamanki Nazilerle günümüzde ortaya çıkan ırkçılık hareketleri arasındaki benzerlik için o dönem çok önemlidir. İsrail ve Arap insanı birbirine ne kadar düşman olurlarsa olsunlar, düşmanımın düşmanı dostumdur demek hiçbir

---

3 Yahudilerin Kudüs için kullandıkları isim. Ç.N.

Arabın hakkı değildir, çünkü Nazilik bütün halkların düşmanıdır. Bu bir şey, ama İsrail'in yaptığı gibi kendi nefretini başka bir halkın üstüne yıkmak da tamamen ayrı bir şeydir. Bir cinayete başka bir cinayetle karşılık verilmez. Filistinlilerin ve Arapların, işlemedikleri bir suçun bedelini ödemesi, İsrailliler için soykırımın karşılığı olmamalı. İsrailliler dünyanın önünde tarihin ezeli sürgünleri ve gurbet hayatına mahkûm edilmiş bir halk olarak gösteriliyorlar. Daha da önemlisi bunu bir özellik, bir ayrıcalık olarak telakki ediyorlar. Ne yazık ki bu sürgün ve gurbet duygusunu duyan insanlar, başkalarının aynı duyguya sahip olabileceğini ısrarla anlamak istemiyorlar. Siyonist Yahudilerin Filistinlilere karşı yaptıklarını, bir zamanlar Nazilerin Yahudilere yaptıklarına benzetirsek acımasız bir benzetme yaptığımız söylenemez.

Ayrıca Siyonistlerin de, Yahudilerin de soykırımı ve ölenlerin kanını, milli siyasetlerinde pazarlık unsuru olarak kullandıklarını söylemek pek sert bir yaklaşım değildir. Nazilerin öldürdüğü insanlara karşılık, edindikleri olanak ve araçları başka bir halkı öldürmek için kullandıklarını söylemekle, İsrailllilere bir haksızlık etmiş olmuyoruz.

İsrail devletinin kendi halkına sürekli olarak soykırımı hatırlatması çok çirkin bir suistimaldir. Çünkü halkı soykırım anılarıyla kışkırtmanın siyasi hedefi, intikam duygusunu onların içine aşılamaktır... Ama asıl katillerinden değil, başka bir suçsuzdan... Filistin halkından. Utanma nedir bilmeyen Siyonistler, altı milyon Yahudinin –doğru sayı buysa eğer– ölümünün onlara bir vatan bağışladığını düşünüyorlar.

4

Ne senin hakkını kabul ediyorlar... Ne de bir belleğin olabileceğini.

Öğleden sonra saat dörtte emniyet müdürlüğüne gittin. Filistin'de bulunduğunu, orada var olduğunu bildirdin.

Arkadaşın, "Hadi bir macera yaşayalım," dedi. Güzel bir şeyi görmek için yola çıkmak, bir macera olabilir gerçekten. Hayfa'dan güneye doğru, denizin hizasında güneye doğru gidiyoruz, yüzünü seyrin rüzgârına bırakarak sigaranı içiyorsun ve doğru açık yaranın içinde söndürüyorsun. Araba hafifçe kuzeye saptıktan sonra, kendini bir hazinenin içinde buluyor insan. Girişte İbranice bir levha görürsün: "Burası Ayn Hûd." Köyün asıl ismi Dad harfiyle yazılır aslında. Ama bu harf çeviriye teslim olmayan cinsten olduğu için, İbranicede isim bu hale geliyor. Vatan kaybolur, ama bir harf kaybolmaz. Peki, Ayn Hûd nedir? Dış duvarları yıkılmış olmayan, sahiplerinin bıraktığı gibi duran Arap evleri. Her ev ormanın içinde gizlenmiş, dünyadan habersizdi. Köy üç tepeli bir vadinin içinde, denize giden bir yola sahipti. Köyün asıl sakinleri, açık yaralarına nazır tepelerinin birine taşınmışlardı. Bu sadizm neden? Çünkü yukarıdan evlerine ve onların yeni sakinlerine terk edilmiş topraklarına bakarlarken çimenlerini ve taşlarını ziyaret edemiyorlar. Daha da kötüsü, kendi belleklerini kabul etmiyorlar.

Bir arkadaşım, İsrailli bir ressamla tanışmış. Bu kişi bahsettiğim köyde yaşamaktadır. İçinde yaşadığı Arap evini eski haliyle korumak istedi. Ortadoğu'yu anımsatan güzel bir dekora sahip olduğunu söylüyor bize, Nazilerden kaçışını anlatan ressam. Onu yaşadığı toprağa neyin bağladığını sorduğumuzda, "Hoşuma gidiyor," dedi. Arap dekoruna olan ihtiyacı onu Ortadoğu'ya bağlayan tek şey ise, yaşadığı toprakla kendisi arasındaki ilgi de bir turistin duyabileceği ilgiden başka bir şey değildir dedik. "Ne yapayım?" dedi. Sonra dikkatimizi Arap ve Yahudilerin arasındaki benzerliğe çekti. İltica, iki halkın ortak özelliğiymiş. Şimdi de ikisi birbirinin hayat biçimini tayin etmekteymiş. Biz de dedik ki, "Ne yazık ki ortak noktamız, aynı zamanda aramızdaki savaşın da sebebidir. Başkala-

rını geldiğin noktaya iterek, kendini iltica etmekten kurtardın. Böylece tamamen çapraşık bir benzetme ortaya çıkıyor. Benim varlığımı ortadan kaldırıyorsan, ben de o varlığıma sarılıp onu korumak istediğimde, aramızdaki ilişki bir çatışmaya dönüşür. Dikkat et. Bu, senin kurtuluşunu istemediğimden veya birlikte var olabileceğimize inanmadığımdan değil, kendi varlığımı tehdit eden yöntem ve muamelenize karşı olduğumdandır. Tartışma (bu tür durumlarda) diğerinin hakkını kabul etmekle bitmez, çünkü bu durumda kabul etmek aslında büyük bir rettir. Çünkü birkaç adım ileride köyün eski sakinleri oturup çaresizce köylerine bakıyorlar. İddia edildiği gibi Arapların sarılıpbel bağladıkları Arap "Siyonizmi", iki onyıllık bir belleğe sahip değil. Haklılıklarını kanıtlamak adına Siyonistlerin öne sürdükleri bellek meselesi, bir mazeretten ziyade en zayıf noktalarıdır da. Çünkü İsrailliler, haklarını kanıtlamak için kullandıkları bu yöntemi Filistinlilerin de benimsediğini görünce, dehşete düşmüşlerdir. İki bin yıldır kendi kanlarının akmasına izin verdikleri için, kalkıp da, Filistinliler daha yirmi senedir bu çileyi çekiyorlar, boşuna vehme kapılmasınlar, diyemezler. Ağlama ve acı çekme kimsenin tekelinde değil. Kim daha çok acı çekti diye bir hesap yapıp yarışa girilmez; birbirine karşı büyüklük taslamak için milli bir değer olamaz. 15 mayısta sabahın belli saatlerinde, İsrail'in dört bir yanından "kurtuluş" savaşında ölenlerin yasını tutmak için çalan ihtar düdükleri, herkesi saygı duruşuna çağırıyor. Yolda yürüyen herkes nerede olursa olsun, birden çivi gibi yerine çakılır. Arabalar durur. Bütün işler, inşaat makineleri, hepsi, büyük sevinç kutlamaları başlamadan önce, ölenlerin anısına hareketsiz kalırlar.

Peki, Araplar ne yapıyor bu durumda? Gözyaşlarını yüreklerine dökerler ya da sıkıntılarından patlarlar.

İsrail'in doğuşunun ilanı, aynı anda Filistin'in vefat ilanıdır. Böylece o an her şeyi ikiye bölen tarih başladı. Ama sen bu anı anamazsın ve andıramazsın. Demek ki Filistinlilerin belleğini savunmak, Arap Siyonizminin milli

davalarından biri olmalıdır. Hayır. Vatanın katledilmesini anmak bir Arap Siyonizmin hedefi olamaz. Bu ayrım noktasında işte iki zıddın gözyaşları buluşmaktadır. Sen kayıp bir vatan için ağlıyorsun, onlar da yeni bir "vatan" arayışındayken kaybettikleri için ağlıyorlar.

Ter döktüğün bir sokakta, güneşin ve kahrın ateşi içini yakıyor. Vatan nedir? Belleğine sahip çıkmak, onu korumaktır.

Hüzünlerini yaşadıkları anlar çok. Onların her bayramı hüzün demektir. Ama onlar uzak anıların hüznünü yaşadıkları için, sevinçlerini de doyasıya tadabilmektedirler. Geceleri deli gibi oynayıp, hayata çılgınca atılırlar. Neden seni anlasınlar istiyorsun ki?

Hep öyle derdim: Onları savunacak bir makale yazıp ölseydin keşke. Ama Arap petrolü sana bu imkânı sağlayacak gibi görünmüyor. Savaşı kazananların üzüntüsü ikiyüzlü ve yalancıdır, bir üstünlükten çok, bir eksiktir. Bütün tarihin üzüntülerini toplayıp üzerine boşalttılar. Senden de üzüntünü yaşamamanı istiyorlar. Ey Arap! Üzülmek yasak sana! Onlar her şeyin hüznünü yaşabiliyorlar, taşların, orospuların, işgalci kahramanların ve gerçek savaş kurbanlarının anılarını canlı tutuyorlar. Ama sen hiç kimseyi ve hiçbir şeyi anımsatamazsın.

Bitmedi. Bir de seni, hüsrana uğrattıkları zaferlerinin kutlamalarına davet ediyorlar. Karşı çıktığında da cezalandırılıyorsun. Kefr Kasım'da ölen insanları anmayı da yasaklıyorlar. Kendilerinin kaybettikleri senden başkaları tarafından öldürüldü ama senin kaybettiklerinin hepsi onlar tarafından öldürüldü. Kefr Kasım'ın anma günü yaklaştığında her yeri çevreleyip, köye ve mezarlığa girmeyi yasaklıyorlar, çünkü hüzünlenmek yasak. Bununla yetinmeyip Celil'de daha çok toprağa el koymaktadırlar. Yeniden bir Yahudi şehrinin ismini yakıştırdılar Celil'e: Karmiel. Toprakları ellerinden alınan üç köyün sakinleri, protesto etmeye kalkıştılar. Etraflarını sarıp hapsettiler insanları ve işte Karmiel doğuverdi. Bir de şehrin kuruluş

kutlamasını Kefr Kasım'ın anma gününe denk getirdiler. Bu sadece bir kışkırtma, sadizm ve bir aşağılama değil, aynı zamanda ikrah gücü gösterisidir. Önceden kendileri sığınmacı olduğu halde, bir daha iltica etmelerini yasaklayan anlayış, şimdi yeni mülteciler yaratıyor.

Ey ressam dostum! Senin şu sözün, "İltica etmemiz halklarımızın ortak noktasıdır", ne demek oluyor? Bu şantajdan başka bir şey değil. Nazilerin sürgün ettiği mülteciler, Filistin'de bir vatan buldu. Siyonizmin sürgün ettiği mülteciler nerede kalıyor? Nerede?

5

Anne rahminden yeryüzüne, sonra polislerle sürgüne, sonra da özlemin elinden koparılan toprağına yeniden teslim ettiği o çocuk, ondan metacı bir felsefe beklendiğini, mantık yürütmenin, bir yere ait olup olmadığının ölçüsü olduğunu bilemezdi. Daha önemlisi, layık olmadan bir yere ait olmanın ölçüsünün, yine aynı eylem olacağını da bilemezdi.

Niye bir yere ait olduğunu kanıtlayabilmen veya vatanın ne olduğunu tanımlayabilmen senin oraya ait olduğunu meşru kılsın? Gerçek vatan ne tarif edilir ne de kanıtlanır. Kimyasal bir denklem formülünden ibaret olan, teori üreten bir ekolden çıkma bir vatan, vatan değildir.

Bir kayanın tarihini anlatabilen delilleri toplamak veya icat etmek, aynı kayanın kokusundan, yağmur yağacağını anlayabilen birinden daha çok hak sahibi etmez hiç kimseyi. Bu kaya senin için, hakkında fikir ürettiğin bir nesnedir. Ama sahibi için, sığınacağı bir çatı ve yaslanacağı bir duvardır. Bir biblo gibi çantanda taşıyabildiğin ve bir konuşma sırasında delil olarak gösterebileceğin bir kaya, hakiki kaya değildir. Yakınında yaşıyorsan o kaya gerçek bir kaya olur, ey kendi kimliğini kanıtlama peşindeyken, timsal arayan araştırmacı!

Bana daha ne söyleyeceksin?
Bu diyarlar önceden çölmüş!
Daha ne yalanlar dizeceksin?

Filistin hiç bir zaman çöl olmamıştı. Benim bu toprağa ait olup olmadığımı sorgulayamazsın. Bahçelerin ve kumun avukatlığını yapmıyorum. Kumun suya hakkını, ağaçların yeşilliğe olan hakkını savunmuyorum. Ülkem önceden anlattığınız gibi bir çölden ibaret olsaydı, sen onu işgal etmezdin, onu yakmak, beni de def etmek için gelmezdin.

Şimdiye dek tebeşir dairesi önündeki duruşmaya sıra gelmedi, çünkü hakkımızda bir hüküm verilmedi henüz. Zaten kim versin ki? Sen mi! Hasmın ve hâkimin aynı kişi olamaz. Ancak sevgilimsen bu iki rolü üstlenebilirsin. Ama aramızda böyle bir sevgi ve aşk yok. Kan ve hısımlık iddia ediyordun. Şimdi de bu toprağa daha layık olduğunu iddia ediyorsun, tebeşir mahkemesini kazanmak için. Üstelik sen tebeşir dairesini bazen çizip bazen siliyorsun.[4] Benim buradaki varlığımı kabul etmiyor, beni vatanımdan koparmaya çalışıyorsun; burada bulunmamı olağanüstü ve geçici bir durum olarak açıklıyorsun.

Zorla, sadece kaba kuvvetle hareket ediyorsun. Dünya böyle işte. Hep güçlüler kazanır. Sırf gücüne dayanarak hem senin vatanımla olan ilişkini, hem de benim o ilişki ile olan ilişkimi tayin ediyorsun.

"Araplar Filistin'le 'ben ve o' ilişkisi içinde yaşamaktadırlar.

Yahudiler ise Filistin'le 'ben ve sen' ilişkisi içinde yaşamaktadırlar."

Bu söz felsefeci Martin Buber'in ağzından çıkmıştır. Dediğine göre, insanın etrafındakilerle ilişkisi iki türlüymüş. Ya 'ben ve o' yaklaşımıyla ya da 'ben ve sen' yaklaşımıyla. 'Ben ve o' yaklaşımı, zaman ve mekâna bağlı olup

---

4 Burada yazar, Bertolt Brecht'in "Kafkas Tebeşir Dairesi" adlı oyununa gönderme yapıyor. Ç. N.

sebep sonuç kanunlarına tabiymiş. Bu ilişkide özgürlük değil, zorunluluk ortaya çıkarmış. 'Ben ve sen' ilişkisi ise zaman ve mekândan bağımsız olup, burada zorunluluk değil özgürlük ortaya çıkarmış. Buna göre 'ben ve o' ilişkisinde insanın varlığı hakiki bir esasa dayanmamaktaymış.

Yahudilik ise 'ben ve sen' ilişkisine dayalı kurulan tek dinmiş. Yahudiler bu hakiki dine bağlı kaldıkları için de, Yahudi halkı seçilmiş bir halkmış. Böylece İsrail devletinin Filistin'de kurulması gerekiyormuş. Yahudilerin Filistin'le ilişkileri Filistinlilerinkine benzemezmiş, çünkü Araplar Filistin'de 'ben ve o' ilişkisi içinde yaşamaktadır, bundan dolayı Filistinlileri oradan koparıp başka bir yere nakletmek mümkünmüş.

Hayata ve gerçeklere daha yakın bir İsrailli yazar, İsrailliler ve Filistinliler arasındaki "özgürlük" ilişkisinin gerçek hayatta imkânsız olduğu ve bunun Filistinlilerde bir suçluluk duygusu yarattığı görüşündedir. Çoğu zaman ideolojiler onları savunanlara kusursuz gelir, çünkü soyutlaşmış durumdadırlar. Ama ne zaman uygulamaya geçirilirlerse, aynı ideolojiler suça dönüşüyorlarmış. İsrail'de kavgalara yol açan hikâyesinde Abraham Yehuşa, masum Siyonist ideolojisinin gerçekle birleştiği zaman başka bir halkın hakkına tecavüz ettiğini savunmaktadır. Siyonist eleştirmenler, yazarı bu düşüncesinden dolayı tahribe teşebbüs, intihara çağrı ve düşmanlarla mazoşist bir empati ile suçladılar.

Hikâye Kiran Kaymit'in[5] kurduğu bir ormanlık alanda geçiyor. İsrail dışında yaşayan bir grup Yahudinin inşasını finanse ettiği bu ormanlık alanın içinde, eski bir Arap köyünün harabeleri duruyor. Hikâyenin kahramanı, ismi verilmeyen İsrailli bir öğrencidir. Haçlı seferleri konulu

---

5 İbranice Milli Sandık anlamına gelen bir kuruluşun ismi. Araplardan toprak alarak Yahudilerin lehine ktllanılmasını sağlamaktadır. Ç. N.

tezine, kalabalıktan uzak bir yerde rahatça çalışabilmek için bir yer arıyordu. Ormandan mesul olan idealist bir ihtiyar, ormanı yangın tehlikesine karşı koruması için ona bekçilik görevini öneriyor. Öğrenci de bunun üzerine kitaplarını, kâğıtlarını toplar ve insiz ormana yerleşir. Onu dış dünyaya bağlayan tek şey, dürbünü ve itfaiye müdürlüğüne bağlı bir telefondur. Yazarın, Kiran Kaymit'in bir Arap köyünün enkazı üzerine kurduğu ormanı sahne olarak seçmesi bir tesadüf değildir. Çünkü bu orman kurulduğu yer itibariyle Siyonist düşünün gerçekleştiğini gösteren bir simgedir. Ayrıca bu sebeple Arap-Filistin halkının yaşadığı felaketi de işaret etmektedir.

İsrailli öğrencinin haçlı seferlerini konu olarak seçmesi de öyle tesadüften uzaktır, çünkü geçmiş ile şimdiki zaman arasında tarihi bir benzerliğe gönderme yapıyor.

İsrailli öğrenci ormanda yaşayan tek kişi değildi. Savaşta dili kesilen bir fellah da orada kalıyordu. Yıkılmış köyünden ayrılmayıp ormanda amele olarak çalışmaktaydı. Yanında da küçük bir çocuk vardı. Üçü de aynı yerde birbirine fazla bulaşmadan yaşıyorlardı. Sonra ortalık karıştı. Ufak servi ağaçlarının, bağışta bulunan yüksek konumlu Yahudilerin ismini taşıyan levhaların ("Chicago'dan Lewis Schwartz" ve "Burundi kralı"), resmi heyetlerin, turistlerin, ziyaretçilerin arasında bayram havası içinde gezinmelerinin haçlı kafilelerine benzediğini hissetti. Ziyaretçilerin birisi öğrenciye bir soru sordu:

— Basit bir sorum var. Bir konuyu çözümlemek istiyorum. Haritanın üzerinde görülen Arap köyü tam olarak nerede bulunuyor? Buralarda terk edilmiş bir Arap köyü olması gerekiyor.

Öğrenci-bekçi, bu soruyu soran kadına bakakaldı.

— Köy mü? Hayır, burada böyle bir şey yok. Haritada bir hata var.

Genç öğrenci, bekçiliğe başladığı günlerde bir yangını işaret edecek şeylere dikkat ederdi. Canavar düdüğünü denerdi. Arabın yaptıklarını izler, intikam eylemlerinde

bulunup bulunmayacağına dikkat ederdi. Sonra da yavaş yavaş şu ortaya çıktı: Öğrenci, yangının ilk kıvılcımını kendisinin atmak istediğini anladı. Arabın ona bu sebeple getirdiği benzini denedi bu iş için, ama olmadı. O andan itibaren arkadaş gibi oldular. Öğrenci Araba haçlı seferlerinden bahsediyordu. Dilsiz Arap garip garip sesler çıkarıp el ve kol hareketleriyle karşılık veriyordu. "Evinin ve köyünün burada olduğunu söyler gibiydi. "Her şeyi saklamış ve ormanın içine saklanmışlardı."

Arap, ormanı ateşe verdiğinde öğrenci coşku ve mutlulukla yanıp tutuşmuştu. İtfaiyeyi çağırmamıştı. Yangın söndürme ekipleri geldiğinde yangını söndürmek için birbirlerine bağırıp durdular ama iş işten geçmişti artık. Gün ağarması ile hikâyenin kahramanı kül olan ormanın içinde gezindi. Duman ve sisler arasından yavaş yavaş o küçük Arap köyü ortaya çıkıyordu: "Yerden soyut bir resim gibi doğmuştu ve onunla birlikte bütün geçmiş de." Azerya Elun, kitabı hakkında şöyle konuşuyor: Açıkça belli ki bu hikâye, başka bir toplumun enkazı üzerine inşa edilen İsrail toplumunu simgeliyor.

Bir basın toplantısında, ayrıca eserinin ideolojik bir boyuta sahip olmadığını, bu ülkenin gerçeğini, yani eski bir şeyin enkazı üzerine yeni bir şeyin kurulduğunu ve bundan dolayı da bir suçluluk duygusu olduğunu beyan etti.

Bu suçluluk duygusu yeni İsrail edebiyatının başka eserlerinde de görülür. Özellikle, İsrail toplumunun oluşumunu ve Araplarla Yahudilerin tek vatanları için çatışmasını ele aldıklarında bu suçluluk duygusu ortaya çıkar. Ancak bu suçluluk duygusu kendilerine olan güvenden doğuyor.

Güçlü kişi bu tür itirafları, insanca düşündüğü anlarda yapar. Onun suçluluk duygusu, gücünü ve muzaffer oluşunu, liberalizmin ve hümanizmin ufantılarıyla harmanlayıp ürettiği bir şeydir. Ama ne zaman? İş işten geçtikten sonra, kıyımlarını bitirdikten sonra ancak. Bu,

ne olursa olsun, tövbe ve pişmanlık ifadesi olamaz. Daha çok bir katilin kendisiyle konuşmasına benzer. Aynen ABD'li yazarların Kızılderililere biraz sempati duyabilmesi gibi.

İsrailli bir yazar, Arapların kendileriyle hesaplaşmayıp, suçluluk duymamalarına şaşıyor! Bu şaşkınlık da aslında zalimin kendisiyle mazlumu arasında bir eşitlik kurmak istediğini gösteriyor. İkisi de oturup düştükleri acınacak hal için beraberce kederlensinler istiyor. Vatanını daha yeni kazanan ama bunu bir türlü zulmetmeden yapamayan Yahudinin hali ve elinden vatanını alanlardan adil bir muamele bekleyen yenik Arap nasıl aynı kefeye konulur? Arap neden kendisiyle hesaplaşsın ki? Nasıl suçluluk duygusuna kapılsın ki? Eğer bir suçluluk duygusu varsa, o da ancak kendine ve vatanına karşıdır, onu hezimete uğratan, vatanını ve bütün zihnini işgal edene karşı değil.

Bundan böyle, vatan nedir diye sormazsın

Harita bunun cevabını bilmez, çünkü bir harita çok fazla soyut bir resme benzemektedir. Dedenin mezarı da bir cevap değil, çünkü küçük bir orman onu saklayabilir. Bir kayaya yakın olman da yeterli bir cevap değil, çünkü kendini gurbette hissetmen, sadece nesnelere bağlı olan bir şey değil. Sadece toprağına ve işine el koymadılar, aynı zamanda zihnini, iç dünyanı, senin vatanınla arandaki bağı da o kadar zapt ettiler ki, kendine vatanın ne demek olduğunu sorar oldun. Günlük dertlerin seni bu kadar meşgul etmesi ve her gün hayat savaşı vermen, bazen işgal altında olduğunu unutturuyor, peki, sana ikinci sınıf vatandaş olduğunu unutturuyor mu? Bu bir soru değil aslında. Senin davan demokrasi ve insanlıkla çözümlenemiyor, çektiğin azap da kendi davranışlarının yarattığı bir sonuç değildir.

"Salla başını al maaşını," hayır, bu kadar kolay değil. Karşı çıkmadan başını sallamakla, ismini koyamadığın toprağından elini çekmiş olursun. Ayaklarının altındaki

yeri çekivermişler, o da şimdi cildinin altında gizli. Sana eziyet ettiler, sen ise eziyetin sebeplerine doyamadın, ona deli bir aşk ile bağlandın. Ne yaşadığın ülkeden gelen tehditler aidiyetini silebildi, ne de dışarıdan gelen vaatler sana bir güvence oldu. Haçını, intiharın miadı gelene kadar omuzlarında taşıyacaksın. "Evet" demiyorsun. Günlerin biriktirerek büyüttüğü şaşkınlığın, gitgide ayak bağlarının zangırtısı ile barıştırıyor seni. Hapishanede özgürlüğüne kavuşuyorsun. Sorunun cevabı kavgadır. Kavga ediyorsun. Eğer kavga ediyorsan, oraya aitsin demektir. Vatan demek kavga demek. Hak, özgürlük, aidiyet, vatanına layık olma, sadece kavga ile ilan edilir.

Her şeyi istila etmekle yetinmediler. Aynı zamanda vatanına ait olma duygunu da istila ediyorlar ki, yarattıkları gerçek hep seninle vatanın arasında olsun, vatanın sana hep bir yük, hep bir kelepçe, hep bir elem olsun diye. Ama sen bu kelepçesiz özgürlüğü bulamazsın, o yükü taşımadan duramazsın, bu acıyı hissetmeden mutlu olamazsın. Vatan hafızanda ve vücudunun hücrelerindedir ve her hareketinle daha da çok iç içe girip birbirlerine örülüyorlar.

ALIŞILAGELMİŞ HÜZNÜN GÜNLÜĞÜ

1

— Eğil, ey sevgilim, fırtına geçene kadar eğik dur.

— Fazla eğilmekten vücudum yay gibi oldu. Ne zaman okunu fırlatacaksın?

(Bir elini diğerine uzatıp sıkıştırıyorsun. Bir de bakarsın ki elinde avuç dolusu un varmış)

— Eğil, ey sevgilim, fırtına geçene kadar eğik dur.

— Fazla eğilmekten vücudum köprü gibi oldu. Ne zaman geçeceksin?

(Ayağını hareket ettirmeye çalışıyorsun, ama ayak bağı yerinden oynamıyor)

— Eğil, ey sevgilim, fırtına geçene kadar eğik dur.

— Fazla eğilmekten vücudum soru işareti gibi oldu. Ne zaman cevap vereceksin?

(Yönetmen üzerinde alkış sesi olan bir plak çalıyor)

Fırtına ikisini birbirinden ayırdığında bugün düne bağırıverdi:

— Bunun sebebi sensin!

Mazi suçunu kanuna dönüştürmüştü. Gelecek ise tarafsız bir tanık olarak ikisini izliyordu. Fırtına geçtiğinde iyice ezilmişti artık, başı ve sonu belli olmayan bir daireye dönüştü.

2

— Her inleyişinden sonra bir ara verip bize kim olduğunu söyle!

Ayılınca bir de bakar ki, kanı kurumuş.

— Ben Batı Şeria'dan geliyorum.

— Sana neden işkence yaptılar?

— Tel Aviv'deki bomba saldırısından sonra beni hapsettiler.

— Tel Aviv'de ne işin vardı?

— İnşaatlarda amelelik yapıyordum.

Batı Şeria veya Gazze Şeridi'nden geçip İsrail şehirlerinde çalışmaya gelen işçiler, henüz alışılmış bir olgu değildi. Hezimetten hemen sonra Arap kamuoyunun genel bakışı, işçilerin çalışmaması, ihtilali reddetmeleri ve direniş göstermeleri gerektiği şeklindeydi. Ne var ki sorumluların hiçbiri işgal edilmiş bölgelerde insanların geçimlerini nasıl sağlayacağını düşünmedi.

Tek dertleri, insanlar durdukları yerlerde sebat edip işgalcilerle işbirliği yapmasınlar.

— Toplar sustuğunda açlık hissetmem hakkımdır.

Bunu diyen adama daha ne söyleyebilirsin ki? Ne acı ki, hamasetli marş ve konuşmaları öğütüp hamura çevirip ekmek yapamıyoruz.

En tehlikeli şey, yabancıların işgali altında olan vatanında bir lokma ekmeğe muhtaç olmanızdır. Kötü olan başka bir şey daha var: İşgal, bütün gerçekçi vatandaşları açlığın kaçınılmaz olduğu düşüncesine itmiştir, çünkü artık hem silahlar hem siyaset, gittikçe suskunluğa bürünüyordu.

— Savaş anında ve çatışmalar sürerken, geçimi ve yaşam standardı pek umurunda olmaz insanların. Savaş deyin, çatışma deyin, kurban giden insanlar bizden olsun! Ama toplar sustuğunda açlık duymak hakkımızdır.

Neden İsrail, Arapların kollarıyla inşa edildiğini unutuyorsun veya onu bilmezlikten geliyorsun.

Ah, başıma gelen, ah şu ayrılık!

3

Sana kırmızı bir elma verip soruyorlar: "Hiç Suriye elması yedin mi?"

Hapishanede yediğin elmalar ne güzel! Toz rengini ateş rengine döndüren tek şey. Onlara şunu söylüyorsun: "İsrail'in pazarları Suriye elmalarıyla dolmuş taşıyor... Çünkü daha büyük, daha güzel ve daha ucuzlar. Kibutzların protestolarına rağmen, Yahudiler Suriye elmasını tercih ediyordu. Kibutzlar istedikleri gibi kendi elmalarının fiyatını indirsin, Suriye elması her zaman daha büyük, daha güzel ve daha ucuzdu.

— Ve sizler, ey Suriyeli kardeşlerim! Burada ne işiniz var? Sizinle evinizde görüşmek vardı, hapishanelerde değil.

— Bizi Şam'dan Kuneytera'ya gitmek istediğimiz için tutukladılar.

— Her dönüş kaçak bir giriştir. Arapların bahtı bu galiba.

— Casusluk için geldiğimi iddia ediyorlar.

— Nasıl yani? Evlerin ve üzüm bağlarının arasında casusluk mu oluyormuş?

— Öyle bir şey işte.

— Elmalarını çalıyorsunuz diye de suçladılar mı sizi?

— Henüz bu suç duyurusunda bulunmadılar.

— Ne kadar zamandır tutuklusunuz?

— On bir ay, bir hafta, üç gün.

Ve birden şunu sordular:

— Sen onları tanırsın. Suriyeli olmayı bir suç sayıyorlar mı?

— Siz Suriyeli değil misiniz?

— Evet, Suriyeliyiz.

— Bu bir suç olabilir mi?

— Bilmiyoruz...

4

— Nerelisin, kardeşim?

— Gazze.

— Ne suçu işledin?

— İşgalcilerin askeri aracına bomba atacaktım, ama atamadan önümde infilak etti.

— Sonra?

— Beni tutuklayıp, intihar saldırısı düzenlediğimi iddia ettiler.

— İtiraf ettin haliyle.

— Tam olarak değil. Onlara intiharımın başarılı sonuçlanmadığını söyledim. Onun için bana acıyıp müebbet hapis cezasına çarptırdılar sadece. Azat ettiler sayılır yani.

— Ama sen intihara değil, toplu katle niyetlenmiştin, öyle değil mi?

— Sen herhalde Gazze'yi pek bilmiyorsun. Mesafe diye bir şey yok orada. Orada tam bir hayal ürünüdür o mesafe dediğin şey.

— Ne demek istediğini tam anlayamadım.

— Belli ki Gazze'yi hiç tanımıyorsun. Sen neredensin, kardeşim?

— Hayfa'dan.

— Senin suçun ne?

— İşgalcilerin askeri aracı hakkında bir şiir yazıp içindekileri havaya uçurdum.

— Sonra?

— Sonra beni tutuklayıp çok sayıda insanı öldürmekle suçladılar.

— Suçunu itiraf etmişsindir, değil mi?

— Tam olarak değil. Onlara, katle teşebbüsümün başarıyla sonuçlandığını söyledim. O yüzden bana acıyıp talebim uyarınca sadece iki ay hapis cezası verdiler.

— Seni çok iyi anladığım söylenemez.

— Belli ki Hayfa'yı tanımıyorsun. Mesafe diye bir şey yok burada. Tamamen bir hayal ürünüdür o mesafe dediğin şey.

— Bunun üzerine bekçi gelip onu hücresine sokup, beni de serbest bıraktı.

5

— Git ve gel. Bu tatlı rüyamdan uyanıncaya kadar.

Benden biraz uzaklaş ki, bu rüya kemiklerimden yavaş yavaş çıksın.

Ben sana sigara içmeyi öğrettim, sen de bana dumana refaket etmemi.

Git ve gel.

— Başka ne dedin ona?

— Aşktan bahsetmedim ona. Sözlerim belli belirsizdi biraz. Onu sadece uyuduğunda anlayabiliyordum. Çok şarkı söylerdi. Şarkılarının sözlerini anlamazdım. Bir tek rüyalarımda anlar gibi olurdum. Ne güzeldi sözleri, ne hoş. Bir gün başım duman, onu evime götürdüm ve ona bunu aşk sayabileceğini söyledim. Gülerdi, hep gülerdi... En karanlık saatlerde bile.

Onu başka, kendim yakıştırdığım bir isimle çağırıyordum, çünkü öyle daha güzeldi. Onu öptüm, öptüm. Öpücük ile öpücük arasında hasretle bekliyordum. Elimden kaçıp kaybolacağından, artık onu öpemeyeceğimden korkuyordum.

Kumsal ile deniz arasında bana "seni seviyorum," dedi.

Arzu ile azap arasında ben ona "seni seviyorum," dedim.

Subay ona burada ne yaptığını sorduğunda o: "Sen kimsin?" sorusuyla karşılık verdi. Subay da: "Sen kimsin?" diye sordu.

O da "Ben onun sevgilisiyim, vedalaşmak için ona hapishanenin kapısına kadar eşlik ediyorum, Sayın Mücrim. Ondan ne istiyorsunuz?"

— Benim bir subay olduğumu unutmayın hanımefendi!

— Ne olacak? Ben de bir sene sonra subay olacağım, ey mücrim! diye bağırıp askerlik celp bildirisini adamın gözü önünde sallayıverdi.

Subay ona gülümseyerek selam verdi, sonra da beni kolumdan çekip hapishaneye soktu.

Bir sene geçmeden savaş çıktı. Yeniden hapse girdim. Onu düşünüyordum. Ne yapıyordu şimdi acaba? Nablus veya başka bir şehirdeydi kesin... fethedenlerin arasında tabii ki. Hafif bir tüfek omuzlamıştır şimdi ve belki şu anda askerlerine ellerini kaldırtıyor, onlara yere çökmelerini emrediyordu. Belki de genç, kendiyle yaşıt, kendisi kadar

güzel bir Arap kızın soruşturmasını veya işkencesini yönetiyordu.

Veda adına bir şey demedi.

Sende ona "Git ve gel!" demedin.

Ona sigara içmeyi, o da sana dumana refakat etmeyi öğretti.

6

— Ortak bir piyes yazalım mı?

— Yazalım.

— Bir buluşma noktası arayalım mı?

— Arayalım.

— Konuyu bütün sertliği ile masaya yatıralım mı?

— Yatıralım.

— Piyesin anahtar konusu olarak, iki grup arasında paylaşılamayan bir ev olsun mu?

— Olsun.

— Bir ay sonra yine buluşalım mı?

— Buluşalım.

O an mülteci kampında yaşayan Hatice, oğlunu uğurluyordu. Hayfa'da "kırmızı ev" diye ün kazanan evin anahtarını ona teslim etti.

O sıralarda "kırmızı ev'de" Sarah yaşamaktaydı. Radyodan bölüğüne katılma emrini almış olan oğlunu yolcu ediyordu. İkisi tamamen birbirine zıt olan yollardan birbirine doğru yürüyen gençler, ormanın bir noktasında buluşuyorlardı. Kapıştıktan sonra kimin kimi öldürdüğünü bilmememiz, bizim için mühim değil artık.

— Bölümü bitirdin mi?

— Bitirdim.

Babam bana sürgünde intihar veya umutsuzluk nedir hiç öğretmedi. Filistinliliğimden vazgeçmemi de öğretme-

di bana. Bir av olarak yaşamaya mahkûm olmama rağmen beni büyüttü, bana hayatı öğretti.

— Sen ne yazdın?

Babam bana sürgünde intihar veya umutsuzluk nedir hiç öğretmedi. Filistinliliğimden vazgeçmemi de öğretmedi bana. Bir av olarak yaşamaya mahkûm olmama rağmen beni büyüttü, bana hayatı öğretti.

— Bu çok anlamlı bir rastlantı.

— Peki, geleceğinizi kutuplaştıran, zıtlaştıran o ev bir buluşma noktası mı? Yoksa bir ayrılma noktası mı?

— Çatışma noktası.

— Nasıl çözümleyeceksin?

— Şöyle diyelim. Hak, nesilden nesle yani vasiyet yoluyla değil ihtiyaç ve liyakatten doğar. Onun için elli seneden önce binayı inşa eden kişi bugün herhangi bir hak talep edemez, çünkü vatanını terk etmesi –hangi şartlar altında olursa olsun– hakkından vazgeçtiğini, artık ona ihtiyaç duymadığını gösterirmiş. Yeni sahibi kimseyle paylaşmadığı evi elde etmek için güç sarf etmiş ve hakkını kazanmış olur.

— Adalet bunun neresinde?

— Adalet, adalet. Adaleti birlikte bulmaya çalışalım şimdi. Şöyle yapalım: Evde iklimin giderek değiştiğini, vicdanının sızlamaya başladığını farz edelim. Tabi ki bu sırada zamanın geçmesi bir sürü şeyin unutulmasına yol açar. Yahudinin suçluluk duygusunu ifade etmesi, Arabın evini kaybetmesinden dolayı ödediği bedel olsun.

— Bir ay sonra buluşalım ki, şu adalet meselesini biraz daha adaleti andıran bir kalıba sokalım. Ne dersin?

— Buluşalım.

Aynı anda, başka şehirlerdeki evler de sakinlerini değiştiriyordu. Arapların terk ettiği ve savaş üstüne savaş gören yerleşim yerlerinde eski anahtar yığınlarının üzerine bir o kadar yeni anahtar eklendi. Gece olunca gençler

anahtarlarını alıp bir daha dönmemek üzere yola düştüler.

7

— Bu kendini beğenmişlik, bu kibir neden? Hem dinim, hem milliyetim üzerime miras kaldı. Bana kimse bunun için seçim hakkı vermedi hiçbir zaman. Şimdi size sormak istiyorum: Sizin içinizden kim Yahudi olmayı seçti? Kim?

— Aramızdaki fark işte budur. Ben sadece Yahudi değilim. Ben Yahudi olmayı seçmiş birisiyim.

— Nasıl?

— Bunu izah etmek imkânsız. Yahudiliği Yahudilerden başka kimse anlamaz. İşte bu senin kibir ve kendini beğenmişlik olarak adlandırdığın azizliğimin farkında olmanın kaynağıdır.

— Anlayabildiğim şu, sen Siyonist olmayı seçmişsindir veya İsrailli olmak, değil mi? Bu mudur?

— Hayır, alakası bile yok. Ben Yahudiliği seçtim ve ona bağlı kaldım.

— Bu bağlı kalma nasıl oldu? Neye bağlı kaldınız?

— Tarihi vatanım ile. Vatanıma bağlı kaldım.

— Senin şu vatanın nedir ki? O da senin Yahudiliğine bağlı oluşun kadar muğlak ve anlatılmaz bir şey mi? Onu seçtin mi veya miras mı kaldı sana?

— Hem muğlak hem de apaçık, ikisi de. Hem seçtim hem bana miras olarak kaldı.

Bunları söyleyen bir yazar. Yahudiliği, Siyonizmi ve İsrailliliği ayıran hususlara müthiş dikkat eden biriydi. Düşündüğüne göre Yahudilik Siyonizm olmadan tecelli etmez, Siyonizm de ancak İsrailliliklе ortaya çıkarmış. Bu sebepten dolayı Siyonizmden vazgeçmenin Yahudilikten

de vazgeçmek anlamına geldiğini savunuyor İsrailli yazar. Ondan tarihi vatan teriminin tatbiki tanımlamasını istediğinde sana, Ben Gurion ile bir Arap düşünürün arasında geçen ünlü sohbeti anımsatıyor. Bu görüşme 1936'da olmuştu, yani İsrail devleti henüz bir Siyonist düşüyken. Ben Gurion kendisine yöneltilen tarihi vatanın ne olduğu sorusu üzerine bu cevabı verdi: "Yahudilerin yerleşmesine müsait bir yer."

— Bu yer neresi?

— İsrail toprağı.

— Sınırları nedir?

— İsrail toprağının bilinen tarihi sınırları var.

— Ama sınırlar suni bir şey, bir kurgu değil midir? Bugün burada yarın orada olurlar. İsrail'in toprağı batıda Akdeniz'le doğudan da çölle sınırlı. Güney sınırı Sina, kuzey sınırı da Ürdün nehrinin çıktığı yerdir.

— Ürdün nehrinin ötesini de mi dahil ediyorsunuz?

— Tabii ki, Ürdün nehri İsrail toprağının sınırını teşkil etmez ki. İsrail toprağına ait, İsrail sınırları içinde bulunan bir nehirdir Ürdün nehri.

Haim Weizman böyle derdi: "Allah'ın, İsrailoğullarına İsrail devletini vaat ettiğini biliyorum ama Rabbin hangi sınırları çizdiğini bilmiyorum."

O zamanlar milyonlarca Arap, Weizman ile Ben Gurion'un bu sözlerine ve düşlerine gülüyorlardı. Şimdi şu "Rabbin çizdiği" gizli ve Filistin'in çok daha ötesine kadar uzanan sınırlarına bakarsan, Filistin'in İsrail gerçeğinden, Siyonist düşlerinden ve Yahudi tarihinden daha kapsamlı olduğunu görürsün ve o yazarın sözlerini hatırlarsın yeniden: "Aramızdaki fark budur: Ben sadece Yahudi değilim, Yahudiliği seçmiş biriyim."

Şimdi Arapların elli sene önce güldükleri gibi yine gülecek misin? Yoksa düşlerini işgal süngülerinin üstünde doğacak çocuklarına miras olarak mı bırakacaksın?

Sokağa çıkıp biraz eğlenmek mi istiyorsun?

— Sevgilim, doğum günüm için bana vereceğin hediye bir tank olsun veya bir top veya Rus yapımı başka bir silah isterim.

— Sana içinde birlikte uyuyabileceğimiz bir tank hediye edeceğim, aşkım. Bir de bunu deneyelim, bakalım ne olacak.

— Hayır, ben seninle açık havada yatacağım. Süveyş kanalının kenarında.

— Hahaha!

— Hahaha!

Sokakta yürüyorsun, bir kahvede oturuyorsun, bir otobüste seyahat ediyorsun ve susuyorsun. Kimse senden kimliğini açıklamanı istemiyor. Suskunluğun her şeyi ifade ediyor zaten. İsrailli bir aşk şarkısı dinlediğinde takınabileceğin tek tavır budur. Tatlı ve hoş lafların zamanı geçti artık. Sana güzel bir aşk şiiri ve ayı da hediye ediyorum. Hayır! Çöllerdeki yolcunun hayali ile teknolojinin ürettiği hayalin arasında büyük fark var. Aşk lafları artık en yeni buluşlarla ve en gelişmiş silahlarla da uyumludur. Doğal şeylerden zevk almak mümkün değil, çünkü doğallık ve zevk arasında bir uyum yok artık. Böylece İsrail'de kalan bir Arap, aşkını yaşamak için bile geride kalmış durumdadır. İsrail'de yaşayan bir Arabın sevgilisine yeniden güllerle donanmış aşk şiiri yazması için, çok zamana ihtiyacı var.

Bu zavallı mahluk, altta örneğini vereceğim bir aşk şiirine benzer bir şiiri kaç asır sonra yazabilecek:

— Sevgilim. Sana bir tank hediye ediyorum.

Aklından geçen ne? Bir tankta nasıl yatacaklarını mı düşünüyorsun? Nasıl çocuk doğuracaklarını mı düşünüyorsun? Ağır ol biraz... İsrail'de güvenlik içinde uyuyabileceğin tek ev bu. Yuvan bu artık. Geleceğin de bu.

9

Yılbaşını nasıl kutlayacaksın?

Arkadaşlarımın birine kartpostal göndereceğim. Sokaklarda neler satılıyor bir bakacağım. Orada bulduğun ne peki? Bir gül resmi bulamazsın. Güzel bir sahilin veya güzel bir kadının resmini de bulamazsın. Bütün hepsi yerini tanklara, savaş uçaklarına, ağlama duvarına, işgal altındaki Süveyş Kanalı'nı görüntüleyen resimlere bıraktı yerini. Diyelim bir zeytin dalı bulabildiğine tam sevinecek gibi oldun, bir de bakarsın ki Fransız savaş uçağının üzerine boyanmış.

Güzel bir kız gördün diyelim, o da boğazına kadar silahlarla donanmış vaziyette. Gözün bir şehrin resmine ilişiyor – arka planında asker botları gözükmekte. Kalbin yere düşüp parçalanır bunları gördükçe. Sana da kalabalık bir sokağın köşesine çekilmek düşer, çünkü binlerce el senin beğenemediğin kartpostalları kapışmaktadır.

Dünyanın dört bir tarafında yaşayan Yahudilere gönderilen bu kartpostallara, tarihi misyonlarını sevinçle gerçekleştirdiklerini, efsanenin gerçek olduğunu yazarlar. Sen de arkadaşlarına ancak kalbinin suskunluğunu gönderiyorsun. Ellerine geçer mi acaba? Geçmez.

Sokaktaki karnaval havası seni şaşırtıyor doğrusu. Gün ışığı gözlerini iyice zorluyor, tıpkı hapishanede seni volta için hücrenden dışarı çıkardıkları anlardaki gibi. Sürü halinde çocuklar, silahlarla donanmış güvercinler. Oyuncak silah. Eğlence silah.

Sen? Senin çocukluğunda odundan yapılmış bir oyun atı vardı.

10

Uyumak mı istiyorsun?

Sabahın dördü. Kapın çalınıyor. Geleni tanıyorsun. Ama uykun bu sefer polisten daha güçlü çıktı. Sabahın dokuzunda, çalıştığın yere gidiyorsun, haberleri okumadan önce yarım fincan kahve ile kendine geliyorsun. Tanıdığın o ziyaretçi seni yine bulup sana:

— Gel benimle! diyor.

— Tutuklama mı yoksa soruşturma mı? diye soruyorsun.

— Bilmiyorum.

— Diş fırçamı ve traş takımımı getireyim mi? diye sordun.

— Vaktimiz yok, haydi!

Komiserin önünde oturmuş haldesin. Herzel'in portresi altında oturan komiser edepli bir şekilde soruyor:

— Sizi tutuklamış olmak büyük bir şeref benim için.

Onu pohpohlamak için birkaç laf ediyorum:

— İnanın ben de size bu şerefi verebilmekten şereflendim. Şimdi bana hangi suçtan tutuklandığımı lütfeder misiniz bir zahmet?

— Sirk girişinde bir karpuz patlatmak ve devletin güvenliğini ihlal etme suçundan tutuklu bulunuyorsunuz.

Devlet –karpuz– sirk. Pek de güzel ve nadir bir üçlü uyum ortaya çıktı böyle. Yasal tutuklu kalma süresi sona ermekte, burada her şey yasal olarak cereyan eder.

Seni mahkemenin önüne getirmelerini bekliyorsun. Polis arabasının parmaklıkları arasından güzelliğine bayıldığın kendi şehrini göreceksin diye seviniyorsun. Ya da alışmış olduğun gibi umudun ölçüsünü biraz fazla kaçırıp seni serbest bırakacaklarını bekliyorsun.

— Bekleyin biraz.

Kanunun sınırlarını zorluyorsun. Bir saat dahi olsa, sizi yasal tutuklu kalma süresinden daha uzun bir süre hapsetmeyeceğiz. Siz ne zannediyorsunuz? Burası İsrail, herhangi bir Arap devleti değil.

Arap ülkelerini düşünüyorsun, düşüne ağır bir gölge çöküyor birden. Ve beklersin artık. Neyi bekliyorsun ki? Tahkikat yapan polis memurunu mu yoksa Arap devletlerini mi?

Sonra seni başka bir odaya sokarlar. Yaşlı bir kadın, bir erkek ve bir polis var orada.

Birisi sana Arapçayı iyi konuşup konuşamadığını sorar. Sonra da suçunun ne olduğunu tekrar etmek için iddianameyi yeniden sesli olarak okumaya başlar: İsrail devletini yok etme eylemlerinde bulunmakla suçlanıyorsun.

Sen de soruyorsun: Bir saniye, devleti yok etme eylemi mi, yoksa karpuz yok etme eylemini mi kastediyorsunuz? Çirkin kadın konuşmamı bölüp:

— Lütfen mahkemeye saygı gösterin!

Afallayıp duruyorsun:

— Ne mahkemesi?

Derinlerden gelen bir ses:

— Burası bir mahkemedir ve ben de bir hâkimim.

İşte o an anlıyorsun ki, sana olan saygılarından dolayı mahkemeyi hapishaneye nakletmişler. Ama sen yine de onlara itibar etmiyorsun:

— Hayır efendim! Bu yer bir mahkeme olamaz, siz de yargıç olamazsınız. Burası bir hapishanedir ve siz de birer gardiyansınız.

Celse, tevkif süresinin uzatılmasıyla sona erdi.

11

Evine taksiyle mi döneceksin?

Şoförle temiz bir İbraniceyle sohbet ediyorsun. Eşkâlimden, üstüm başımdan, kim ve ne olduğum belli değil. Şoför bana soruyor:

— Nereye efendim?

— Mütenebbi Sokağı.

Kendine ve şoföre bir sigara yakıyorsun çünkü terbiyeli birine benziyor. Birdenbire şunu söylüyor:

— Söyler misin bana daha ne kadar çekeceğiz bu iğrenç durumu? Bıktık yahu!

Savaştan, sütün fiyatından, yeniden zam geldiğinden, vergilerden bıktığını düşünüyorsun.

— Devletimiz bu iğrenç Arap isimlerini ne zamana kadar koruyacak merak ediyorum. Hem isimlerini hem kendilerini imha etmeliyiz.

— Kimleri kastediyorsun? Şoför:

— Arapları kastediyorum, öyle dedik ya!

— Eh sebep?

— Pisler yahu!

Şivesinden Marakeş'ten gelen bir göçmen olduğunu anlıyorsun.

— Şimdi ben bu kadar pis miyim yani? Sen benden çok daha temiz misin? Soruma şaşarak:

— Sen ne demek istiyorsun?

— Aklını biraz daha zorlasan diyorum, diye istirham edince jeton nihayet düşüyor ama bir türlü inanmıyor:

— Lütfen beyim... Şakayı bırakalım.

Kimliğimi görünce nihayet Arap olduğuma inanıyor:

— Pardon efendim, ben Hıristiyanlardan bahsetmiyordum ki. Müslümanları kastediyordum.

Ona Müslüman olduğumu söyleyince de dedi ki:

— Her Müslüman da aynı değil ki canım. Şu köylüler var ya, onlar pis.

— İsrail'in yıkıp yok ettiği ilkel ve geri kalmış bir köyden geliyorum, dedim ve şu cevabı aldım:

— Devletim çok yaşa!

Arabadan inip eve yaya gitmeye karar veriyorsun. Yürürken caddelerin isimlerini teker teker okumak bir sap-

lantıya dönüştü. Gerçekten de isimleri sildiler. Selahattin Şlomo oldu. Derin derin düşünüyorsun

— Mütenebbi ismini niye koruyorlar, acaba?

İlk kez dikkatle caddenin isim levhasına bakıyorsun. Meğer İbranice telaffuzuyla "el- mevt neki" diye okunuyor. Bu tabiri yeniden Arapçaya çevirince ne anlama geldiğini öğrenip anlıyorum, neden bu levhayı kaldırmadıklarını: "Ölüm temizler," yani zannettiğim gibi ünlü Arap şairi el-Mütenebbi'nin ismini taşımıyor.

12

Kudüs'e mi gitmek istiyorsun?

Ahizeyi kaldırıp özel işlerden mesul polis memurunu sana bağlamalarını rica ediyorsun emniyet müdürlüğünden. Onu iyi tanırsın. Sana nasıl olduğunu sorar, şakayla takılır. Sonra geceleyin kalmamak suretiyle bir günlüğüne Kudüs'e gitmek üzere izin için ricada bulunursun.

— Elle yazılmış bir dilekçe sunacaksın, diyor.

İşini gücünü bırak, temiz ve parlak bir kâğıdın üzerine dilekçeni yaz, emniyet müdürlüğüne götür. Sonra da beklemenin zamanı gelir: Bir gün bekle, iki gün bekle, üç gün bekle.

Demek ki bir umut var, çünkü her zaman yaptıkları gibi bir ret cevabı gelmedi bu kez. Sürekli bekliyorsun, beklemek iyi hoş da Kudüs'teki randevun da gittikçe yaklaşıyor. Yine gidiyorsun, soruyorsun, rica ediyorsun, istirham ediyorsun, iyi kötü en azından bir şey söylesinler sana. Bari hayır deseler de randevuyu iptal edebilsem. Hiç bir şey söylemiyorlar. En sonunda sadece birkaç saatinin kaldığını söylediğinde

— Biraz sonra gelirsen, cevabı teslim alabilirsin, diyorlar.

Gidiyorsun bir de bakıyorsun ki, senin dosyana bakan büro kapalıymış. Masum masum kendine soruyorsun:

— Benden neden çekiniyorlar ki. Niye hep yaptıkları gibi hemen olumsuz bir cevap vermiyorlar da beni burada süründürüyorlar.

Sinirlenip, aptalca bir şey yapmaya karar veriyorsun.

— Siz misiniz bana böyle bir oyun oynayan. Ben de size bir oyun yapacağım, görürsünüz.

Ve böylece İsrail emniyetini tehlikeye sokacak bir eyleme girişmeye karar verip... Yola çıkıyorsun.

Bir dahaki gün hemen askeri mahkemeye gelmen emrolunur. Sıranı beklerken etrafında oturan insanların anlattıklarını dinliyorsun. Kibutzlarda çalışan bir Arap kadının aldığı dolaşım izninde, yolda herhangi bir yerde inemeyeceğine dair kesin bir hüküm varmış. Ancak bir sebepten dolayı yolun ortasında inmek zorunda kalmıştı. Mahkeme kimseyi affetmez: Hapis ve para cezası yağıyor.

Bunları görünce, yaşlı adamın, eşeği ve izin kâğıdı hikâyesi aklıma geliyor: Yaşlı adam tarlasını sürüyordu. Bir cebinde izin kâğıdı bulunan abasını tarlasında bulunan bir ağaca astı. Dikkat etmediği bir anda, eşeği kendi tarlasından çıkıp başka bir tarlaya geçer. Bunu gören adam eşeğime yetişeyim diye bir hamle yapıp diğer tarlaya gider. Orada bulunan askeri polis hemen işe el koyar ve izinsiz olarak devletin toprağına ayak bastığı gerekçesiyle adamı tutuklar. Adamın

— İzin kâğıdım var benim. Şuradaki ağaca astığım abanın cebinde işte...

Diye itiraz etmesine rağmen tutuklayıp yargıladılar onu.

Fellahların ölümlü izin kâğıtları geliyor aklıma birdenbire. Fellahlara ölümleri halinde bütün mesuliyetin kendilerine ait olduğunu belirten beyanlar imzalattırıyorlardı. İsrail devletinin manevra ve tatbikat için kullandığı topraklarda çok sayıda mayın kalmıştı, bunun üzerine basıp ölmek veya sakat kalmak sadece kuru bir ihtimal

değildi. Bundan dolayı devlet fellahların üzerine yıkmak istedi muhtemel ölümlerinin sorumluluğunu. Fellahlar ise ölüm ve mayınları değil, yaşamayı ve ağza gidecek lokmayı düşünüyorlardı. Ve gerçekten de aralarından ölenler öldü, sağ kalanlar sağ kaldı. Devlet zaten ikisinden de, hem ölülerden hem sağ olanlardan umudunu kesmişti. Umurunda değildi; onun tek derdi toprağı ele geçirmek.

Babası köylerinden ayrılabilmeleri için askeri mahkemeden izin almak isterken, kapının önünde annesinin kucağına yumulmuş can veren kızı hatırlıyorsun bir de. Anne ve baba, kızlarının tedavisi için hasta kızı köylerinden bir şehre götürmek istiyorlardı.

Sana sadece iki aylık bir hapis cezası verdikleri için seviniyorsun. Hapiste vatanın için şarkılar söylersin... Sevgiline mektup yazarsın... Demokrasi hakkında makaleler okursun... "Ya Özgürlük Ya Ölüm" adlı romanı okursun... Kendin ise ne özgürleşiyorsun ne de ölüyorsun.

13

Yunanistan'a mı gitmek istiyorsun?

Pasaport çıkarman gerek, ama çıkaramıyorsun çünkü baban veya yakınlarından biri savaş sırasında ülkeyi terk etmiş ve öylece vatandaşlık hakkını da kaybetmişsin. Senin o sırada bir çocuk olman hiçbir şey ifade etmez. Her Arabın o zamanlarda belli bir süre için toprağını terk ettiğini keşfedersin bir de, ve dönenlerin hepsi gizlice döndükleri için, vatandaşlık hakkını kaybederler.

Pasaporttan umudunu kesiyorsun ve serbest dolaşım izni için başvuruda bulunuyorsun. Bir de keşfedersin ki sen İsrail toprağında yoksun, çünkü bir ikamet belgesine sahip değilsin. Bütün bunları bir şaka zannederek avukat arkadaşıma anlatayım diye sabırsızlanıyorsun:

— Burada vatandaş değilim, mukim de değilim, ikametim yok, neyim ve kimim o zaman?

Kanunun onlardan yana olduğunu ve kimliğini belgelemenin senin yükümlülüklerine girdiğini öğrenince şaşkınlığa düşüyorsun.

İçişleri bakanlığına danışıp "Ben burada mıyım, değil miyim?" diye sorsam mı diyorsun kendi kendine.

— Bana bir felsefe uzmanı tahsis etmenizi rica ediyorum. Burada olduğumu kanıtlayayım ona lütfen.

Sonra da anlarsın, felsefi olarak varsın ama yasal olarak yoksun.

Yasaları düşünüyorsun: Yasalar adaletin ve hakkın kılıfıdır denir hep. Ne kadar safmışız meğer. Burada kanunlar, yargıç ne isterse onun kılıfıdır, kafasına göre kesip biçebilir kılıfını.

— Ama ben burada varım, varlığımı reddeden bu devlet var olmadan önce de vardım.

Hak güçle birleşmedikçe, onun boş bir hayalden başka bir şey olmadığını bir daha anlamış oluyorsun. Güç ise en akıl almaz hayalleri bile gerçeğe dönüştürebilir. Bunları kara kara düşünürken, dünyanın neresinde yaşarsa yaşasın her Yahudiye vatandaşlık verildiğini düşününce gülmemek elde değil.

Neyse, yeniden denemeye kalkışıyorum. Haydi, işin bir Allah'ın, bir de bu kanunların elinde...

Nihayet var olduğunu belgeleyen bir kâğıt çıkarabiliyorsun ve ülkenden çıkışını sağlayan serbest dolaşım iznini alabiliyorsun. Ama ülkenin neresinden çıkacaksın? Bu bambaşka bir dert. Hayfa'da yaşıyorsun, havalimanı da Tel Aviv yakınlarında. Yani Hayfa'dan Tel Aviv'e gitmek için bir daha polise danışıp, İsrail içinde seyahat etmek için özel bir izin kâğıdı çıkarman gerekiyor. Polis bunu reddetti. Peki, şimdi ne yapacaksın? Avukat, meclis üyeleri girişimde bulundular ama polisin inadı tutmuş ya bir kere, reddediyor.

Sonra onlardan daha kurnaz ve daha zeki olabileceğini zannedip rotanı değiştirmeye karar veriyorsun çünkü Hayfa limanına kadar açılabilme hakkına sahip olduğunu

tahmin ediyorsun. Aklınla bin yaşa! Ne zekâ ama! Gidiyorsun, biletini alıyorsun, pasaport kontrolünden de geçiyorsun, gümrükten de. Kimse seni durdurmaya yeltenmiyor ve tam gemiye ayağına basacakken bir de bakıyorsun ki koluna girmişler, mahkemeye sevk etmek için seni arkaya doğru sürüklüyorlar. Sen de hâlâ, bu sefer kanun benden yana deyip kendini kandır... Çünkü mahkemede sana şöyle derler:

— Hayfa limanı Hayfa şehrine değil, İsrail devletine ait bir yerdir. Ve size hatırlatmak zorundayız ki, siz Hayfa şehrinin dışında İsrail'in başka hiç bir bölgesine izinsiz giremezsiniz!

Yasal olarak liman Hayfa'nın dışındaymış yani. Üstüne üstlük bir de para cezası aldın mı?

İzin istiyorsun:

— Sayın yargıç. Kendimi riske attığımı bile bile bir itirafta bulunmak istiyorum: Ben bu kanunu bir türlü anlayamadım hâlâ. Ben her denizde yüzüyorum. Bu deniz İsrail devletine ait, Hayfa şehrine değil, öyle değil mi? Ama ben denize girmek için yanımda bir giriş izni bulundurmuyorum.

Başka bir şey daha itiraf etmek istiyorum: Hayfa şehrindeki iklimden faydalanıyorum. Hava da İsrail devletine ait, Hayfa'ya değil. Ben ama Hayfa iklimine girme iznine sahip değilim. Sonra üstünde her gün gördüğüm sema da Hayfa'ya ait değildir. Semanın altında oturmaya da hakkım yok. Sonunda onlardan, rüzgârın üzerinde oturmak için izin istedim. Gülümsediler.

14

Doğum gününü mü kutlayacaksın?

Ne kutlaması, kutlamalardan illallah dedim. Tarih bütün çirkinliğiyle üstüne çullanıyor. Hezimet üzerine he-

zimet. Araplar olur olmaz her şeyi kutlamayı çok seviyorlar. Her Allah'ın gününde kutlamaya değer bir şeyler buluyorlar. Kendine soruyorsun: Günümüzü kutlamalarla ve özel münasebetlerle geçirerek diğer günlerimizi mahvediyoruz.

Ama şu takvimde bir tek gün bile zafer için ayrılmamış değil mi? Olamaz mı? Bütün kutlamalı günler bilmem hangi inkılaplara ve bu inkılaplara karşı yaratılan inkılaplara ayrılmış. Bütün hepsi kararlaştırılmış tepeden inme bayramlardır. Sürekli hezimete uğramamızın sebebini burada aramak gerek işte: Senenin bir günü açılırsa... Muzaffer olacağız.

Bu gece senin doğum günün, 13 Mart... Zor günlerin kasvetinden kurtulmak için, felekten yalancı eğlencelerle dolu birkaç saat çalmak istiyorsun. Arkadaşlarını çağırıyorsun, kasvete karşı komplo kuran acı fıkralar, müzik ve içkilerle birlikte teşrif ediyorlar. Müziği açıp dans ediyorsun. Kızların kahkahaları pencerelerden dışarı çıkıp komşuların pencerelerini çalıyor. Gecenin ortasında polis geliyor. Mevcut herkesin kimliğini kontrol ettikten sonra, seni tutuklamakla tehdit ediyorlar: Terbiyeli olun! Yetti çıkardığınız tantana! İnsan olmayı öğrenin biraz! Sebebini soruyoruz. Komşuların rahatsız olduğunu ve bina sakinlerimiz tarafından, eğlencemizin gürültüsünden kurtarmak için çağrıldığını söyledi.

— Ama bu sadece bir doğum günü kutlaması. Yılda bir kere olur.

— Beni ilgilendirmez.

Ey güzel komşularım! Niye açıkça benim mutlu olmamın sizi incittiğini söylemiyorsunuz. Siz bizim olan, bizim yüreğimizden kopan müziğimizi bangır bangır çalıp evimi sarstığınız zaman ben niye hiç şikâyette bulunmadım? Ne zaman beni rahat bırakacaksınız? Ne zaman?

Yatağına girince komşuların haklı olabileceğini düşünürsün. Sabahleyin özür dileyerek:

— Komşunuz olduğum sürece parti yapmaya hakkım yok. Bana anlayış gösterin komşularım, tövbeliyim, bir daha kutlama falan yapmayacağım.

15

Bir ev mi tutmak istiyorsun?

Gazetedeki ilanları gözden geçiriyorsun. Telefona sarılıyorsun:

— Hanımefendi merhaba! Gazetede ilanınızı gördüm. Eve bakabilir miyim?

Kulağına kadının sevinçli gülüşü gelince iyice umutlanıyorsun:

— Dairem çok nezihtir, beyefendi. Karmel'de bulunmaktadır. Buyurun, gelin, hemen tutabilirsiniz isterseniz.

Telefon ücretini vermeyi unutup hemen dairenin olduğu adrese koşuyorsun. Kadının hoşuna gidiyorsun, hemen ödeme şartları hakkında anlaşıyorsunuz, anahtar teslimini bile konuşuyorsunuz. Her şey bitmiş sayılır artık, mukaveleyi doldurup imzalama zamanı geldi. Oturuyorsunuz. Kadın, ismini görür görmez sanki akrep ısırmış gibi:

— Ne? Siz Arap mısınız? Özür dilerim, beyefendi. En iyisi beni yarın bir daha arayın.

Bu haftalarca sürdü böyle. Bazen boş gördüğüm evleri, komşuların kapılarını çalarak sordum, o evde yaşayanların nerede olduğunu. Göç mü ettiler, yoksa sürgündeler mi acaba? Kaç ev böyle, inşa edildikten sonra sahipleri tarafından terk edilip hiç şenlenememiş. Hâlâ anahtarlarını saklıyorlar ceplerinde ve kalplerinde, bir gün döneceğiz diye. Dönüş mü? Nereye?

Biri dönebilse bile, anahtarını kullanma hakkını verirler mi zannedersin. Kendi evinde bir tane oda bile kiralayabileceğini mi düşünüyorsun? Tam dedikleri gibi: Siyo-

nizmin hiçbir suçu yok ki. Onun yaptığı tek şey, vatanı olmayan bir halkı, halkı olmayan bir vatana kavuşturmak...

Evde oturanlara bu evi kim inşa etti diye sorduğunda yüzlerini çevirip, çalınan evlere çocuk yetiştirmek için yatağa atlıyorlar.

16

Anneni bayramda ziyaret mi etmek istiyorsun?

Aylardır annemi, babamı ve kardeşlerimi ziyaret etmedin. Yaşadığın yere pek uzak olmayan bir köyde ikamet ediyorlar. Bir saatte gidilir. Polise ileteceğin dilekçeyi itinayla yazıyorsun. Kelimeleri dikkatle seçiyorsun da öyle gönderiyorsun. Bu sefer şunları yazıyorsun:

"Dileğim budur ki insani, masumane ve temiz duygularımı dikkate alarak, bu sefer devleti koruma şartlarına ve ülke halkının can güvenliği savunmasında gösterdiğiniz olağanüstü çabanızla ters düşecek bir durum görmezsiniz.

Dolayısıyla anlayışınıza sığınarak bayram günü münasebetiyle ailemi ziyaret etmeme izin vermenizi rica ediyorum. Eminim ki başka insanların hislerine gösterdiğiniz anlayış hiçbir şekilde devletin güvenliğine halel vermez."

Arkadaşların şehirden dışarı çıkıyor. Sen yalnız kalıyorsun. Kahveni tek başına içip, tek başına üzülüyorsun. Bütün aileler pılısını pırtısını topluyor, bir sonraki gün gitmek için hazırlanıyor.

Senin hakkın yok gitmeye, hiçbir eve baskın yapamazsın. Yalnız kalacaksın.

Çözüm denizdedir. Sabahın köründe deniz kenarına gidiyorsun tek başına. Tek başına içindeki ateşi çivit mavisi denizde söndürüyorsun.

Dalgalar seni alıp götürüyor ama geri taşımıyor. Sen tek başına döneceksin. Güneşin ısıttığı sıcak kumsalın üstüne uzanıyorsun. Yalnızsın, sen, güneş, hava, kum ve deniz.

Güneş niye bu kadar cömertçe ışığını dağıtıp harcıyor. Dalgalar neden kesiliyor? Güneş çok, kum çok, su çok.

Çevrendekiler bildiğin bir dille konuşuyorlar. Keşke anlamasam, çünkü böylece hüznün daha da artıyor, daha da yalnız hissediyorsun kendini, herkes ve her şeyden uzak.

Sevgiline denizi anlatma arzusu doğuyor içinde birden. Ama yalnızsın sen. Fırsat buldukça halkını kötülüyorlar, alakasız durumlarda bile. Kötülüyorlar ama aynı anda halkının bıraktığı eserlerden faydalanıyorlar. Denizde yüzerken, aralarında şakalaşırken, öpüşürken bile seni kötülemek için fırsat kolluyorlar.

Deniz onlara hiçbir zaman temiz ve berrak, hiçbir şeyle karışmamış duygusu nasip etmiyor mu, senin burada olduğunu birazcık olsa dahi unutturamıyor? İnsan deniz kenarında yatıp gökyüzüne bakarken nasıl başka bir insana karşı kin ve nefret besleyebilir, hâlâ anlamış değilim.

Tuz, iyi niyet ve güneşle dolup taşarak, deniz kahvesine gidiyorsun. Biranı içerken aklından geçen hüzünlü bir türkü mırıldanıyorsun, birden bütün bakışlar üstünde. Başka bir şeyle uğraşayım diyorsun, bakanlarla ilgilenmeyeyim diye sigaranı yakıyorsun ama tat vermiyor. Altın sarısı haşlanmış mısır alıyorsun bir tane ve tek başına yiyorsun.

Keşke bütün günümü deniz kenarında geçirip bugünün bayram olduğunu unutsam, ailemin beni beklediğini aklımdan geçirmesem hiç diyorsun, kendi kendine. Ama polisle randevun var ya bugün her şeyi hatırlıyorsun.

Denizin ve göğün mavisi birden ani bir ışıltı ile parıldayıverip gözünün içinde öğle güneşinin göz kamaştırıcı rengine büründü.

Karakolun kapısında küçük kardeşin seni bekliyor:

— Çabuk ol. Burada olduğunu polise duyur hemen, anne seni evinde bekliyor. Haydi, kalemini romanını her şeyini bırak da koşarak gel. Annem bayram yemeklerinin hiçbir tanesine dokunmuyor. Tutturdu sensiz ağzına hiçbir şey koymayacakmış. Ne edelim dedik, her şeyi buraya getirdim... Ekmeği bile. Çanak çömlek hepsi, kahveyi de. Anneyle birlikte hepsini köyden buraya taşıdık. Zeytinyağını, tuzu, baharatları...

Annem akşamüstü vedalaşıyor seninle. Onu sokağa kadar indiremiyorsun, çünkü güneş battıktan sonra evinden çıkman yasak sana. İsrail devleti akşamları evden çıkmana izin vermiyor, anneni yola koymak bile yeterli bir mazeret değil. Yeniden yalnız kaldın bayramda. Eski sandalyenin üstüne oturuyorsun. Tschaikowski'nin *1. Senfonisi*'ni dinliyorsun. Çocukken bile ağlamadığın kadar ağlamaya başlıyorsun birden.

Senelerdir içinde taşıyordun şimdi sel gibi boşalan bu gözyaşlarını. Ah annem! Ben hâlâ küçücük bir çocuğum. Dertlerini alıp koşarak onun yanına gitmek istiyorsun. Hepsini ağlayarak kucağına bırakmak istiyorsun.

En uzun mesafeyi bile göze alırdım kucağında ağlayarak avunmak için. Birden, seni komşunun çağırdığını duyuyorsun. Meğer annem henüz gitmemiş. Hâlâ kapıdaymış. Hemen yanına inip dileğince ağlıyorsun kollarının arasında.

17

Bazen, rüya görürken suçüstü yakalanıp tutuklanıyorsun.

İyice düşünürsün, hayır, başka bir suç işlememişsin ki bulasın.

Bu yazılarım, bu sözlerim de rüyanın dilde tecelli etmiş halinden başka bir şey değildi. Kanunun nazarında

sessiz rüya ile açıkça beyan edilen rüyanın arasında ne fark var?

— Sen aslında başka bir şey söylemek istiyordun.

— Sen de başka bir şey yapmak istiyordun.

Bazen başka başka, nereden akıllarına geldiğini bilmediğin suçlamalara nasıl cevap verebildiğine şaşıyorsun. Bir gün de seni suçlayan çıkmıyorsa eğer merak etme, kendini itham edecek bir suç bulursun mutlaka.

— Herhangi bir dava için ne yaptın?

— Herhangi bir şey için ne yapabilirsin ki?

Cumartesi günü dağa çıkıyorsun ama feci yakalanıyorsun. Güneş ile hapishanelerin arasındaki inanılmaz sıkı bağ, seni hayrete düşürüyor. Güneşin doğumunu (doğuşunu değil) ilk kez ne zaman gördün?

Yalan söyleme, onu bir gezintide veya bir muharebede aradığını da söyleyeyim deme sakın! Seni sabahın köründe kaldırıp kollarını yeni kelepçelerle bağlayıp hapishanenin avlusuna çıkarıyorlar. İşte orada güneşin doğumunu ilk kez görüyorsun. Yalan söyleme sakın. Güzel olmadığını söylemek aklından bile geçmesin. Çok güzeldi ve kendinden hiç mi hiç utanmıyordu.

Cumartesi günü dağa çıkıyorsun. Hayır, bu bir dağ değil. Karmel bir minaredir, Allah'ın minaresi. Üzerinden geçen uçak ve güzelliksavar toplarını gizleyen ağaçlar göğe doğru uzanıyor.

Bir müezzin kalkıp burada "Hayy ale-s-salâh" ("Haydi namaza") fısıldasaydı Şam'ın camileri cemaatle doluşurdu. Önünden askerler ve âşıklar defile edip seni durduğun yerde bırakıyor.

— Daha önce kendimize yarattığımız bu ortam, evimiz, köyümüz, bütün bunlar bu kadar değerli, bu kadar aziz, her şey bu kadar adaletli, hakikatli ve gerçekçi miydi?" Savaş bitip, zaferi elde ettikten sonra böyle diyorlar. Sen de aynı sözleri kullanıyorsun ancak savaş ve hezimetten sonra.

Bir de böyle söylerler:

— Bu tabiatın üzerinde attığın her adımla gölgeler geri çekilir ve yeşillikle umut bütün varlığını sarar.

Senin için geçerli olan şudur oysa:

— Bu doğanın içinde attığın her adımla kalbin yere düşer, parçalanır. Yeşillik, umut ve ülkemi gasp edenler bütün varlığımı işgal eder.

Bu rüyayı görerek suçunu işlediğin anda seni tutukluyorlar.

— Savaşı kazansaydınız ne yapardınız?

Onlara şu cevabı veriyorsun: Dağa çıkarım. Herhangi bir servi ağacını seçip, üstüne otururum. Ayaklarımı uzatıp Akdeniz'in sularına sokarım. Elimi semaya kadar uzatıp düşüme devam ederim. Tıpkı şimdi yaptığım gibi.

— Savaşı kazananların yaptığı gibi.

— Ben hayatımda hiç muzaffer olmadım, hiçbir savaşı kazanmadım ki kazananların nasıl davrandığını bileyim.

Bir vatandaş olmadığını anlıyorsun. Tarihin, gazete kâğıdı gibi yırtılan boş hayallerden ibarettir. Her düş bir felaket. Daha ne fayda etsin sana Yermük, Kadisiye ve gelmiş geçmiş bütün muharebeler. Niye sen! Niye sen!? Karmel dağı güzel... Gökyüzü yakın, zafer uzak.

— Sen herhangi bir şey için ne yaptın?

— Hiçbir şey. Kendini savaşın dışında hissediyorsun. Kendini savaştan uzak, zaferden uzak, hezimetten uzak, insanlığından da uzak hissediyorsun.

Ağaç aynen öyle bir ağaç olur. Taş aynen öyle bir taş. Tabiattaki her şey öyle oluşur.

KİM 50 ARAP ÖLDÜRÜRSE BİR KURUŞ KAYBEDER

Burada uyuyorlar. İsimleri çok ama ölümleri bir. Rahatsızlık veriyorlardı, güneş kimse fark etmeden battı. Kolaylıkla kurban gittiler, çünkü kader anları aniden geldi. Olacağından haberdar olsaydılar ne olurdu acaba? Yanlarında vasiyetleri olmuş olsaydı... Bütün aileler işlerinden dönerken o katillerin ellerine düşseydiler?

Burada uyuyorlar. Bilinmeyen bir suç için cezalandırdılar. Hiçbir toplu protestoya katılmamışlardı, yaşadıkları hayatı da, topraklarını da salâvatlarından başka hiçbir şeyle müdafaa etmediler. Sabahın erken vaktinde sefalet içinde yaşadıkları evlerden çıkıp akşam yine erken saatte aynı sefalete geri dönerlerdi. Yağmuru beklerlerdi. Ölüm onlara sel gibi yağan bir yağmur gibi geldi.

Burada uyuyorlar. Günbatımı büyük kuru kuru ağaçları olan bir ormana dönüşüyor. Onları anmaya ne vakit var, ne yer, ne belli bir gün. Taşlardır zaman. Rengi olmayan günbatımının uzanması da zamandır. Onlara isim verecek olsaydık hangi ismi verebilirdik?

Kefr Kasım katliamının gerçekleştiği gün bir anma günü olmadığı gibi, nisyanın her şeyin üstünün kapatılabileceği yeni bir merhale de değildir.

Kefr Kasım bir nefretin tarihidir. Herzel'in, Tevrat'ın içinden doğunun yüzüne karşı kılıç çektiğinden bu yana süregelen bir tarihtir.

Herkes tarafından unutulmuş, yerle bir edilen köyün sakinleri, kimsenin öfkesini uyandıracak bir harekette bulunmamıştı. En dişli düşmanı bile kışkırtacak bir şey yapmamışlardı. Sadece acımasız tabiatın zor şartlarına ve sefalete karşı koyarlardı. Neden öldürdüler peki? Bizim için öldükleri söylenemez. Felaketleri bizim için şu şekilde yorumlanabilir: Zulme ve gaspa karşı nefretimiz daha da derin olsun diye öldüler diyebiliriz. Veya toprağa karşı duyduğumuz derin bağ daha derinleşsin diye öldüler de diyebiliriz. Ne var ki bu kadar vahşi bir kanıta ihtiyacımız yoktur. Hem sevgimizi hem nefretimizi bu nafile ölümler olmaksızın da derinleştirebilirdik. Peki, niye öldüler?

Bizim için olmadığı kesin. Öldürülmüş olmak için can verdiler; bu kadar. Siyonist,

— Bu hayatımda hep kurban olmuşum, kurban kesmek de varmış kısmetimde, diyebilsin diye.

Siyonist bu sebepten dolayı öldürmekten zevk duyar: "Ya katil ya maktul olurum." Kendine bıraktığı seçim olanakları bu kadar kısıtlıdır çünkü.

Maskaralık mahkemelerinde görev alan avukatlar, katliamı işleyen İsrailli askerlere şu soruları sordu:

— Geçmişte bu ülkedeki hayatınız boyunca Arapların düşmanlarınız olduğu duygusunu yaşadığınız doğru mu?

— Evet.

— Aynı duyguyu İsrail'de ve İsrail'in dışında yaşayan Araplara karşı da beslediğiniz doğru mu?

— Evet, hiç fark etmeksizin aynı duyguyu taşıyorum hepsine karşı.

— Kefr Kasım'da akşamdan sonra dışarıda bulunan her Arabı öldürme emrini yerine getirmediğiniz takdirde, silahlı kuvvetlerin ruhuna ve sınırları koruma görevine ihanet etmiş olduğunuzu hissetmiş olur muydunuz?

— Evet.

— Savaş gününde, mesela Yafa'nın herhangi bir sokağında bir Arap görmüş olsaydınız, ona ateş açar mıydınız?

— Bilmiyorum.

— Diyelim ki Kefr Kasım'dasınız ve şu olaylar cereyan ediyor: Saat beşte bir kadın size sesleniyor. Tehlikeli olmadığından eminsiniz, güvenliği tehdit edecek hiçbir durum söz konusu değil. Sadece size seslenmekte ve size bir şey sormak veya evine gitmek için izin isteyecek diyelim. Farz edelim ki bütün bunlar saat beşi yirmi geçe oluyor ve kadın evine on metrelik bir uzaklıkta. Senden evine geçmek için izin istiyor. Ne yaparsınız?

— İzin vermem.

— Ne yaparsınız?

— Sokaktaysa eğer ateş ederim.

— Ama bir tehlikenin olmadığı ortada. Olan bir tek şey var o da bu: Bir insan yanlışlıkla veya sokağa çıkma yasağından habersiz olarak dışarıda bulunuyor ve sizden evine gitmek için izin istiyor. Soru şu: Siz bütün bunlara rağmen bunun gibi durumlarda herkesi öldürür müydünüz, yoksa duruma göre karar verip bazen öldürmekten vazgeçer miydiniz?

— Vazgeçmezdim.

— Yani her gelip geçeni öldürürdünüz?

— Evet.

— Bu kişi bir kadın veya bir çocuk olsaydı da mı?

— Evet.

— Gördüğünüz herkesi öldürürdünüz?

Olan şeyler bundan ibaretti zaten. Farz etmeye ne hacet?

Sekiz yaşında bir çocuk, adı Talal Şakir İsa. Keçisi avlusundan sokağa çıkmıştı. Ne keçi ne de çocuk birkaç dakika önce sokağa çıkma yasağı başladığından haberdardı. Çocuk keçisinin peşinden koşayım derken, kurşun yağmuruna tutuldu ve can verdi.

Babası yanına koştu. Tüfek, görevini yerine getirmekten geri kalmadı. Annesi kocasının ve oğlunun yanına ye-

tişmek istedi. Tüfek görevini yerine getirmekten geri kalmadı. Kızları Nora kardeşinin, annesinin ve babasının yanına koştu. Tüfek görevini yerine getirmekten geri kalmadı.

Tüfeğin görevi neydi?

1956'da gerçekleşen Suez Savaşı'nın arifesinde Tuğgeneral Şadmi, Binbaşı Malinki'yi yanına çağırır ve ona, bağlı olduğu birliğe verilen görevleri bildirir. Hudut korumalara verilen görevlerden bir tanesi de, Kefr Kasım ve civarındaki köylerde akşam saat beşten, sabah saat altıya kadar sokağa çıkma yasağını uygulamak ve insanların evlerinde kalmasını sağlamaktı. Mahkeme tutanaklarına göre iki komutanın arasında şu konuşma geçti:

Şadmi:

— Sokağa çıkma yasağı çok kesin olmalı ve uygulaması çok itinalı ve gerekirse güç kullanılarak yapılmalıdır. Emri ihlal edip sokağa çıkanlar tutuklanmayacak, üzerlerine ateş edilecek. Tutuklayarak işlerimizi zorlaştırmaktansa, öldürmek daha iyi.

Malinki:

— Köyün dışından gelen ve civardaki köylerde geç saatte eve dönenlerle ne yapacağız? Onların sokağa çıkma yasağından haberi olmaması çok muhtemel olduğu gibi, geldiklerinde köyün girişinde hudut koruma birlikleriyle karşılaşacaklardır. Onlar ne olacak?

Şadmi:

— Duygusallık istemiyorum. Allah rahmet eylesin.

Kısalığı ve kesin sözleriyle dikkat çeken görüşmeden hemen sonra Malinki Binbaşı kendi bölüğünden emrindeki subaya aşağıda belirttiğimiz talimatları verir:

— Sokağa çıkma yasağı süresince köy sakinlerinden hiçbirinin evini terk etmemesi gerekiyor. Kim evini terk ederse, üzerine ateş edeceksiniz. Tutuklama olmayacak. Merkezi mahkemenin tutanakları uyarınca, Malinki ile askerleri arasında bir de bu sözler geçer. Asker:

— Vurulup sakatlananlar ne olacak?

Malinki:

— Onlarla uğraşmamak veya vuruldukları yerden taşınmamaları gerekmektedir. Veya şöyle diyeyim: Yaralı kalan olmasın. Anlatabildim mi? (Bu sözler mahkeme tutanaklarında aynen böyle geçmektedir).

Bir onbaşı soruyor:

— Kadın ve çocuklar ne olacak?

— Duygusallık istemiyorum.

Subaylardan biri de:

— İşinden köye dönenlerin hali ne olacak?

Malinki:

Herkes için geçerli olan kurallar, bunlar için de geçerlidir. Allah'ın rahmeti üzerlerine olsun. Tuğgeneral böyle diyor.

Daha aynı günün saat dört buçuğunda, yani sokağa çıkma yasağından sadece yarım saat önce, sınır muhafızlarından bir çavuş, köyün muhtarına akşam beşten sabah altıya kadar kimsenin sokağa çıkmaması gerektiğini emrederek iletir.

Aynı zamanda bu, sokağa çıkma yasağının kesin bir şekilde uygulanacağını ve aksi takdirde yasağa uymayanların öldürüleceği söyledi. Muhtarın bunu bir an önce köyde duyurmasını talep etti. Muhtar ise o anda dörtyüz kişinin köyün dışında çalıştığını hatırlattı. Bir kısmının köye yakın yerlerde, diğerlerinin ise Yafa ve Elled gibi uzak yerlerde olduklarını ve onlara tek tek ulaşmak için bu kadar kısa bir sürenin yeterli olmadığını, sokağa çıkma yasağından haberdar edilemeyeceklerini çaresizlikle belirtti.

Tartışmanın sonunda çavuş, muhtara işçilerin eve dönüşlerine izin verileceğine kendi ve amirleri adına söz verdi.

İşte kendi ve amirleri adına... Sokağa çıkma yasağının ilk saatinde, yani beş ile altı arasında 47 Kefr Kasım-

lı Arap, İsrailli sınır muhafızları tarafından katledildi. Ölülerin arasında yedi çocuk ve dokuz kadın var.

İsrail'in masum Arap kanına doyduğu bu kıyımdan yirmi sene sonra ölümden mucizevi bir şekilde kurtulan Salih Halil İsa, şair Tevfik Ziyad'a gördüklerini anlatıyor:

— O gün iki amcaoğluyla, bir tarlanın sulama işleriyle uğraşıyorduk. Saat dörtten az sonra işimizi bitirip bisikletlerimizle eve doğru yol aldık. Yolda karşılaştığımız başka ırgatlar Kefr Kasım'da sokağa çıkma yasağı uygulandığını ve İsrail askerlerinin önlerine çıkanlara ateş edeceklerini söylediler. Niye kimse bilmiyordu? Biz böyle duyduk. Biraz tereddüt ettik, sonra yolumuza devam etmeye karar verdik.

Sayımız gittikçe artarak en sonunda on beş ırgat köye doğru ilerledik. Fazla korktuğumuz söylenemez. Olsa olsa aramızdan birinin aklına şu gelebilirdi: Karşımıza şu Yalom adlı subay çıkarsa her zaman olduğu gibi bizi azarlayıp, eziyet olsun diye bizimle uğraşır. Aklımızdan başka bir şey geçmedi asla.

Bundan az sonra, ateş edildiğini duyduk. Durumun sandığımızdan daha tehlikeli olduğunu o an anladık. Amcaoğluna dönerek:

— Haydi, dönelim, dedim.

Bana cesaret vermek istiyordu. Yanımızda altmış yaşında bir ihtiyar da vardı. Kuran ayetleriyle bizi devam etmeye teşvik ediyordu. Köyün ilk evlerine yüz metre kadar yaklaşmıştık artık.

Birden sınır muhafızlarından bir asker önümüzde bitiverdi:

— Durun!

O ana kadar bizi dövebileceğine ihtimal veriyordum, ancak öldüreceğine asla.

Bisikletlerimizden indik. Asker tek safta durmamızı emretti.

— Siz neredensiniz?

— Kefr Kasım'danız, diye bağırdık hepimiz bir ağızdan.

— Nereden geliyorsunuz?

— İşten.

Bizden beş metre kadar uzaklaşıp iki askerin daha bulunduğu yerde durdu. Hepsinin elinde bir makineli tüfek vardı.

— Biçin onları!

Duyduklarıma inanamadım. Ancak kurşunlar üzerime yağdığında, tam olarak anladım.

İlk taramada ayaklarımızı hedef almışlardı. İkincide biraz daha yukarıdan taradılar. Herkesle birlikte ben de kendimi yere bırakıverdim. Yanımda bir at arabası duruyormuş. Sahibini durdurup bizlerle birlikte infaz ettiler. Düşerken işte bu arabanın tam arkasında kaldım nasıl olduysa. Hâlâ hayatta kalabildiğimi anladım düştükten sonra. Hepsi bu kadar. Üç asker 10 metre daha köyden uzaklaştılar.

Kısa bir süre sonra bir kamyon geldi. Onu durdurup içindekileri indirdiler. İçinde çok insan vardı. Tam 23 kişi olduklarını daha sonra öğrendim. Hepsi Esamiye adlı tarım şirketinin ırgatlarıydı.

Bizim için vurma emrini veren asker onları da vurdurdu. Hepsini ilk önce indirirdiler, sonra kamyonun arkasında bir sıra halinde dizilmelerini emrettiler. Kamyonun arkasında birbirine yapışık bir şekilde diziliyken komutan asker yanlarından uzaklaştı ve

— Biçin onları! diye haykırdı.

Bazısı kaçabildi ama çoğu yere yıkıldı. Üç katil, diğer ölü bisikletçilerle benim yattığım yere doğru geldiler. Onları üst üste bir küme şeklinde yığdılar. Ellerinde el feneri vardı ve ateş ediyorlardı. Sonra yanıma geldiler ve arabayı üstümden geçirip uzağa ittiler. Arabanın demir tekeri, bütün ağırlığıyla bacağımı ezerek geçti.

Dişlerimi bütün gücümle sıktım ki bağırmayayım. Ölü numarası yapıyordum. Beni arabanın altından çektikten sonra, diğerlerinin bulunduğu kümenin üstüne atıp yanımızdan ayrıldılar. Kamyonun ölülerini de bizden on metre uzaklığa yığdıktan sonra, içinde iki kişinin bulunduğu başka bir kamyon geldi. İkisini de infaz ettiler.

Daha sonra doğudan, yani köyün yönünden gelen bir arabanın gürültülü sesini duydum. Bir itfaiye arabası. Bir bağırış çıktı. Arabadan birinin indiğini gördüm ama ne konuştuklarını anlamadım çünkü benden yirmi metre kadar uzaktaydılar. Hemen ardından araba geldiği yere döndü.

Daha sonra bir sessizlik oldu.

Katilleri görüyordum, bazen gezinip bazen köy kuyusunun kenarına oturuyorlardı. Başka bir kamyon daha geldi. (Dikkat ettiysen, yeni gelen her grubu köyden gittikçe uzaklaşarak on metre ileride durduruyorlardı.)

Ancak son gelen kamyon daha fazla, mevtaları görebilecek bir noktaya kadar ilerledi. Katiller artık yeni gelen kurbanların, katledilenleri görüp görmemelerini pek önemsemiyorlarmış gibi geldi bana.

Araba benim bulunduğum yığına kadar geldi. Kadın sesleri duydum. Sonra öğrendiğime göre en küçüğü on iki yaşında bir kız olmak üzere on iki kadın ve dört çocuk varmış aralarında.

Birden üç katil arabanın peşinden koşup durdurdular. Herkesi indirdiler. İşte o an ayağa kalktım, nasıl bilmiyorum ama koşmaya başladım. Önümde bir çit vardı, onun üstünden nasıl atladığımı hâlâ anlamış değilim. Kendimde değilmişim meğer. O yüzden arabanın hizasında koşuyormuşum. Ne zaman ki üzerime mermi yağmaya başladı ve kadınların çığlıkları yere düşme sesleriyle karıştı, nerede olduğumu anladım. Hemen yere gömülüp ayak ve ellerimin üstünde sürünerek zeytinliklerin arasında ilerlemeye başladım.

Zeytinliklerin görev araçları ve askerlerle dolu olduğunu zannediyordum. Bir zeytin ağacının gölgesinde büyücek bir kaya vardı, onun arkasına saklanayım dedim.

Her an ölümün pençesi beni bulacak diye bir korku vardı içimde. Sabaha kadar orada yumulup kaldım. Elimde ve ayağımdaki yaralardan sürekli kan sızıyordu. İki asker beni oracıkta bulup hastaneye götürdüler.

Bir sonraki sabah katiller, öldürdükleri insanları gömmenin yolunu arıyorlardı. Komşu köy Celuliye'den birkaç adam çağırdılar kırk yedi mezar kazsınlar diye. Mezarları kazan adamlar önceki gün olup bitenlerden habersizdiler. Mezar kazmalıydılar, o kadar.

İşte öyle bir günde Kefr Kasım mezarlığının nüfusu 47 cenaze arttı, bir halkın mezarının ve İsrail'deki Yahudi silahının ne kadar "temiz" olduğu belli oldu.

Ölüleri gömmekle, işlenen suçlar bitmedi. Kanın kuruması bu kıyıma son vermedi. Cinayet daha tamamlanmamıştı, çünkü İsrail'in o meşhur hassas vicdanının izin vermediği bir şey vardı: Dünyanın neresinde olursa olsun bir Yahudinin tenindeki bir çizgiye bile olağanüstü hassasiyet gösteren İsrail devleti, bu cinayetin de insani bir tarafını çıkarmalıydı. İsraillilerin ve hattâ o katil askerlerin bile bir vicdanı olduğunu bütün dünyaya göstermeliydi.

Ne yazık ki vicdanları yok... Yoktu o gün, çünkü katledilenler Araptı. Anlaşılan şu ki İsrail toplumunda bir Arabı öldürmenin meşruiyeti (!) gittikçe yaygınlaşan içgüdüsel ve doğal bir reflekse dönüşüyor.

Filistin'de temiz Yahudi kanını kirleten şu hakir mahluklara, Araplara karşı, derin bir düşmanlık içinde yetişen bu güzel insanlara bir vicdan bulunup yaratılmalıydı. Yapılan her katliamla gönül rahatlığı veren, sevindiren çirkin suskunluğun ağır yükü, her gün daha da ağırlaşıyordu oysa.

Bu suskunluğun yazılmamış kanununu çok az sayıda kalem bozdu. İçlerini acıtıyordu Siyonizm propagandacıla-

rının satmaya çalıştığı İsrail silahının iyi imajının bu şekilde paramparça edilmesi.

Altta verilen yazı, İsrailli şair el-Bariz Natan al-Terman'a aittir ve Kefr Kasım'da işlenen "kanlı adaleti" savunmaktan çok, işgalcinin itibarını kurtarma çabasındadır:

"Başka bir şey hakkında yazı yazılmamalıdır.

Artık ne öykü yazılmalı, ne de şiir, çünkü İbranice, İsrail'de olup biten bu çirkin olaya karşı sessiz kalamayacak bir dildir. Dilin doğası buna izin vermez, özelliği de budur.

Diyorlar ki:

— Bir mahkeme düzenleyeceğiz... Bu mesele de böyle kapanır. Hüküm çıkar ve adaletin sesi konuşmuş olur.

Diyorlar ki:

— Bu artık kanuna kalmış bir iştir, yasal süreç ve işleyişe bırakalım. Bu kadarı da yeter olmalı, değil mi?

— Hayır.

Bu her şey değil. Yargının zaten otomatik bir işleyişi var, çünkü bir suç mutlaka ve mutlaka kanunu üstüne çeker, kanunu işlemeye çağırır.

Ancak bu davanın öncesinde ve sonrasında eksikliğini hissettiğimiz ve hissedeceğimiz büyük bir temel var, bir insanlık özü var: Böyle bir hasislik, böyle bir insanlık dışı kıyım olsun ve toplumda bir tiksintili ürperti, bir öfke uyanmasın! Bu asla olmamalı!

Benim halkım duygu ve ferdi inisiyatifiyle öfkesini göstermiştir. Hem erkek, hem kadın öfkelerini göstermişlerdir. Zaten bu tepkiler olmasaydı yargı sadece mekanik, programlanmış ve otomatik bir süreç olmuş olacaktı?

Sadece mahkeme kararı verilip halkın tepkisi olmasaydı, hüküm bir boşluk içinde verilmiş olurdu, kendinin farkında olan bilinçli bir toplumun ortasında değil."

İsrailli yazar Buyiz İbrun, "İsrail propagandacıları, pazarlamaya çalıştıkları ahlaklı ve iyi ruhlu İsrail imajını işte böyle yıktı" diyen yazısında şunları da ifade eder:

— Bu kıyım, bu insanlık ayıbından sonra hepimiz imtihan oluyoruz. Doğruluğumuz, insanlığımız ve cesaretimiz imtihan edilmekte ve ne yazık ki bu imtihanı veremedik.

Bunun dört suçlusu olduğunu belirtiyor:

"İlki gazetelerdir. İki veya en fazla üç, farklı düşünceye sahip gazeteciden başka herkes suskunluk komplosuna dahil olup katliamı örtbas etti. Cinayet ve suçtan sadece "musibet", "hata" ve "üzücü olay" diye bahsettiler. Hattâ v hattâ kurban dediklerinde kimi kastettikleri belli değildi. Maktulden mi, yoksa katilden mi bahsediyorlardı?

İkinci suçlu ise dini liderler ve ülkedeki dini çevrelerdir. Bunlar "Yahudi halkı" ve "İsrail ecdadımızın ruhu" hükmü sürsün diye devlet içinde iktidar peşindeler. Olanlara karşı tamamen dilsiz kalanlar da bunlardır. Bir tane din adamı dahi, Yahudi dininin şerefini kurtarmak için ayağa kalkıp sesini çıkarmadı. Üçüncü suçlu ise, akademik elit ve üniversite çevreleridir.

Bir iki "akli dengesi yerinde olan" dışında, ne bir üniversite hocası ne de başka bir öğretim üyesi veya araştırmacı çıkıp da

— Bu bir cinayettir! diye bağıramadı.

Dördüncü suçlu da sanatçı ve edebiyatçılar sınıfıdır.

Dünyanın "aydın ve vicdanlı insanlarına" "bütün şiddetiyle" her türlü olayı kınamaya derhal hazır olan yazarlar derneğinin gıkı bile çıkmadı, çıkmıyor ve çıkmayacaktır."

Yazar şöyle devam ediyor:

"Peki, hükümeti elinde tutan, koltuklarında oturan, adaleti ve halkların kardeşliğini kendilerine şiar edinen partilere ne demeli?

Devrimciler neredeydi?

Biz neredeydik?

Bizler, sıradan vatandaşlar. Tiksinti ve nefret duyan bizler neredeydik? Biz ancak cinlerin oyununu izlemekle yetindik."

Cinler oyunu dediği şey de katillerin mahkemesidir. Öldürme ve suskunluktan sonra cinayetin üçüncü perdesi işte bu mahkemedir. İşleyişini değişik oyunlarla güçleştirdiği mahkemeden önce İsrail hükümeti Kefr Kasım ahalisiyle çirkin ve aşağılayıcı bir "uzlaşmaya" girdi:

Savunma bakanlığı ölen 50 Arap için yüz bin İsrail lirası kadar bir bedelin ödenmesini öngördü. Tarihte böyle bir ucuzluk, böyle bir pazarlık görülmemiştir.

Savunma bakanlığının can pazarından satın aldığı ölü Arapların likidasyon fiyatları ise şöyle:

15 yaşını tamamlayanlara	2.000 lira
8 yaşın altındakilere	1.000 lira
Evli olup çocuğu olmayanlara	3.000 lira
Evli olup bir çocuğu olanlara	4.000 lira
Evli olup birden fazla çocuğu olanlara	5.000 lira

Tabii ki uzlaşmanın şartlarını belirleyen ve tazminatın ödemesini yapan yine İsrail hükümeti... Ki neyi nasıl yaptıkları da belli değildir.

Ondan sonra, (!) yani ölülerin bedelini ödedikten sonra ancak, mahkeme başladı ve bir türlü sonuçlanamadı. Öyle ki ancak katliamdan tam iki sene sonra suçluların hükümleri açıklandı. En gülüncü ise, askeri idarenin sadece katilleri değil, aynı zamanda hâkim ve tanıkları da seçerek mahkemeye getirmesidir.

Sonunda çıkan "adil" kararlarına göre: Binbaşı Şmuel Malinki ve Teğmen Cebrail Dehan, kırk üç vatandaşı katletmekten suçlu bulundu. İlkine on yedi sene, ikincisine de on beş sene hapis cezası verildi.

Avukat Sabri Ceris'in kitabında yer alan merkez mahkeme kararlarına istinaden en feci şeklide kırk bir vatan-

daşı öldüren ve öldürmeye azmettiren üçüncü sanık, Şalom Anfar Dehan gibi on beş sene hapis cezasıyla cezalandırıldı.

Dördüncü ve beşinci sanık, er asker Mahluf Hariş ve İlyahu İbraham, 22 vatandaşı öldürme suçundan yargılandılar.

Altı ve yedi numaralı sanıklar, çavuş Cebrail Uwaylil, er askerler Albert Fuhaima ve er asker Edmund Nahmann, on yedi insanı öldürmekten suçlu bulundu. Bu üç katile ve daha önce ismini verdiğimiz iki katilden her birine sekiz yıl hapis cezası uygun görüldü. Mahkeme, geri kalan üç zanlıyı beraat ettirdi.

Kanunun müsamahasını gösteren ve dolayısıyla daha fazla cinayete davet çıkaran bu hafif cezalar Arapların arasında dehşet saçıp gelecekleri için endişelenmelerine yol açtı. Diğer taraftan aşırı dinci ve milliyetçi Yahudileri öfkelendirdi; çünkü bunlara göre katiller sırf milli ve kutsal vazifelerini yerine getirmişti.

Bazı İsrailli gazeteler yargılanan katillerin affını talep eden yazılara geniş yer verdi. İsrailli yetkililerin, "halkın bu haklı" taleplerine nihayet kulak vermeleri hiç şaşırtıcı değildi. Böylece Yüksek Askeri Yargıtay, verilen cezaların çok ağır olduğunu ve bunların hafifletilmesi gerektiğini saptadı.

En sonunda Malinki'nin cezasını on dört yıla, Dahan'ın cezasını on yıla ve Avfar'ın cezasını da dokuz yıla indirdiler. Sonra genelkurmay başkanı, Malinki'nin cezasını on yıla, Dahan'ınkini sekiz yıla, diğer katillerin cezasını da dört yıla indirdi.

Daha sonra cumhurbaşkanı, İsrail adaletinin tam hakkını vermek için Malinki ve Dahan'ın cezasını kısmen kaldırıp toplam ceza sürelerini sekiz yıla indirdi.

Cezaların zincirleme şeklinde hafifletilmesi ve indirilmesi, nihayetinde kanı bozuk Arapları öldürmekte gösterilen başarıdan dolayı mükâfatlandırma yarışına dönüştü.

Bitmedi. "Tutuklular Tahliye Komisyonu" bütün katillerin hapis cezasını üçte bir olarak bir kez daha indirdi. 1960'ların başında katillerden birinin hapis cezasını tamamen kaldırıp, tahliye ettirdi.

Araplarla aralarındaki "kan bağından" olsa gerek, İsrailli yetkililer bir saat içinde kırk üç Arap öldüren Cebrail Dahan'ı saygın ve çok özel bir sivil makama layık gördüler:

Ramla Belediyesi'nin duyurduğu gibi Dahan'ı, "İsrailli Araplarla ilişkilerden sorumlu kişi" olarak göreve aldı!

Peki, Binbaşı Malinki'ye öldürme emri veren ve askerlerine acımasız olmalarını tembih etmesini sağlayan Tuğgeneral Şadmi için ne demeli? Sonra Şadmi de daha büyük bir yerden yüksek emirlerini almış olmalı değil mi?

Şadmi'ye açılan mahkeme en yüksek emrin gerçekten nereden geldiğini ifşa edecek mahiyettedir. Bu sebepten olmalıdır ki Şadmi'yi yargılayan temsili askeri mahkemenin hâkimlerini ne hikmetse İsrail genelkurmay başkanı tayin etti.

Mahkeme Şadmi'yi sadece "teknik bir hatadan" sorumlu tutup onu uyarmakla yetindi. Belki de Şadmi'nin ödediği bir kuruş, cinayetler tarihinin en değerli parasıdır. Yeryüzünde cinayet işlendiği sürece bu bir kuruş, ibret olacaktır. Sakin ve emin bir köyde kırk dokuz suçsuz sivilin katlinden mesul bir kişi, bir kuruş para cezasına çarptırıldı. Bu çok sık olan bir şey değil... Hattâ bu, tarihte her an olan bir şey hiç değil.

Ancak Nazi katliamlarının kurbanlarından kurtulan insanların evlatları, Nazi katilleri taklit etmeye kalkışınca bu tablo ortaya çıkar. Filistin toprağı üzerinde Siyonist düşünceyi uygulayanların çıkardığı ders, bundan ibarettir.

Ahad Haam, hayatını, Siyonizme ve Yahudilerin Doğu Avrupa toplumlarının entegre olmasına karşı mukavemete adayan ünlü Yahudi düşünür ne yazıyor?

Daha İsrail devletinin rüyası bile görülmemişken, 1891'de Filistin'e göç etmiş din kardeşlerinin davranışlarını, kendi gözüyle müşahede ettikten sonra ne yazar Haam:

"Filistin'e göç eden din kardeşlerimiz ne yapıyor?

Diaspora olarak yaşadıkları ülkelerde köleydiler, şimdi ise birden kendilerini sınırsız ve dizginsiz bir özgürlük içinde buldular. Bu ani değişim, içlerinde istibdada meyillerini ortaya çıkardı, tıpkı bir kölenin birden efendi olmasına benzer bu durum. Araplara düşman gözüyle bakıp kötü niyetle yaklaşıyorlar. Haklarını en çarpık ve akıl almaz bir şekilde suistimal edip Arapları sebepsiz yere aşağılıyorlar ve üstüne üstlük bu davranışlarından da geri durmuyorlar.

Aramızdan kimse bu çirkin ve tehlikeli eğilime karşı koymuyor nedense."

Henüz İsrail bir düş bile değilken, silahlar yokken Ahad Haam gibi klasik bir Siyonist ilk Yahudi göçmenlerden böyle şikâyet edebiliyorsa, şimdiki halleri gören bir gözlemci neler yazar acaba neler? İsrail hükmünün cinayete olan doğal eğilimi, Kefr Kasım'da kırk dokuz suçsuz Arabı öldürmekten kaçınmadı, katilleri beraat ettirmekten kaçınmadı, gerçek sorumluları yargılarken çekinmekten kaçınmadı, çünkü bu, İsrail'in devlet olarak yargılanması anlamına gelirdi.

Bütün bunlarla yetinmedi. Katliamın kurbanlarına, işlenen cinayetin gerekliliğini tasdik ettirip sadizmin ve ikiyüzlülüğün varabileceği son noktaya kadar gitmeyi de bildiler. Silahla öldürdükten sonra, bir daha öldürdüler. Katliamdan hemen sonrasına rastlayan genel seçimde Kefr Kasım sakinleri iktidar partisine oy versinler diye kirli yöntemlere başvurmaktan çekinmeyip insanlara şantaj yaptılar. Büyük bir zulme uğrayan köyden çıkan oyların ezici çoğunluğu, iktidar partisine gitti.

Böylece ilk cinayete bir cinayet daha eklendi: Onları önce öldürdüler, sonra kendilerini köyün koruyucu velisi

ilan ettirdiler. Cenazeleri sorguya çektiler ve zorla ağızlarını açtırıp topraklarını elinden alan ve onları katledenlere "Evet!" dedirttiler.

Katiller Kefr Kasım'da olanlara bir kaza görüntüsü vermek istiyordu... Ama bu gerçekten bir kaza olabilir miydi, yoksa Siyonizmin Filistin toprağında uygulanmasının kaçınılmaz olarak ortaya çıkan bir tablosu muydu? Yoksa İsrail hükmü altında yaşayan Araplara karşı yıllar yılı reva görülen uzun vadeli bir siyaset mi?

Deyr Yasin[6] için de bir kazadan söz etmektedirler. Aynı kaza on kez tekerrür ederse, hâlâ bir kaza olarak kabul edilebilir mi?

Bozuk kanı temizlemek ve silahlı şiddet, oldu olası İsrail siyasetinin temelinde yatan bir devlet anlayışıdır. Siyonist düşüncede İsrail'in ayakta durması ve korunması uğruna silahlı şiddetin meşruiyet kazanması konusunda çok yazılar kaleme alınmıştır.

Dikkat ettiysen bazı liberal Siyonistler, siyasi hedef için uygulanan şiddetle, siyasi hedefi olmayan, sadece hayvani bir intikam içgüdüsüyle doğan şiddeti ayırmaktadırlar. Bunun için bazı şiddet gösterilerine karşı çıkarlar, hepsine değil. Belli bir siyasi hedefin gerçekleştirilmesi doğrultusunda uygulanan şiddeti onaylamaktadırlar.

Ahad Haam'ın niye öfkelendiği anlaşılıyor şimdi. Düşünürün Siyonist şiddete gösterdiği tepki, İsrail'in kuruluşunun temel kanunu olan silahlı şiddete karşı çıkmasıdır.

Ancak Kefr Kasım'da olanlar siyasi boyutu ve hedefi olan bir şiddet eyleminin çok ötesindeler. Orada vuku bulan cinayet Deyr Yasin cinayetine benzemez, çünkü Deyr Yasin katliamıyla işgalciler Arap halkının içine bir korku

---

6 9 ile 11 Nisan 1948 arasında, Kudüs yakınlarında bulunan Deyr Yasin adlı köyde, 100'ün üstünde savunmasız Filistinli köylü, siyonist gruplar tarafından katledilmişti. Ç.N.

tohumu ekmeyi ve onları göçe zorlamayı hedeflediler. İsraillilerin yayılmasına ve savaşı kazanmalarına yardımcı olabilecek cinsten bir cinayetti bu.

Ne var ki Kefr Kasım cinayeti İsrail'in emniyetini sağlamak için gerçekleştirilen "koruma" amaçlı bir cinayet değildi. Çünkü Kefr Kasım'lı ırgatlar, işçiler, kadınlar ve çocuklar İsrail devletini hiçbir surette tehdit etmiyorlardı. Çünkü Kefr Kasım, İsrail askerlerinin Sina yarımadasına geçmesinde hiçbir engel teşkil etmiyordu!

Burada planlanan, azmedilen ve infaz edilen cinayetin, tabiri caizse hiçbir gereği ve gerekçesi yoktu. Cinayet uğruna yapılan bir cinayetti bunlar. Cinayetlerin en çirkini, sadece insanın en alçak garizelerinden, yani intikam ve katletme zevkinden doğan bir cinayettir bu.

Bu tür şiddetten, silahlı şiddeti savunanların en ünlü ismi, terörist Menahem Begin de bahsetmişti. Kitabında, Siyonistlerin 1948 öncesinde başvurdukları şiddet üslubu ve eylemlerin, Filistin'deki milli hedeflerin gerçekleştirilmesi için başvurulan en etkili ve tek yol olduğunu söylüyor. Bu eylemlerin "Yahudilerin azılı ama bastırılmış intikam hararetini kestiğini" söylüyor Begin 1948 yılında. Kefr Kasım ise 1956 da meydana geldi, 1948'de değil.

Belki de siyonist teröristlerin varoluş felsefesi şudur: "Savaşıyorum, öyleyse varım." Bu felsefeyi sürekli uygulamak, sürekli yeniden kanıtlamak zorundalar. Begin'in dediği gibi, içinde bastırılmış bir intikam öfkesi taşıyan İsrailli Siyonistin varlığını sürekli yenilemesi gerek. Bunun da tek yolu, sürekli savaş halinde olmak."

Bu varlığın da sürekli herkesten ve her şeyden kopuk olarak sürebilmesi için, daima yeni yeni sebeplere ihtiyaç vardır... Bunlar da hep öldürmekle tecelli eder, hep öldürmekle.

— Ya kardeşim olursun, ya seni öldürürüm.

Böyle yazıyor terörizmin feylesofu. Ancak şu anda İsrail'in esiri olarak yaşayan Araplar, nasıl katilleriyle kardeş olsun ki. Böylece cinayetin çarkı sonusuza dek döne-

cektir. Siyonizm düşüncesinin edebiyatında silahlı şiddet kullanmak için sayısız gerekçe vardır. Teşvik veya ilham kaynağı olarak dini kullanmaya ihtiyacı yoktur.

Bundan dolayı diğer halklara bakış açısının vahşeti ve uzlaşmazlığı nedeniyle Yuşa bin Nûn günümüz İsrail'inde bir kahraman ilan edildi. Geçmişten günümüze kadar süregelen Siyonizm uygulamasıyla benzerlik gösteren bu gaddarlık, şu anda hüküm süren devlet yöneticileri için bitmez tükenmez bir esin kaynağı olmuştur.

Ve İsrail'in de Filistin'de yeniden hayata geçirmesi tarihi kültürün temel öğesi olmuştur. Bu bağlamda Siyonist hedeflerine yarayacak her cinayet ve gaddarlık hemen meşruiyet kazanır ve hattâ kanun statüsüne erişir. Yehuşa bin Nûn'un yaydığı aşırı ırkçı terör o kadar geniş boyutlara vardı ki, eğitim uzmanları öğretilerinin okullarda yasaklanmasını talep ettiler, çünkü gençlerin ruhunu o kadar büyük bir nefretle dolduruyormuş ki, gençler İsrail toplumunda Araplarla ilişkilerinde değişen şartlara ayak uyduramayıp Araplarla "barış" içinde yaşamaktan aciz kalıyorlarmış. İsrail dünyanın neresinde olursa olsun, Yahudilere zulüm saydığı her şeye karşı olağanüstü hassastır. Nedense kendisi aynı eylemleri Araplara karşı uyguladığında, bunlar meşru ve insani davranışlar oluveriyor. Yahudilere karşı yapıldığında gaddarlık sayılanlar, temiz silahlarıyla Araplara karşı uygulandığı zaman birdenbire Yahudilerin milli vazifesine dönüşüyor.

Nitekim şu sözleri sarf eden, bir Arap değildi:

— Siyonizm kendisi için doğru bulduğu bir şeyi, başkaları için gayri meşru ve hatalı olarak görür.

Bunu söyleyen, Muşiya Semilanski'dir. Aynı kişi Filistin'de Yahudi milliyetçiliğinin askeri geleneklerin üstüne inşa edildiğini, insanlıktan tamamen uzak bir kaba kuvvetle uygulandığını söylemektedir.

Uzun lafın kısası İsrail'in sivil Arap halkına karşı işlediği suçlar ki Kefr Kasım katliamı bunun en çarpıcı misalidir, "temiz" bir Siyonizm anlayışının "kirli ve çirkin"

uygulaması değil, aksine "kirli ve çirkin" Siyonizmin iyi uygulamasıdır.

İşte bu Siyonizmin "temiz" prensiplerine, "kutsal" öğretilerine inanan ve İsrail'in bu prensiplere, öğretilere ihanet ettiğini görenlerin ve bu tür eylemlere itiraz edenlerin yüzüne sessiz bir çığlık ve çözümlenmesi çok zor bir mesele gibi çarpmaktadır. Siyonizm ideolojisinin sağlıklılığı ve doğruluğu fikrine esir gibi bağlananların İsrail uygulamalarına karşı çıkmaları, sonuç getirmeyen boş bir çabadır. İtirazcılar, anlamsız bir savunma refleksiyle hem kendilerini hem diğer bütün insanları kandırmaktadırlar.

Siyonizmin köklü geleneği ve "temiz" kaynağıdır, şiddeti ve cinayeti helal yapan. Cabutinsky, Viyana'daki Yahudi öğrencilerin danışmanıyla yapılan konuşmada kendine ve doğruluğa sadık bir şekilde açık açık söylemektedir:

— Her şeyi ortadan kaldırabilirsin: Kippalarımızı, kemerlerimizi, renklerimizi, içmek ve şarkı söylemekteki taşkınlığımızı... Ama kılıcımızı asla ortadan kaldıramazsın. Ona sahip çıkmanız lazım, çünkü kılıçla savaşmak bir Alman icadı değil, aksine en eski ecdadımızdan bize intikal eden mirastır. Bize kılıç ve Tevrat gökten indi.

Siyonizm savunulduğu gibi, insani ve medeni değerlerin üzerine inşa edilmemiştir, aksine kendisi için seçtiği yol, silahlı şiddetin ve kılıcın yoludur. Bu hususla ilgili tartışmalar, Josef Birdişevski adlı Siyonistin dikkatini çekti ve kılıç ile Tevrat birliğini savunanları şöyle eleştirdi:

— Kitap ile kılıç birbirine sadece zıt olan iki öğe değil; birinin varlığı diğerini adeta yok eder. Yahudilerin içinde yaşadıkları zaman çok zor bir zamandır. Böyle zamanlarda insanlar ve halklar kılıçla yaşarlar, kitapla değil.

Kılıç, hayattan soyutlanmış veya uzak bir şey değildir. Kitabın aksine kılıç, hayatın en halis manada somut olarak tecessüs etmesi demektir.

Böylece Siyonist düşünce içinde terörün ve silahlı şiddetin kullanılması meşrulaştı ancak gerekçelerin sonu yoktur. Bu gerekçeler siyasi hükümlere, dini fetvalara ve tarihi bastırılmışlık kompleksine dayandırılıp oradan esinlenmektedirler.

İsrail'in tabiatında bu fikirlerin uygulanmasında da aynı sonsuz ısrar ve devamlılığı görebiliyoruz. İsrailli öncüler de şiddete çağırıp askerlerine ve sınır muhafızlarına bu tutumu aşıladılar.

Bt çağrıda bulunan ilk temsilcilerin iddialarına göre, İsrailli silahlar dünyanın en temiz silahı, işgalleri de dünyanın en güzel işgalleridir. Bu tür iddiaları birçok kez kanıtlamaya çalıştılar. Bunların "güzellik ve temizliğini" İsrail'de yaşayan Arap halkının üstünde nice yol ve yöntemle deneyip ispat ettiler.

Özellikle Kefr Kasım'daki işçi ve çocuk katliamında bunun en güzel örneğini gördük.

Bir kuruşluk ceza ile kırk dokuz insanın ölümü üzerine perdeler çekildi.

Ölülerini anmalarında köy sakinlerine eşlik etmek için Kefr Kasım'a girmeye çalıştığımızda, köyü bekleyen muhafızlar yine aynı muhafızlardı... Katiller bu sefer, hiç bir ziyaretçi, evlatlarını kaybetmiş olan köye girip taziyelerini iletmesinler diye orayı ablukaya almışlardı. Bu kahraman katiller, neden katlettiklerinin anılmasından korkuyordu?

Vicdan azabı değildi onları buna iten, anmalarımızı bastırmalarına sebep olan. Hayır, nefret, sadizm ve kendilerini gösterme ihtiyacı duyduklarından böyle yaptılar.

Mevcutlar, buradalar hep. Hep cinayetleriyle. Anmaları da katlederek, sanki her sene cinayetlerini yenilemek istiyor gibiler. Katliamda öldürülen insanlarımızı nasıl hakkıyla anacağımızı biliriz biz. Filistin'deki Arap halk, evlatlarının intikamını nasıl alacağını çok iyi öğrenmişti artık: Vatanın tozuna toprağına dişleri ve tırnaklarıyla sarılarak ve işgalcilerin yüzüne haykırarak.

— Merhamete muhtaç düşmeyeceğiz.

Arap halkının bu tutumunu gören İsrail, onlardan nasıl daha büyük bir intikam alacağını iyi biliyor: Kefr Kasım'ın anma gününe denk getirerek Celil'de bulunan üç Arap köyünü yerle bir edip, gasp ettikleri toprağın üzerine yalancı ve suni "Karmeyil" şehrini inşa ettiler. Sonra şehrin kuruluş kutlamalarını Kefr Kasım katliamının yıldönümüne yerleştirerek Araplara karşı gerçek niyetlerini, kılıçlarının iki ağzını gösterdiler:

Bir ağzıyla vurduklarında Arapları katleder, diğer ağzıyla vurduklarında ise topraklarına el koyarlar. Kefr Kasım Filistin tarihinde önemli bir yere sahip olmamıştır.

Şairane gönül, nasıl Kefr Kasım'dan güzel bir eser çıkarsın. Ancak Kefr Kasım'daki şu kan gölünün kenarındaki günbatımı, gözleri, o ismi duyulmamış köyün kıyıma uğradığı yere çevirdi.

Akşamın birinde köyün girişinde beklerken mutluluğa ne kadar hasret kaldığımızı fark ettik. Hangi suçun karşılığı olarak bu cezayı aldığımızı anladık.

Taşların zaman olduğunu anladık, vatan yerine, üzerlerine oturduk.

MUTLULUK İHANET ETTİĞİ ZAMAN

Sana mutluluğa fazla güvenmemeni tavsiye ettiler, çünkü onun ihaneti çok ağır oluyormuş. Peki, içindeki mutluluk duygusu da neyin nesi şimdi?

Ölüm ile hareket birbirine ne kadar yakın olabiliyor. Birden, 15 Mayıs'ın yıldönümü olduğunu unuttun.

Acele eve gittin. Hayır, güneş batmadan önce eve yetişmek için değil, sokaklarda ömrünün 19. doğum günü kutlamasındaki flaş gibi yanan ışıklardan kaçmak için koştun.

— Son kez sana ne demişlerdi.

— Hayalperest Araplar sizi. Hayalperestsiniz, ey Araplar.

Her sene aynı günün gecesi, kimsenin aklına getirmediği intihar fikri onun aklına yattı. Ekseriya intiharlar bir protesto gösterisidir. Ama seninkisi gizlidir. Bir gün senin üzerine düşecek, cildini delip kemiklerine yayılacak, yavaş yavaş, ufak, hiç bitmeyen, ne büyüyen ne de patlayan bir deprem gibi.

Patlama... Aklını meşgul eden bu. Aslında bu sonu yirmi senedir bekliyorsun ama gelmiyor, çünkü halin anlaşılmaz, nereye gittiğin belli değil.

Oysa patlamayı doğuran bir şiir yazmak ne kadar kolay senin için. Hasmınla konuşan, onu karşına alan bir şiir yazmak ne kolay oysa. Neyi ispat etmek için yazacaksın ama? Haklı olduğunu mu?

— Son kez sana ne dediler?

— Hayalperest Araplar sizi. Hayalperestsiniz, ey Araplar!

Peki, sana her şeyi verdiklerini farz et, ne yaparsın? Razı gelir misin? Patlama noktasını aramaktan vazgeçer misin? Bu sana mutluluk verir mi?

Senden her şeyi çalan, sana hiçbir şey vermez. Verseler de, bu seni aşağılamak içindir.

— Akıllı ol ve toprağa in...

Kendine öyle dedin ama soruma cevap vermedin. Sana her şeyi verirlerse mutlu olacak mısın? İşte o zaman kaderine bakıyorsun, söylenebilecek en güzel şiarlarından bir tanesini yazıyorsun ve onu yanına alıp hapishanelere girersin.

Seyahat izni...

İfade özgürlüğü...

Eşitlik...

Birden gülmen tutar. Eşitlik seni güldürür ve artık mutlu olmamak için savaşmaya başlarsın. Yaşadıkların, mutluluktan sakınman gerektiğini öğretmiştir sana, çünkü ihaneti çok ağırdır. Peki, bu içindeki mutluluk duygusu da neyin nesi şimdi?

2

Başka bir şey bekliyorsun...

Beklemek, bir yıldır hâlâ taleplerinin doğru olduğuna inandıran tek bahane ve mayıs ortasında onun iğrençliğinden kurtulmak için seyahate çıkıyorsun. Geçmişteki hiçbir şeyden sorumlu değilsin. Geçmişte hiçbir şey senin ellerinin eseri değildir, senin hatan değildir.

Mirasındır ama. Hiç Taberya'ya gittiğin oldu mu mesela? Bir gölcüğe sahip olan bu şehrin hakkında İbranice

yazılmış bir şiir okuyorsun ve aşağı doğru iniyorsun. Onu görmüyorsun. Bu ani buluşma arzun, o kadar anlamsız mıdır yoksa?

Kendi şehirlerine gitmek istemen, verdiğin savaşın değerini kaybettirir mi? Hayır. Bekliyorsun yine de. Arap topları henüz ona doğrulmuşken ve sana onu vaat ederken niye Taberya'yı görmeye gidiyorsun?

Sen uyuyorsun ve sihirli radyo cihazı yatağımda. Bütün programların sunucularının isimlerini tanıyorsun, bütün yayın akışını, haber bültenlerini ve saatlerini, Kuran okuma saatlerini, şarkıları ve radyo piyeslerinin hepsini biliyorsun. Ve hepsi de hoştur.

Arapların yaptığı her şey güzel, çünkü onlar sırtını yasladığın şeylerdir.

Kimse hosteslerin seslerine itiraz etmez, yeter ki uçak herhangi bir şehre iniş yapsın. Hepsi güzel sestir. Sunucular ve radyo yayınlarına katılan herkes, senin istediğin şehirlere varabilmen için söz verdiler. Hakikati öğrenmek şimdi hakkın değil, çünkü hakikati bilmek, bekleme hakkının sona ermesi anlamına gelebilir.

Bir gün eleştirmenler arasında Godot'nun kim olduğu konusunda bir tartışma çıktı. Bunca tantananın sebebini anlamıyorsun doğrusu. Çünkü sen, bütün bu eleştirmenlerden daha zekisin. Beckett'in kendisinden bile daha zekisin.

Yirmi sene bekleyen Godot'nun kim olduğunu iyi bilir.

— Kaysariya'ya gittin mi?

Bu altın renkli kumsalı olan deniz kıyısı için yazılmış İbranice bir şiiri okuyorsun ve keyfin yerine geliyor. Araplar köylerin ve şehirlerin isimlerini yanlış telaffuz etseler de sen onlara yine de kızmıyorsun ve onları azarlamıyorsun.

İbranice için bir rehbere danışmıştın ve öyle anlıyordun. Sonra yapılan Arapça hataları gördüğünde gülümsüyorsun, tıpkı bir babanın konuşmayı öğrenen çocuğuna yaptığı gibi.

Bazen kendi kendine soruyordun:

İşgalcileri, bu taşları, suları ve ağaçları birbirine bağlayan nedir?

Ancak çok yakın bir zamanda siyasi ve vicdani savların ve konuşmaların taşa, suya ve ağaca çok bağlı olduğunu dehşetle fark ettin.

Bu siyasi ve vicdani söylemler görünmeyen eşya ve parçalarla etkileşmektedir. Bu senin suçun değil.

Bebekliğinden beri senin oradaki yaşamını tanımladılar ve kendi dillerince yazdıkları bu tanım senin kendi vatanını tanımanın tek yolu olmuştur. Ne garip bir ayarlık bu! Öyle değil mi? Her şey gelip geçer, her şeyin bir sonu vardır.

Ancak kısa bir sürede kavganın bir yönüyle –aslında– içinde bir iddialaşma, bir yarış barındırdığını fark edersin.

Kavgan sadece zihinsel bir mesele değil; içinden, bu toprağı onlardan daha çok sevdiğini söyleyerek iddialaşıyorsun.

Davayı duygusallıkla birleştirdiler. Nasıl mı?

Bir işgalci bu kadar âşık olabilir mi? Fransız ve Amerikanların, Vietnam ormanları için gazel dizdiklerini gördün mü hiç? Oysa onlar da orada ölüyorlardı, bir tek farkla: Gördükleri topraklara sevgileri yoktu.

Bu düşünceden korkuyorsun, delil olarak aleyhinde kullanabileceklerinden korkuyorsun, ama Cezayir meselesi seni bu kara düşüncelerden kurtarıyor. Beklemenin iyi bir şey olduğuna kanaat getiriyorsun ve için rahat ediyor.

Sana bu soruyu çok sordular:

— Hayalperestsiniz, ey Araplar. Bu toprağa aidiyetiniz madem o kadar hakiki, o kadar derindir, niye doğası üzerine şiir yazmadınız hiç?

Doğa... Doğa nedir ki? Evden azıcık dışarı çıkarsın, akşam seni alıp götürür bir yerlere ama polis seni geri ge-

tirir. Çıkarsın... Merak etme. Polis arabasında, parmaklıklar arasından doğaya iki gözünü verirsin...

Bir bardağın içine maviyi, yeşili ve turuncuyu koyarsın da birbiriyle nasıl karışmaz? Renkler güzelliklerinin özgürlüklerini ve ikisini birbirine bağlayan hemcinsliklerini koruyorlar.

Karmel Dağı sanki denize karışayım diye kıyıya kadar iniyor.

Denizin bittiği yerde akşam başlar.

Akşamın bittiği yerden tahkik başlar.

— Hayalperestsiniz, ey Araplar. Hayalperestsiniz, ey Araplar!

— Neden?

— Çünkü zamanın nelere kadir olduğunu kabullenmiş değilsiniz.

— Neyi kastediyorsun?

— On dokuz sene geçti. Talep ettiğimiz şeyin tatlı bir rüyadan ibaret olduğunu anladık.

— Hayallerin gerçek olabileceğini sizden öğrendik.

— Neyi kastediyorsun?

— İki bin sene geçti ve hâlâ hayallerle yaşıyorsunuz.

— Bu bizim ülkemiz.

— Bizim de.

— Biz daha güçlüyüz.

— Hayalperestsiniz, ey İsrailliler... Hayalperest.

— Niye?

— Çünkü zamanın nelere kadir olduğunu anlamış değilsiniz.

— Neyi kastediyorsun?

— Güç haklılığı yaratmıyor. Zamanla biz daha güçlü olacağız.

— Ama bu bizim ülkemiz. Onu savunacağız.

— Bizim ülkemiz ve biz de onu savunacağız.

— Yargıcımız silahlar olsun o zaman. Savaşalım.

— Siz savaştınız. Bizim savaştığımız sayılmaz.

Haziran kapıya dayanmıştı.

Bekliyordun.

Onlar da bekliyorlardı.

İyimser ol ve hazirana gir.

İşte bunun için mutluluk buldu seni birden. Kader sana mutluluğa fazla yanaşma demişti oysa, çünkü ihaneti çok acımasız olurmuş.

— Sıradan bir İsrailli, Tevrat ile ekmek arasında gidip gelirken, yüce Yahudi milletinin tarihi misyonunu gerçekleştiriyorum ve vaat edilen toprağıma "döndüm", diyebilir.

O kadar misali olmayan durumlarda şöyle de söyleyebilir:

— Nazi zulmünden canımı kurtarmak için emin bir yere "geldim".

— Kargaların bile vatanı var, benim yok.

En gerçekçi olduğu anda ise şöyle der:

— İsrail toprağında yaşıyorum; güvenlik, geçim ve barıştan başka bir hedefim yok.

Yani şu meşhur sözden de haberi olmaz: "Adaletli oldum, güven ve huzur içinde uyudum."

İsraillilerin vatani duyguları haziran öncesi zayıflamıştı, çünkü yıldızlı marşlardaki "vaat edilen toprak" ve "Yahudi sorununa çözüm getirecek yağ ve bal cenneti" ile gerçekler arasındaki fark ortaya çıkınca durum değişti.

Mayıs ayında işsizlik ve pahalılık tehlikeli seviyelere çıktığında vatan sevgilerinin ne kadar azaldığı açıkça belli oluyordu. Artık "Nasıl İsrail'e giderim?" sorusu değil, "Nasıl İsrail'den çıkarım?" sorusu bütün dertleri olmuştu.

Yahudiler o meşhur, alaylı mizah anlayışlarıyla, kendileriyle dalga geçmeye başladılar o zaman: "Ellad Havalimanı'ndan ayrılan son yolcunun ışıkları söndürmesi rica olunur."

Başbakanı fıkra malzemesi yapan kitapların sayısının, bütün milliyetçi Siyonist kitapların sayısını ezip geçtiği bir dönemdi. Yağ ve balı bol bir cennette ekmek bile bulunmuyordu.

Ekonomik kriz iyice azıp dayanılmaz hale gelince gerginlik o zamanın ateşkes sınırlarına taşındı. Sıradan İsrailli bu defa da ekonomik talep ve hayatı arasında gidip gelmeye başladı. Gazeteler işyerinden kaçan işçileri, Filistinli Fedayin kuruluşları için çalışıyorlar diye suçladı.

Her gözlemcinin rahatça anlayabildiği gibi İsraillilerin kendi kuruluşlarına karşı duydukları kin, artık ülke sınırlarına kaymıştı.

Önce güvenlik sonra ekmek. İsrail devletinin Yahudilerin korkularını sürekli kılmak ve daha da artırmak için birkaç hedefleri bulunmaktadır: İnsanların ekonomik taleplerinin etkisini yok etmek, onları kullanılabilir hale getirmek. İsrailliler "yok olma tehlikesi karşısında, nefsi müdafaa" örtüsü altında büyük bir hınçla savaşa atıldılar.

Dış dünya, İsraillilerin bir Arap istilasından ne kadar çok korktuğunu bilmiyordu. Ama sokaktaki insan korku içindeydi, gerçekten büyük korku içindeydi. İsrailli arkadaşların, seni ziyaret ederlerdi. Sarhoş olana kadar içerlerdi, sanki hayatı içer gibi:

— "Kim bilir, yarın belki de çıkar savaş, belki dönemeyiz", diyorlardı.

Vatanları bir felaket olmuştu onlar için:

— Böyle son bulsun diye mi geldik buraya?

Artık, sağ bir İsraillinin, ölü bir İsrailliden farkı kalmamıştı. Kendine sorar oldun:

— İsrail hükümeti insanları nasıl bunca korkuyla doldurdu? Gerçekten bir tiyatro oyununa çevirmişlerdi her şeyi ve bu oyunda rol alanların çoğu, ölüme giden yolcunun rolünü bilmiyordu.

Ümitsizlik... Ümitsizlik. Ümitsizlik patlayıcı bir güce sahiptir.

Sana soruyorlardı:

— Biz nasıl kurtulabiliriz?

Sen de onlara, başka insanların haklarından bahsetmeye çalışıyordun.

Onu duyunca biraz sıkılıp karar verdiler:

— Savaşmaktan başka bir çaremiz yok. Başka bir çıkar yolumuz yok. Savaşmadan ölüme teslim olmayacağız. Er meydanında ölmek, evinde oturarak ölmekten daha iyi.

İçlerindeki bastırılmış intiharcı refleksleri birden ortaya çıkıyor. Ve büyük bir iştahla, hayatı içer gibi, içmeye koyuluyorlar. Âşıklar barışıyor, genç ve tasasız kızlar inanılmaz bir hızla sorumluluk sahibi ana oluyor. Boşananlar yeniden bir araya geliyor. Düşman sayılan partiler birlik oluyor. Bir milli cephe oluşuyor. Milli bir kahraman arayışı başlıyor.

Sana veda ediyorlar ve ondan sonra bir daha dönmüyorlar.

4

Şehrin sokaklarında yürürken yalnızsın. Ne teninin rengi kimliğini ele veriyor ne de polisin seni ülke dışı etme isteği.

Sokakların kendisi senin kim olduğunu söylüyor; sokaklar seni dışarı itiyor. Çünkü sen sokaklarda gezen tek genç insansın. Çocuklar ve yaşlılar seni ele veriyor. Bundan dolayı sokakta dolaşmaktan utanç duyuyorum. Büfeler kapalı, ne falafel var, ne de tost. Sinemada film yok vizyonda. Ülkede tek bir genç insan kalmadı.

Kimin okuduğunu, kimin dağıttığını merak ettiğin bir sürü gazete var. Sadece süt şişelerini ve postayı, küçük talebe çocukların dağıttığını görüyorsun.

Sana mutluluğa fazla güvenmemeni tavsiye ettiler, çünkü onun ihaneti çok ağır oluyormuş. Peki, içindeki mutluluk duygusu da neyin nesi şimdi?

Bekleyişin patlama aşamasına geldi. Annen sağlığına dikkat etmeni tembihledi. Bütün kader, bir silahın namlusunda.

Savaşı görüyordun ama ölü yoktu. Anıların birden boşalırcasına ortaya dökülüyordu. Ne olacağını tasavvur edecek vakit bile kalmamıştı. Birden, Filistin'in senin ülken olduğu aklına geliyor. Kaybolan isim, seni kayıp asırlara götürüyor. Sanki Akdeniz'in kıyısında uyuyan o baştan çıkarıcı kadının, sihirli ismini çağırdığında uyanması gibi.

Sana okulda okunan eski marşları, onları icra eden devrimcilerin ve şairlerin hayat öykülerini öğrenmeni yasakladılar. İsim dönüyor... Anlamsız bir yok oluş seyahatinden nihayet dönüyor.

Haritayı, ilk sevgilinin elbisesinin düğmelerini ilk kez açar gibi açıyorsun: Gümüş renkliler. Taberya'ydı orası. Kudüs'e, ilahi kucağa çıkıyorsun. Safad'daki ilk öpücüğün. Akka'da aşk seni denizdeki kayaya oturtmuştu. Haritaya bakıp mutlu mutlu ıslık çalıyorsun.

Hayfa'yı unutuyorsun, çünkü sen hep kalbini unutmaktasın zaten.

Kadrine çok yakın, derin bir dostluk içindesin. O kadar da acımasız olmadı. Düşündüğün kadar olmadı. Ancak mizah anlayışı iğrenç bir hal alıyordu bazen. Hey gidi dünya! Uzun parmaklarını bembeyaz, dokunulmamış kâğıdın üzerinde uyayan kadına doğru uzatıyordu. Yüksek kalçasına deniz ve ateşkes hudutları yaklaşıp onu yutmaya hazırlanıyor. Sonra onu öpüyorsun, onu kucaklıyorsun, hazzından ve ona verdiğin vaatten ölüyor.

Yerin üzerinde durmuyorsun, karanlık içinde şaşkın yürüyorsun. Zor çocukluğunu hatırlıyorsun ve ağaçları. Sonra Akka'nın sokaklarından geçiyorsun ve Beyrut caddesinde bir hayli uzun duruyorsun.

Günün birinde senden büyük arkadaşların sana her hafta Şam, Beyrut ve Kahire'ye yaptıkları seyahatlerinden bahsettiklerinde bunun ancak bir mucize olabileceğini zannediyorsun.

Hayfa'da trene biniyorsun, Ariş'in içinden geçerek seni Kahire'ye kadar ulaştırırdı. Akka'dan dolmuşa binip bir saatten daha az bir sürede Burç Meydanı'nda[7] olabiliyordun. Akşamın kalan bölümünü de, hep düşlediğin Berde sahilinde geçirebiliyordun.

Onlara soruyorsun:

— Beyrut, Kahire ve Şam gerçekten o kadar yakın mıydı?

— Evet, yakındı, eskiden yakındı.

Ve o zamanlar Filistin, doğunun buluşma noktasıydı. Abdülvahhab ve Ümmü Gülsüm burada şarkılarını söylediler. Ehramların üstünde dururken Filistin'in üstüne bir taş attığında bir serçe olarak oraya varırdı.

Ama şimdi ne oluyor?

Filistin'den bir serçe kalkıp Şam dolaylarında bir sürü mülteci yumurtluyor.

Bizi yırtıp parçaladılar, biz de mülteci olarak çoğaldık. Bazı çocuklar yurtdışında yardım kuruluşlarının dağıttığı ve damarlarında Filistin kanına dönüşen süt ile yetiştiler.

Ülkenin içinde büyüdüğünde ise Murc bin Amir buğdayı ile beslenip İsrail vatandaşı oluyorsun.

Ömrünün yarısı seni bir Filistin vatandaşı olarak kabul eden birini aramakla geçiyor, ama bulamıyorsun.

İnsanın aya ilk ayak bastığı gün, sen İsrail polisine duygu dolu mektuplar yazmakla meşgul oluyorsun. Çünkü kendi köyüne gitmen için polisten izin almak zorundasın!

---

7 Beyrut'un önemli meydanlarından biri. Ç.N.

Ülkenin dışında kalanlar seni kıskanıyor çünkü sen vatanındasın ve onlar mülteci olarak başkalarının vatanında. Onlara, suyu görebilmenin susuza faydası olmadığını, aksine bu durumun buradakilerin içini kanattığını söylüyorsun.

Vatanından seni ayıran, sadece tek bir sokaktır. Onu geçtiğinde seni tutuklayıp, ülkeye kaçak olarak giriş yapmak ve devlet mülkünü tehdit etmekle suçluyorlar.

Yolun kenarında, kaldırımda dur ve kuru bir ağaç ol!

Seninle ölüm arasında sadece bir bıçak ucu var. Onlara bakıyorsun. Toprağını nasıl sürdüklerini görüyorsun, sabanları ciğerine indirip parçalıyorlar.

Acıdan ve öfkeden çığlık attığında seni Yahudi düşmanı ilan ediyorlar. Nehre uzak şiir böyle yazılır. Nehri geçmektense şiir yazıyorsun. Rahatlık içinde yaşayan eleştirmenler, senin alenen bildirmediğin tutumun ve görüşlerin için senden hesap soruyor. Bilmiyorlar ki alenen İsrail'in varlığını ret ve inkâr etmek, buradan atılmak anlamına geliyor. Düşmanlarını bu şekilde reddedersen, ülkedeki kendi varlığını reddetmiş oluyorsun. Bir şeyi nasıl dediğine çok dikkat ediyorsun, çünkü burada kalmak istiyorsun.

Böylece nehri geçmeyen şiirler yazmayı tercih ediyorsun. Zengin ve refah içinde yaşayan eleştirmenler seni vatana ihanet etmekle, düşmanların da antisemitizmle suçluyorlar.

Kaldırımda dur ve kuru bir ağaç ol. Senin toprağını suladıklarını görünce yağmurun gönderdiği ferahlıklar yere iner. Toprağın susamaması esastır. Sen susuzluktan ölürsen ne olur.

Deden işte aynen öyle yapardı. Hayatının geri kalan bölümünü bir kaldırım kenarında geçirirdi, bıçak ucunun üzerinde. Kuru bir ağaca dönüşmek, yağmur yağdığını görünce yaşadığı sevinç, sabanın ciğerine saplanmasının arasında kalbi durdu ve öldü.

Yazmayı ve yazdıklarını okumayı seven kardeşin ağıdını okudu. Bir sonraki cenazenin, ilkinden daha şanslı olacağını söyledi. O kuru ağacı, dedeni, istemediği bir mezara gömdünüz.

Sağ olanlar evlerinden ve topraklarından mahrum ediliyor, ölüler de mezarlarından.

O günlerde artık sokaklara çıkmıyordun. Odanda oturup, şehirlerinin üzerindeki tozu alıyordun. Filistin yeniden ismini keşfetti ve yeniden sevgiyle doldu kalbin.

5

Her şey başladı.

Her şey bitti.

O kadar kolladığın, temkinle yaklaştığın mutluluk, bu başlangıç ve son arasında ihanetini yaptı sana.

Her şey taştan düşünceye dönüşüyor. Saklandığın yerde birbirine benzemeyen iki günü ayıran bir ipe asılıydın. Vatan azıcık sussun. Senin ve hayatının arasına düşmanlık girdi. Bir deprem seni büsbütün sarsıp yere çarptı... Uruşalaym'a geri döndüler: General, kâhin ve zina yapan kadın.

"Biz buradan daha gitmeyiz."

Suru üflediler, dualarını yaptılar, kafalarını eski duvara çarptılar... Ta kanları akana kadar.

Kansız savaş olmaz.

Çok da kan kaybettikleri söylenemez savaşta. Savaşın eski Yahudi mabedi için bir bağış, gönüllü bir iş olduğunu ilan ettiler. Radyodan seslerini duyuyorsun. Kendilerini savunamayan ailelerin cesetleri üzerinden geçerek, rablerine kavuştular.

Yine şiddet. Şiddet yaraşırlığını, neye değer olduğunu duyurmakta.

Haklı davalarını savunarak ne bir şey edebiliyorsun ne de bir şeyi koruyabiliyorsun. Ağlamıyorsun genelde ama Kudüs'ün düşmanların eline geçmesi gözyaşının akması demek. Dualarını uyandırıyor seni. Kalkıp saklandığın yerin pencerelerinin perdesini geri itiyorsun.

İki gün geçmişti.

Yalancı bir karanlığa bürüdüğün Hayfa güneşi şimdi şelale suları gibi üzerine döküldü. Daha bir gün önce sevinçlerini bu kadar azgın bir şekilde yaşayabileceğini aklının ucundan bile geçiremezdin. Davullar çalınıyor, çocuklar düdük çalıyor ve her yer ışık ışık.

Ne Kudüs'ü aldıklarında, ne Batı Şeria'yı aldıklarında, ne Sina'yı aldıklarında, ne Cevlan'ı aldıklarında sevinçlerini bu şevkle, bu içtenlikle göstermemişlerdi şimdi yaptıkları gibi.

Abdülnasır[8] istifa etti.

Bir sembol, halkların sesi ve umudu olan o adam gidecekti. Küçük bir haber, ölümle karşılaştırılınca. Ama haberi duyan Nasira'lı üç gencin kalbi durdu. Abdülnasır'ı yeniden ayağa kaldırmak için Said ovasındaki köy ve kasabalarda yaşayan insanlar Kahire'ye doğru akın etti.

Bir sembol hiç vatanın yüceliği kadar yüce olur mu? Evet, çünkü vatanı geri alma umudu o sembolün varlığına bağlı olabilir.

Cemal Abdülnasır, konuşmalarına böyle başlardı:

"Değerli yurttaş kardeşlerim

Konuşmasına başlar başlamaz herkes ve her şey olduğu yerde durakalırdı. Aç açlığını duymaz, gurbette olan da

---

8 Cemal Abdülnasır, 1918-1970, 1956'dan 1970'e kadar Mısır'ın cumhurbaşkanlığını yapmıştır. Mısır'ın sanayileşmesinde büyük payı olmuştur. Bütün Arap ülkelerinin milletlerini kapsayan milliyetçiliği ve Filistin davasının hırslı savunmasıyla meşhur olmuştur. Hezimetle sonuçlanan Altı Gün Savaşı'nın bitiminde istifasını sunan Abdülnasır, milyonlarca insanın Kahire'ye akın etmesiyle yeniden makamına oturmuştu. Ç.N.

evine dönmüş olurdu. Filistin ayağa kalkmış olurdu, istiklal kapıya dayanmış, bekliyor gibi olurdu.

Yine başka bir gün:

"Değerli yurttaş kardeşlerim

diye seslendiğinde işgal altındaki toprakta bulunan herkes, en küçüğünden en yaşlısına kadar radyonun önünde kenetlenirdi. Hattâ Abdülnasır'ın sesinin çıktığı radyoların üstüne hücum edip cihazı inanılmaz bir vatan ve insan sevgisiyle öpenler, az rastlanan bir şey değildi.

Şimdi gitti mi o?

Vatan ve özgürlüğe inancımız Abdülnasır'ın dönüşüne bağlı kaldı. Döndüğünde ise insanlar büyük bir zafer kazanıp umutlarının yeniden doğduğunu hissettiler. Gazete evraklarını, gizlendiğim yerde bırakıyorum.

Ne yazdın?

Çatışmaların haberlerini es geçip gazeteye makale yazıyorsun, konu konu bölümlere ayırıyorsun ve gelen deneme baskılarının düzeltilerini yapıyorsun, çünkü diğer yazar arkadaşların tutuklandılar.

Bu pazartesi bir grup polis, sabahın erken bir saatinde gazetenin olduğu binaya girip arkadaşımın ismini çağırıyorlar. Ellerine kelepçe takıp, diğer insanların gözü önünde onu polis arabasına soktular. Sonra geri dönüp başka bir isim çağırdılar. Bir tek sen ve başyazar kalana kadar, tek tek herkesi alıp götürdüler:

— Gazete yarın tam gününde çıkacak. Mühim olan çıkmasıdır ki, geldiğin köylere bir nebze umut taşısın. Senden başka kim onları kendileriyle savaşmaktan korur?

Başyazar sana dönüp şöyle konuştu:

— Pılını pırtını topla, istediğin bir mekâna git ve yaz. Şimdi senin vaktin geldi!

Ve yazmak için gittin, herhangi bir mekâna gerçekten!

Polisin, arkadaşlarını birer esir gibi çarçabuk şehrin meydanına götürdüğünü öğrendin. Bunu tam o sıralarda

ilk İsrailli savaş rehinelerinin varlığından haberdar olan İsrail halkının gözleri önünde yaptılar! Ülke içindeki tutuklama emirlerini kim verdi?

4 haziranda genelkurmay başkanı, tutuklanacak insanların isimlerinin olduğu kararın altına imzasını attı. Her şey en ince ayrıntısına kadar düzenlenmiştir.

Saklandığın yerde, gerçekten her şeyden tamamen habersizsin. Araplar Filistin'e girdiklerini duyuruyor, İsrailliler de hiçbir şey söylemiyorlar.

Dışarıdaki paniği duyuyorsun. Polislerin bekleyiş içinde olan Arap köylerinde faaliyet gösterdiklerini de duyuyorsun. Dayak, işkence, sözle taciz. Ancak insanlar yapılanları an an sayıp geçirmeye çalışıyorlar...

Bir pelikanın dansı.

Birkaç saat önce petrol rafinerilerinin yandığını duyuyorsun. Haberi not ediyorsun. Hemen ardından saklandığın yerin limana baktığını fark ediyorsun. Perdenin arasından gizli gizli dışarıya bakayım diyorsun. Bir de bakıyorsun ki petrol rafinerilerinde yangın yok. Yangın yürekte, yüreğinde.

Savaş, henüz yeni başlamışken İsrail parlamentosunun bir duyurusu kulağına geliyor: İsrailli bakanlar içki içerek kutlama bile yapıyorlarmış.

Aptallar... Ne kutlaması! Nasıl! Dediklerine göre Abdülnasır ordusunun efsanesini bozdular. Gecenin ortasında genelkurmay başkanı yayına çıkıp savaşın son durumunu anlatıyor.

Uçaklar güneş doğmadan yok edildi. İsrail kuvvetleri artık Rafah'a yakın savaşıyorlar.

Hızlı umut seferinden Hayfa'ya dönüyorsun. Gerçeğe dönüşün. Gerçeği sana kim öğretecek? Düşman mı? Ailem bana geleceğimi vaat etmişti. Bekledim. Yerlerini bırakıp gittiler. Ben de umudun dönüşünü bekledim. Marşlar, yayınlar, devrimler beni alıp düşlediğim tarlalara götürdü. İnsanlık hislerimi bile uyandırdılar ama sonra beni yarı yolda bıraktılar. Ey Araplar! Bana neden yalan söylüyor-

sunuz? Bu düşünceleri gazetede yazmadım. Başka şeyler yazdım. Abdülnasır bile beni bırakıp gitti şimdi. Şimdi artık ne vatanımız ne de Abdülnasır'ımız var.

Her şey böyle başladı.

Her şey böyle bitti.

— Neredeydin?

— Burada, evde.

— Altı gündür niye açmıyorsun kapını peki?

— Savaş süresince ziyaretçi kabul etmiyorum.

— Şimdi niye açıyorsun peki?

— Çünkü hapishane evden daha iyi. Bütün randevularımı da iptal ettim. Tutuklanmaya hazırım. Hazır. Alın, götürün beni.

Bir subay, bir çavuş ve bir polis memuru. Polis arabasının olduğu yere inip evinle vedalaşırken, komşular pencereden sana bakıyordu. Özgürlüğünün elinden alındığı hissine kapılmadın hiç, çünkü hapishanede "Her şey burada bitti" denilemezdi. Aksine, "Her şey burada başladı" denirdi ve her şeyin başlangıcı da özgürlüktür.

Her şey başladı...

Hapishaneye varır varmaz arkadaşların senden haber almak için hücum ediyor. Düşmanın yaydığı haberler dışında hiçbir bilgi geçmiyordu ellerine. Düşmanın yaydığı hiçbir şeye de inanmıyorlardı. Senden sadece bir haber bekliyorlardı. Ne var ki onlara anlatabileceğin hiçbir şeyin yoktu.

— Arkadaşlar! Size ulaşan haberlerin hepsinin doğru olduğunu esefle itiraf etmek zorundayım. Çoğu sinirlenir, umutsuzluk ve karamsarlıkla suçlarlar seni. Sonra yanından ayrılırlar.

Hapishane güzel. Hep bir şey beklersin. Küçücük gereksinimlerin ve isteklerin seni içerde meşgul eder. Her gün bir saatliğine çıkarırlar seni; gökyüzünü gördüğünde hayata karşı duyduğun ve sarsılmış olan dostluğun, yeniden tazelenir.

Azıcık gök mavisi, kalbine işte böyle mutluluk veriyordu. Hapishanede hepimiz askeri konuların uzmanı olmuştuk. Hezimetin tek sebebi, ihanet olabilirdi bizce. Bundan şüphe duyanı, doğru yoldan sapmakla suçlardık.

Ancak bütün bunlar nasıl başladı ve hangi yöne doğru cereyan etti?

Ya kendini daha çok, "İsrail'de yaşayan bir Arap vatandaşı" olarak görecektin ya da "başka bir seçeneğim yok, içine itildiğim bu vatandaşlık ilişkisini tamamen reddediyorum," diyecektin.

İlk durumu kabullenmen Arapların hezimetiyle ortaya çıkan hayal kırıklığına bir tepki mahiyetindedir. Aynı zamanda şimdiye kadar İsrail kanunlarının dar çerçevesi içinde verdiğin naçizane siyasi savaşına da hürmet göstermiş olursun.

İkinci durum ise, İsrail'in uyguladığı şiddete karşı bir tepkidir ve senin gerçek seçimin olan Filistin kimliğine bağlı kalmanı sağlar.

"Her şey dışarıdan başlar. İsrail askeri kaba kuvvetle hezimete uğratılmadan, İsrail devletinde köklü bir değişimin olması mümkün değildir."

İki durumu birbirinden ayıran fark ortada. Ancak senin, devletin içinde veya dışında yaşaman fark etmez, bulunduğun halde ve yaşadığın koşullar bakımından iki durumun da büyük bir zıtlık yarattığı söylenemez. Harici faktör, yani dışarıdan gelen hezimet, senin ikinci durumu tercih etmeni etkilemez. Çünkü bu bağlılık, salt bir bakış açısından ibaret olmadığı gibi, tartışmaya açık bir konu da değildir. Bu tarihi bir gerçektir. Manevi bir tutarsızlığın varlığıdır burada birden hissedilen.

İsrail'in içindeyken verebileceğin en büyük kavgayı, ancak İsrail vatandaşı olarak gerçekleştirebilirsin ve bu vatandaşlık hüküm ve şartlarına boyun eğmek zorundasın. Ama bu vatandaşlık senin asıl kimliğinden farklı, bir gerçek olan milli aidiyetine ters düşmektedir. İşte bu nok-

taya vardığında şiddetle büsbütün sarsılıp iki parçaya bölünüyorsun.

Avuntu aramak sana fayda etmez, çünkü avunmak bir dava olamaz. Tabii ki şöyle kendini teselli etmeye çalışabilirsin:

— Yaşadığım koşulları ben seçmedim.

Şöyle de diyebilirsin mesela:

—Tabii ki bu tutarsızlık vardır ve içinde yaşıyorum ama siyasi davamız o değil, şu anda. Bir gün bu tutarsızlık ortadan kalkacaktır. O zamana kadar bekleyebilirim.

İşte o bekleyiş, içinde bir ukde olur kalır. Kendinle barış içinde olman ulaşılması çok zor bir durum haline gelir. Soruyu muallakta bırakıyorsun. Senin dilin şiirlerdir. Şiir dili kendine bu ölümcül soruyu sormanın yerine geçerek onu ortadan kaldırıyor. Şiir hem anlatır hem anlatmaz. Şiir gerçeği söyler ama duyurmaz.

Bu senin vatanın. İşgalcilere vereceğin tek bir cevabın var:

Bu vatana daha çok sevgi.

Çünkü senin hareketsiz kalman ikinizin arasındaki ilişkide düşmanının eline geçen bir koz olur.

Askeri üniformaların cebine soktular Filistin'i. Ama Filistin, öyle ya da böyle vatanın kalacaktır... Harita, katliam, toprak veya düşünce ile. Vatanındır. Hançerle de olsa onlara ait olduğuna inandıramazlar seni.

Bu dava ve bu hapistir, işte senin yeniden o konuyla ilgilenmeni önleyen.

Beni hapsedenlere minnettarım, beni hürriyetle aynı hücreye sokup buluşturdukları için.

Ellerimi bağlayan kelepçelerime minnettarım çünkü kollarıma ağaçları kucaklamaktan mahrum olduklarını hatırlatıyorlar.

Hayalindeki sevgiline şu satırları yazıyorsun:

"Yeni bir şey üretesin diye sana ümitsizliği diliyorum. Ümitsizler yeni şeyler üretir, yaratıcı olurlar. Beni bekle-

me, kimseyi bekleme. Düşünceyi bekle, düşünürü değil. Şiiri bekle, şairi değil. Düşünür hataya düşer, şair yalan söyler ve devrimci yorulur. Kastettiğim ümitsizlik budur."

Pişmanlık hissetmek için gölgelere sarılmadım. Seni çarpan, aniden karşına çıkan mutluluktur harikulade olan. Sonrası çok ağır bir ihanettir. Ama neyse.

Sen hayatına ve işine devam ediyorsun, içindeki bölünmüşlüğü ve tutarsızlığı sürdürüyorsun. Her şeyden önce reddine sarsılmaz bir bağlılık içinde kalıyorsun.

Hiçbir şeye evet demiyorsun.

Mutluluğundan hezimetle çıktın, hezimetten de yeni bir retle çıktın. Sadece *düşmana karşı değil*.

Vatanın bir fikir kadar soyut mu oldu?

Bir fikre bağlıdır evet. Hayfa'dan Tel Aviv'e giden yol asıl mucize. Sağında Akdeniz, solunda dağlar zinciri, kolunda demirden zincirler.

Vatanın yolları ne güzel!

Mahkemede kanunla silahın eşit tutulduğunu görürsün. Yenikken kanun senden yana olmaz. Katillerin ahlak anlayışı hep farklıdır, başka türlü bahsederler ahlaktan.

Askerler öldürme ve esirlerden kurtulma operasyonlarından döndüklerinde "pişmanlık duyarak" ve yaptıklarını "başka çaremiz yoktu" diyerek açıklayıp işin içinden çıkıyorlar.

Eski bir arkadaşın geliyor yanına, elleri badem dolu. Hâlâ korkuyorlar, hâlâ Yahudiler.

Akka'da Mısırlı savaş rehinelerini gördüğünde yüreğin parçalanıyor. Seni azat etmeye gelmişken bir de baktılar ki, kendileri esarete düşmüş.

Beklediğin Araplar gelir. Mülteciler döner, turist olarak veya esir olarak dönerler.

Arapça marşlar susar, İbranice olanlar yükselir. İsrailli olan, efsane olur.

Filistin yine fethedenlerin cebinde; Filistin yine uzak nehirlerin kıyılarında uyuyor. Filistin ve Sina. Filistin ve

Cevlan. Özgür değil, esir olarak buluşabildiler.

Filistin uzak nehirlerin kıyısında uyur. Su ile yıkanmıyor, yeni gelen kan ile yıkanıyor. Yeniden doğacak mı? Evet, böyle olması gerek. Mutlaka yeniden doğacak.

Ölüm bizi pişiriyor mu? Evet, böyle olması da gerek. Mutluluk da bizi pişirmek, olgunlaştırmak zorunda. Direniş başlayacak. Direniş başlayacak. Her şey bitti. Direniş başladı.

Mutluluk bir daha gelirse yanına, daha önceki ihanetini anayım deme sakın.

Gel mutluluk... ve infilak et!

KUDÜS SURESİ ÜZERİNE TAKSİMLER

Bizi özleme mecbur kılan, seni bir tahtaya astı.

Bugün Kudüs için ağlıyorlar ama Kudüs kimse için ağlamıyor.

Gözyaşları bir saatin akreplerine bağlanınca Kudüs zaman olur, mekânlar da gözyaşlarımız. Her şey bizim dışımızda: Şehirler, gözyaşları, bitmeyen akşamlar. İçimizde uçaksavar ve peygamberözlemisavar toplar yerlerini aldı.

Kudüs'e bütün isimleri yakıştırdık ama hiçbiri ona yakışmadı. Ona layık olduğumuzu bile ona yakışmayan bir sürü yolla ilan ettik:

Levhalarla, şiirle, Güvenlik Konseyi'yle, ihanetle ve ölümle.

Sokaklarında dolaşan bir Ermiya daha çıkmadı ki aramızdan, ayıplarımızı kınasın, bizi lanetleyip, ağıtlarımızı okusun.

Lanetlenme vakti gelip çatmadan biz de sevaba erişemiyoruz.

Mersiyeler bize ulaşmadan, nimetleri tadamayacağız.

Dursun! Dursun dünkü gözyaşlarımıza benzeyen gözyaşlarımız. Yarının gözyaşları başka bir renk olsun, başka bir tür gözyaşı olsun. Çünkü bizim Kudüs'te ağlama duvarımız yok.

Kudüs uzak çadırların, uzak sermayenin, uzak şehitlerin başkentidir.

Dursun! Dursun bugünün gözyaşları ki Kudüs Ürdün nehrinin suyuyla nakşedilmiş kırmızı rengin başkenti olsun. Hayatımda sadece bir kez, tarihin bu kadar çok silah ve çirkin zeytin dallarıyla donanmış olduğunu gördüm.

İnsanın bir taşa dönüştüğü nasıl görülmemişse, bir taşın da askere dönüştüğü görülmemiştir. Kudüs'te aynen bu oldu işte. Taş da bendim, insan da bendim, asker de.

O andan beri cennet daha yakın oldu bana. Kudüs'ü cennetle takas edeceğim.

Çünkü o aynı anda hem o kadar güzel, hem o kadar düşkün değildir. Çünkü onun vaat ettiğine ihanet ettiği görülmemiştir. Bu suskunluk bana neyi öğretti? Kudüs'e, bu bitmeyen akşama nasıl refakat edeceğimi kim öğretti?

Bana bu cesareti kim öğretti?

Kudüs'e bu istihzayı kim öğretti?

Hayır. Vatan bir gölgenin ağaca ait olması değildir. Bir ok ucunun sadağı olması gibi bir şey değildir. Vatan bir hısımlık, bir kan bağı değil. Vatan bir din değil, bir ilah değil. Vatan bu gurbette oluşumdur. Kudüs'te kendini gurbette hissetmendir. Kudüs'te seni paramparça eden bu gurbet duygusudur vatan.

Bundan dolayı işte cennet daha yakın olur sana.

Ne bir buluşmadır ne bir veda.

Buluşma ile vedanın birbirinden ayrıldığı an, etin kemikten ayrıldığı an, Kudüs'le buluştuğun haletiruhiyeye benzer.

Gazete bayilerine, geri kalan eserlere, falafel satıcılarına, taze sebze satan manavlara hücum ediyorsun. Hepsi bir gece içinde işgalcilerin dilini öğrenmiş. İntihar sarhoşluğuyla onlara hücum ediyorsun.

Sattıkları şeyleri alıp çığlık atıyorsun, çığlık atıyorsun, suskun sessiz: Tarihimizin önünü, arkasını, tarihimizin avret yerleri kadar görünmeyen ve korunan her şeyini biri gelip de bir anlık zaferle nasıl satın alır!

Deyip, sonra işgalcilerin yüzlerine gülümsüyorsun.

Sırtını eğiyorsun. Araplar ata bindikleri zamanlar efsanevi yaylarını nasıl gererlerdiyse sen de sırtını öyle geriyorsun. Radyo yayınlarının ve petrolün olmadığı eski günlerdeki gibi, kendini henüz belli olmayan bir eylem için hazır hale getiriyorsun. Başlangıçta fiil mi vardı yoksa söz mü?[9] Tereddüt ediyorsun.

Keşke sırtın denizden olaydı da kırılmayaydı.

Keşke suskunluğun demirden olaydı da bir ses bir tıngırtı çıkaraydı.

Sonra kurduğun düş, seni şehrin kapısına götürüyor. Kim tarihini bir süs niyetine tek bir zaferle satın alıyor? Sadece bir süs niyetine. Sen emirü l-mü'minin (müminlerin başı, halifesisin), cihadın hak, ölümün hak olduğunu söyle bakalım.

"Kudüs hiç benim olmamıştı. Ben bütün zaman ve bütün dillerin gazete bayisiyim."

Kudüslüler bana mal satıyor, fatihlerini kabul ediyorlar, medeniyetten ve ırkbilimden bahsediyorlar.

"Kudüs hiç benim olmamıştı."

"Bana başka gazete verin, başka haberler verin, çünkü ben okumayı bilmiyorum."

[Konuşan: Gazete bayisi]

Pencerelerimiz hiçbir yere bakmıyor. Açıklar. Tepeler ayağına kadar geliyor, savaş günlerinde saymakla bitmeyen tepeler (savaş günlerinde ölüden başka bir şey sayılmıyordu) ve güneş ve işgalcilerin tüfeklerin üzerindeki "Ey altın Uruşalaym!" yazıları.

Küçük bir düş kadar kısa bir mesafede beni gördün – harbi benden saklayan Karmel Hapishanesi'nin dışında.

---

9 *İncil*, Yuhanna 1,1: "Başlangıçta Söz vardı. Söz Tanrı'yla birlikteydi ve Söz Tanrı'ydı." Ç.N.

Özür dilemek için Kudüs'e gittiğini hatırlıyor musun? Daha dönmeyeceğim ona, çünkü pencereleri bana göre önemli bir yerlere açılmıyor. Genç bir asker kız beni durdurup:

— Bomba mı, namaz mı? diye sordu.

Hemen özür dileyip ona

— Ben ne savaşıyorum ne de namaz kılıyorum, dedim.

— O zaman niye geldiniz Kudüs'e?

— Bomba ve namaz arasından geçeceğim, sağ kolumda savaşın izleri, sol kolumda Rabbimin izleri, ama ben ne savaşıyorum ne de namaz kılıyorum.

— Necisiniz o zaman?

— Ya nasip. Bomba ve namazın arasında bir kâğıt olayım diyorum.

— O kâğıtla ne yapacaksın? Veya o seninle ne yapacak eğer muzaffer olursan?

— Sevgilimin gözleri için bir renk alacağım.

Asker kız, beni bir şair zannedip yolumu açtı. Kendi kendime sordum:

— Kudüs'e neden geldim ben?

[Konuşan: Mahmud Derviş]

— Taştan bir hazine, hezimetten ve nadir ağaçtan bir hazine...

Şehrim şimdi benimle olsaydı, gırtlağımdan vazgeçer, dağlardan gelen derenin buzlu suyundan içerdim.

Şehrim şimdi benimle olsaydı, bütün randevularımı iptal ederdim, günümü almama ve ona doğru koşmama rağmen ölümle buluşmamı da, mazeretimi bildirerek iptal ederdim.

Taştan bir kutu, çok güneş ve ilham veren bir hezimet.

Başlangıçta ne fiil vardı ne de söz. Başlangıçta hezimet vardı.

Şehrim şimdi bavullarımda olsaydı giderdim. Beni gören, bana düşmanca yaklaşıp beni öldürdü, çünkü şehrim o kadar güzel ki. Henüz doğmamış bir sevgiliye benziyor şehrim. Akşamlar hep usul usul turuncuya boyanır orada.

Yedi tepeye de asılan bir taş levhası. Üç bin sene. Elli peygamber, dört milyon hançer ve ağaç, BM'nin karargâhları ve bir milyondan fazla maktul.

Ellerin ona uzanmaya çalışır ama yetişemez.

Vardım bir gün, ellerimden önce... Ve sayıların bir tanesine takılıp titredim. Hiçbir şeye tutunmamıştım, çünkü ellerimden önce vardım... Ve kalbim kafesinden çıkmadı. Sayılar sel gibi, kan gibi akar, gözler, tarihler, ayakkabılar, aynalar, tahtlar, çivi ve tel gibi akar ve şiirler. Sayılar sel gibi üzerime dökülüp beni öldürüyor, ki daha fazla ölü olsun, daha fazla âşık olsun, daha fazla ismi olsun Kudüs'ün.

Akşam portakal rengine bürünerek usul usul iner Kudüs'e.

Ey millet! Size yalan söyledim. Kudüs bu şehir değil. Bu şehir Kudüs değil.

[Turizm danışma merkezinde çalışan duygusal bir kız]

GAZZE İÇİN BİR SESSİZLİK[10]

Beline birkaç bomba sarıyorsun ve havaya uçuyorsun.

Ölüm değil bu, intihar da değil. Gazze, kendine özgü bu üslupla hayata ne kadar layık olduğunu duyurur.

Dört senedir Gazze'nin vücudu bombaların altında paramparça olup, et parçaları her bir yana uçuşmaktadır. Bunda ne sihir var ne de mucize. Gazze kendi hayatını savunuyor bu silahıyla. Düşmanın gücünü çekip emmek için kullanır bu silahı.

Dört senedir düşman, düşlerini gerçekleştirmenin sevincini yaşıyor, zamanın güzel cilvesinden gözü kamaşmış... Sadece Gazze'de o sevinci yaşayamıyor.

Çünkü, Gazze akrabalarına uzak, düşmana yapışık bir yer. Çünkü Gazze bir adadır.

Her patladığında –ve sürekli de patlıyor– düşmanın yüzünü tırmalıyor, düşünü yıkıyor ve onu zamandan razı olmaktan alıkoyuyor. Çünkü, Gazze'de zaman başkadır. Çünkü, zaman Gazze'de tarafsız bir unsur değildir. İnsanları tefekkürün soğukluğuna değil, onları patlamaya, hakikatle çarpışmaya itiyor. Orada zaman, çocukları ihtiyar

---

10 2009 yılının Gazze'si için yazılmış bir makaleye benzese de, kitabın bu bölümünü de diğer bölümler gibi 1973'te, yani tam otuz altı sene önce yazdığını bir kez daha hatırlatmakta yarar var. Ç.N.

yapmıyor, düşmanla karşı karşıya geldiği andan itibaren, onları adam yapıyor.

Gazze'de zaman rehavet değildir, aksine kavurucu öğle güneşinin yangınıdır. Gazze'de değerler değişir.

İşgal altında olan bir insanın tek değeri ihtilal ve direnişe ne kadar muktedir olabildiğidir. İnsanlar orada bir tek konuda birbiriyle yarışır. Gazze bu asil ve acımasız değere sahip çıkıp kendini tamamen ona adamıştır. O değeri iyi biliyor, çünkü onu kitaplardan öğrenmedi, alelacele düzenlenen derslerde öğrenmedi, çığırtkan propaganda megafonlarından öğrenmedi, marşlardan öğrenmedi.

Bilgisi tecrübeye dayanıyor. Sadece tecrübeye ve gösterişten ve imaj yaratma kaygısından uzak eylemlere.

Gazze silahlarıyla, yıkıcı ruhuyla, kaynaklarıyla böbürlenmez. Acı etini takdim eder, hür iradesiyle çalışır, kanını döker.

Gazze belagat ve süslü laf nedir bilmez. Gazze'nin gırtlağı yok... Teninin gözenekleri konuşuyor damarla, kanla ve ateşlerle. O yüzden düşman ondan ölümünü isteyecek kadar nefret eder, ama bir de ölüm kadar ondan korkar.

Onu denizde, çölde veya kanda boğmak için can atar.

Bundan dolayı akrabaları ve dostları onu imrenerek ve hattâ korku duyacak kadar seviyorlar. Çünkü Gazze gaddar bir derstir herkese, hem düşmanlarına, hem de dostlarına parlak bir ibret örneğidir.

Gazze çok güzel bir şehir değil. Denizi diğer Arap sahillerinin denizinden daha mavi değil. Portakalı Akdeniz havzasının en güzel portakalı da değil.

Gazze çok zengin bir şehir de değil. Balığı var, portakalı var; kum ve rüzgârın dağıttığı çadırları, alabilene satılan kaçak mal ve malzemeleri. Ne çok gelişmiş ne de çok büyük bir şehirdir. Ama bir ümmetin tarihi kadar azizdir.

Çünkü düşmanın gözünde en çirkini, en fakiri, en sefili ve en kötüsüdür... Çünkü aramızda düşmanın gönül rahatlığını ve huzurunu bozabilecek en büyük güce sahip olan odur. Çünkü onun kâbusudur, Gazze.

Çünkü içinde bomba olan bir portakaldır Gazze, çocukluğunu yaşamayan çocuklardır, ihtiyarlığını yaşamayan ihtiyarlardır, arzuları olmayan kadınlardır Gazze.

Çünkü olduğu gibidir. – Aramızda en güzeli, en temizi, en zengini ve sevgimize en çok layık olanı.

Şiirlerini arayarak ona haksızlık etmiş oluruz. Güzelliğini azaltmayalım, bozmayalım. Gazze'nin en güzel tarafı, şiiri olmamasıdır.

Bir zamanlar düşmanımızı şiirlerimizle yenmeye çalışıyorduk kendimize inanmıştık. Oysa düşman, şiirleri söylemeyi bize bıraktı... Biz de şiir söyleyerek zaferi ona bıraktık.

Sonra şiirler dudaklarımızdan düştü ve bir de baktık ki düşman, şehirler, kaleler ve yollar inşa etmiş.

Onu bir efsaneye dönüştürmeye kalksak, ona haksızlık etmiş oluruz. Çünkü onun direniş içinde olan ufak ve fakir bir şehir olduğunu keşfettiğimizde, ondan nefret ederiz.

Kendimize, onu efsane yapan nedir diye sorsak, bütün aynalarımız paramparça olur ve içimizde keramet adına azıcık bir şey kaldıysa hep ağlarız. Kendimizle bu şekilde hesaplaşmayı göze alamazsak da, ancak lanetleriz Gazze'yi.

Onu övüp göğe çıkarsak haksızlık etmiş oluruz, Gazze'ye. Çünkü onu gözümüzde o kadar büyütmek bizi hep ondan bir şey bekler hale getirir. Ama Gazze bize gelmez. Gazze bizi özgürlüğe kavuşturmaz.

Onun ne atları, ne uçakları, ne sihirli değneği, ne de dünyanın başkentlerinde elçilikleri var.

Gazze, kendisini hem bizim sıfatlarımızdan, bizim dilimizden hem de işgalcilerden, aynı anda kurtarır.

Bir gün ona gitsek veya bir düşümüzde görsek belki birbirimizi tanımayız, çünkü Gazze ateşten doğmuştur, biz ise kaybettiğimiz topraklar için ağlamadan ve beklemeden doğduk. Hakikaten Gazze'nin kendine has şartları ve kendine has yıkıcı bir ruhu vardır. (Bunu tahlil etmek için söylemiyoruz, kendimizi kurtarmak için söylüyoruz.) Ama onun sırrı bir muamma, bir bulmaca değildir. Direnişleri, birbirine kenetlenmiş ve ne istediğini bilen bir halkın direnişidir. Bu direnişle o, düşmanı üstündeki elbisesinden silkmek istiyor.

İçindeki toplulukların direnişle olan ilişkisi, et ile tırnak gibi birbirinden ayrılmaz cinstendir. Öğretmen ile talebe ilişkisine benzemez. Gazze'de direniş bir vazifeye dönüşmemiştir. Kimsenin vesayetini kabul etmez, geleceğini kimsenin ne imzasına, ne de damgasına bağlar.

Pek de umurunda değil ismini, şeklini ve açık sözlülüğünü bilip bilmememiz. Bir reklam malzemesi veya fotojenik bir motif olduğuna inanmaz. Fotoğraf makinelerinin lenslerine göre şekil ve şemaile sokmuyor kendini; ne de yüzü sahte bir gülümsemeyle macunlanmıştır.

Hayır, o gerçekten istiyor... Ama biz istemiyoruz.

Gazze'nin yarası konuşmacıların çıktığı bir kürsüye dönüşmedi. Gazze'nin güzelliği, hakkında fazla konuşmamamızda saklıdır. Düşlerinin dumanı, kadınlarımızın söylediği türkülerin rayihasına sahip değildir.

Bu yüzden Gazze'nin üzerine pazarlık yapan simsarlar zararlı çıkarlar. Her Arabın değerini bilmediği manevi ve ahlaki bir hazinedir Gazze.

Gazze'yi güzel yapan başka bir şey de, seslerimizin oraya ulaşmamasıdır. Hiçbir şey onu meşgul edemez. Düşmanın yüzüne yapışmasını hiçbir şey engelleyemez. Onu hiçbir şey alakadar etmez: Ayın henüz keşfedilmemiş doğu yüzünde yahut Merih'in henüz keşfedilmemiş batı yüzünde Filistin devletini kurmak da onun idare şekli de, millet meclisindeki koltuk dağılım da... Bütün bunlar onu asla alakadar etmez.

Her şeyi reddetmeye hazırdır. Açlık ve ret. Susuzluk ve ret. Dağılmışlık ve ret. İşkence ve ret. Ambargo ve ret. Ölüm ve ret.

Düşmanlar Gazze'yi alabilirler. Dalgaları dağ gibi bir deniz küçük bir adayı yutabilir. Ağaçlarını kesebilir... Kemiklerini kırabilir...

Tanklarını çocukların ve kadınların karınlarına ektiler ve onları denize, kuma ve kana attılar.

Ancak:

Yalanları tekrarlamayacak. İşgalcilere evet demeyecek. Her zaman bir bomba gibi patlayacak.

Ölüm değil, intihar da değil. Gazze'nin yaşamaya ne kadar layık olduğunu böyle gösterir.

DÜNYAYA AÇILAN, DÜNYAYA YABANCI KALIR

Gecenin ilerlemiş bir saatinde, bütün dünya yatak odasına gider. Günleri çok yoğun geçti. Şimdi dingin bir huzur, bütün dünyayı kaplıyordu:

Batı medeniyetinin araç gereçleri hâlâ Asya insanının iradesiyle boğuşuyor. O sırada Asya toprağı ölüyor, Asya insanı ölüyor. Nehirlerin sularını ağızlarının önünden çekip yerine araç gereçlerini koyuyor.

Akdenize yakın Batı yapımı askeri botlar hâlâ eski medeniyeti ve yeni insanı eziyor. Alışılagelmiş haber bültenlerinde, alelade bir haber geçiyordu. Bir grup çocuk öldürüldü. Niye? Arap oldukları ve büyüyüp yetişebilecekleri için. Günün ilerlemiş bir saatinde dünya âlem yatağından kalkar ve çalışma odasına geçer. Geceleri huzurla doluydu, rüyaları kesintisiz mutlulukla.

Böyle uyur dünya...

Böyle uyanır...

Ve böyle unutur beni.

Beni sadece iki durumda hatırlar: Ölmeyi denediğim zaman ve hayatı denediğim zaman. Bir çeyrek asırdır ölüyüm ben oysa. Ama artık bıktım ölü kalmaktan.

Bugün... Bugün, dünya âlem yatak odasına gitmedi. Yerkürenin bir ucunda durup bana insan olmamı ve insanlık çemberinin içinden çıkmamı emrediyor, çünkü ben onu yırtıp içeri girmeye çalışmıştım.

— Tarihimle niye ilgileniyorsunuz? Sizin için ne önem taşıyor ki?

— Tarih mazi demektir. Tarih okuyorum üniversitede.

— Beni ilk kez nerede gördün peki?

— Çıktığın ana kadar seni hep Filistin'de görüyordum. Çıktın ve dünyaya huzur ve barış geldi. Şimdi niye dönüyorsun? Niye huzuru bozuyorsun?

Beni böyle anlıyor dünya, ve benim böyle olmamı istiyor. Çatışmamız Filistin'in dışında kaldığım sürece ve ateşin bir bekçisi olduğu sürece bitmiş olacak.

Dünya barışı böyle sağlanır işte, dünyanın güvenliği benim Filistin'den ve insanlıktan uzak kalmamla sağlanır. Kimseden vazgeçmedim, hiçbir şeyden vazgeçmedim.

Bir tüfek dipçiği beni Karmel Dağı'nın limanına kadar yuvarladı. Allah'ın belini bombalarla doldurup denedim ve avazım çıktığı kadar, sesim ve bilincim kaybolana kadar bağırdım.

Dünya ise, kendimle barışmamın karşılığı olarak sadaka vaat etti. Neymiş? Kendinle ancak katilinle barıştıktan sonra barışabilirsin. Sonra bana sadakasını verdi: Bana un verdi, giysi ve birçok çadır verdi.

Vatansız ve güvenliksiz doğan çocuklarım da ancak sadakayla büyüyebildiler. Sürgünde üşüdüğümde kamuoyunu yansıtan gazeteler beni yağmurdan ve tir tir titremekten koruyordu. Aç kaldığımda, gelişmiş bir ülkenin başbakanının yaptığı konuşmanın üç satırlık paragrafı doyurdu beni.

Toprağımı özlediğimde komşu ülkelerin radyo kanallarından yayımlanan ve her yere boşalan yabancı şarkılar gurbetimi güzel bir tecrübeye dönüştürürdü.

İşte böyle, bir dünya yatak odasına gidip... Beni unutuyor.

— Kurbanı uyandırmayın ki bağırmasın.

— Kim onu uyandırdı? Bunun sorumluluğu kime ait?

Aniden bir rüzgâr çıkar ve ölüleri diriltir.

— Rüzgâr nereden çıktı?

— Her yerden, vatandan.

— Bu unutulmuş kelimeyi kim öğretti onlara?

— Rebabı çalan ve şiir okuyan şairler.

— Öldürün onları.

— Öldürdük ama ondan sonra başka bir kelime buldular... Özgürlük.

— Bu huzur kaçırıcı kelimeyi kim öğretti onlara.

— Gayretkeş devrimciler.

— Öldürün onları.

— Öldürdük. Ama sonra başka bir kelime öğrendiler – adalet.

— Bu kelimeyi kim öğretti onlara?

— Zulüm öğretti. Zulmü de öldürelim mi?

— Eğer zulmü öldürürseniz, kendinize kıymış olursunuz.

— Ne yapalım?

— Belleği öldürelim.

İşte dünya âlem böyle uyur ve böyle uyanır. Silahla donanmış, ben de kelepçe ve ayak bağlarıyla donandım.

Güçlü olan medenidir. Zayıf olan barbar. Tarih, yargıç olamaz. Tarih bir memurdur. Kızılderililer işgalcileri hezimete uğratsaydı ne yazarlardı acaba? Medeniyet ve kültür konusunda yarışanlar çoğu zaman katillerin ta kendileri oluyor... Katiller.

Bu üçlüye bir bakın:

İlki, geçmişinde bütün bir halkı yok etti, şimdi de Güney Asya'da hem bir halkı hem o halkın toprağını yok ediyor. Diğer yandan uygarlığın büyük simgesi olan atom bombasını, dünyanın insan dolu sokaklarında patlatıyor. Şimdi de benden, insanlık meydanından ve yeryüzünden çıkmamı istiyor, çünkü bir teröristmişim.

İkincisinin mazisi o kadar karanlık ki, onu hatırlamak için bilge olmak gerekmez. Uygarlık adına tamı tamına onlarca milyon insanın canına kıydı.

Şimdi de hem katil hem de kurban olanı kucaklamaya çalışırken, üçüncü yaratığı peydahladılar.

Terörün evliliğinden ne çıkar? Terör!

İşte o üçüncü Tevrat ve silahla donanmış bir halde gelir beni dağlarımdan ve ovalarımdan koparır, uygarlığın tepesinden, sefaletin kuyusuna sokar.

Bu müthiş üçlü şimdi benden yeryüzünden kaybolmamı istiyor, çünkü ben bir teröristmişim.

Dünya ne yapıyor bu arada?

Gecenin ilerlemiş bir saatinde yatak odasına gider ve uyur.

Cinayet her zaman suçtur. Nasıl olur da birden cinayet uygarlık binasının direği oluyor?

Güçlü olan bu cinayeti işlerse mi?

İsrail terör ve cinayette başka bir dayanağın üstüne mi kuruldu? Dünya böyle işte - toplu öldürmelerden çok hoşlanır, ama bireysel cinayetleri de bir o kadar kınar.

Bir devlet kendi halklarını ve başkalarının halkını öldürebilir ama bir kişinin veya bir halkın kendi hürriyeti için savaşmaya hakkı yoktur.

Peki, bu meşhur dünya kamuoyu kimdir? Biz bu terimi mecazi olarak kullanıyoruz. Eğer bu dünya kamuoyu, iç içe geçmiş menfaat ve inançları doğrultusunda belli bir kaç kişi tarafından yürütülen yayın organlarından ibaretse, biz adalet talep ediyoruz. Bu kamuoyunu neden bu kadar kutsal bir hale getiriyoruz?

Gerçek kamuoyunu –insanın vicdanını– ne görüyoruz ne de duyuyoruz. Çünkü "dünya kamuoyu" denilen bu medya kuruluşları insan vicdanını boğarak öldürdü. Şimdi de, tahrif ettiği yalancı vicdanı önümüze koyuyor.

"Resmi medya kuruluşlarının" yaydığı bu dünya kamuoyunun onayını kazanmak isteyip taleplerine boyun eğdiğimizde, artık esaretimizin ve ziyan olduğumuzun ta-

dına vardığımızı keşfederiz. Artık olduğumuz yerde kalmak için sebep arar dururuz boyun eğersek. Şimdi "bu kamuoyu", bireylerinin kralları var olduğu sürece, aynı kralların yargıç olması doğru olur mu?

İntihar saldırısından kaçındığımızda, bize ödlek diyorlar. İntihar giriştiğimizde de, bize barbar diyorlar. Barışa davet ettiğimizde, bize yalancı ve dolandırıcı diyorlar. Savaşa çağrı yaptığımızda da, bize vahşi diye hitap ediyorlar.

Biz katil miyiz?

Kim kimi öldürdü ki?

Bu soruyu soran oldu mu?

Dünyanın belleğini kaybettiği doğru değil. Dünyanın istediğini yaparak belleğini iade etmemiz de mümkün değil.

Dünya rahatına bakar, oynamak ister, içmek ister.

— Dünyayı neden uyandırdın?

— Bu benim sesim değil? Bu vücudumun yere düşmesinin sesiydi.

— Niye sessiz ölmüyorsun?

— Çünkü sessiz ölüm alçak bir hayat demektir.

— Çığlık gibi ölüm nasıl olur?

— Bir dava için olanı.

— Var olduğunu duyurmak için mi geldin?

— Hayır, burada olmayışımı duyuruyorum.

— Niye öldürüyorsun peki?

— Sadece cinayeti öldürüyorum. Sadece suçu öldürüyorum.

— Cehenneme kadar yolun var.

— Ben cehennemden geliyorum.

Dünya ilk kez kendine şu soruyu soruyor. Onun bir bomba olduğunu kim söyledi ona?

— O kadar çok kurşun sıktılar ki ona, vücudu paramparça oldu, bu parçalar üst üste yığılıp bir bir güç doğdu, işte o güç her an patlayabilir.

— Onu bu dünyadan çıkarın.

— Çıkardık ya, ama geri döndü.

— Şu yeryüzünün kenarında bir boşluk ayırıp oraya itin.

— Ona yaklaşamıyoruz, çünkü bir çeyrek asırlık acı, öfke ve patlamayla donanmış bir haldedir.

— Terörist?

— Evet. Terörist ve ümitlerini kaybetmiş biri.

Ümitsizlikle ne yaparlar? Ümitsizlik ölümün ikiz kardeşidir. Dünyadan bir şey istediğim yok. Sadece boğazıma dayadığı bıçağı çeksin. Ben bir rehineydim. Yirmi beş senedir ellerinde bir rehineydim. Ümitsizlik beni salıverdi. Ümitsizliğimi duyurmaktan başka ne geri getirebilir ümidi mi? İntihardan başka kim beni esaretten kurtarabilir!

Dünya yatak odasına gitsin!

Ben dünyanın güvenlik supabıyım. Beni bu göreve tayin ettiniz. Ama hangi şekilde boşu boşuna öleceğimi tayin edemezsiniz. Bana müzminleşmiş günlük katliamlarımdan nasıl kurtulacağımı söyleyemezsiniz.

Bana sadece ölüm kaldı. İstediğim kadar menfur olurum. Bu rolü oynamaya razı değilim, bu rolü oynamaya razı değilim. Ama esaretim güvenliğinizin karşılığı olamaz.

Bana ne derseniz deyin. Kendi ismimi koymamın zamanı geldi artık. İstediğimi yaparım.

Dünyanın sinesine otururum. Kolumu çıkarıp onu havada sallayıp işaretler veriyorum. Onu bir topa çevirip sizinle oynuyorum... Sonra o topu pencerenize fırlatıyorum, ey uygarlık yargıçları sizi! Vatan için değil. Halk için değil. İntikam için de yapmıyorum bunu. Öylesine yapıyorum, bana iyi geldiği için. Asyalı bir hayvan gibi, yirmi beş sene felçli kaldıktan sonra vücudunu yeniden kullanmaya başlayan, yeniden hareket etmeye alıştıran biri gibi. Onu lime lime keserek sizi unutmak için eğleniyorum.

Tek özgürlüğüm bu. İntiharıma neden itiraz ediyorsunuz ki zaten, ey toplu katliam uzmanları, çocukları kömüre çeviren caniler! Siz öldürüyorsunuz, o halde siz yaşıyorsunuz. Ben de intihar ediyorum... O halde ben de yaşıyorum.

Bundan böyle, benden başka kimse beni öldüremez olsun.

Yardım kuruluşlarının verdiği süt, damarlarımızda kana değil, dinamite dönüşüyor. Verdiğiniz yemeği size geri veriyorum. Annem beni sokaklarımıza saldığında, beni geri itip şöyle dediniz:

— Git, annene dön.

Ama anneme döndüğüm vakit beni tutuklayıp bana işkence yaptınız. Bana

— Terörist! dediniz.

O gün bugün annemi arıyorum. Onu nerede bulduğumu biliyor musunuz? Vücudumdan kanlar akıyordu. Baygınlığımdan ayıldığımda kendimi bir kan gölünün içinde buldum. Dikkatle baktım, kanın içinde gördüğüm hatlara, "bu benim annemin yüzü" dedim. Bu benim kanımdı, sizin kanınız değil, ey dünyanın yargıçları, ey dünya yargıçları!

Beni kim mülteci yaptı?

Beni kim bomba yaptı?

Öleceğimi biliyorum, bugün kaybedeceğin bir savaşa gireceğimi biliyorum, çünkü geleceğin savaşı o. Haritadaki Filistin'in bana uzak kaldığını biliyorum. Onun ismini unuttuğunuzt biliyorum, yeni "tercümesini" kullanıyorsunuz.

Bütün bunları biliyorum.

İşte bu yüzden bunları sokaklarınıza taşıyorum, evlerinize ve yatak odalarınıza taşıyorum.

15 MAYIS: ARAPÇA CÜMLEYE DOĞRU GİDERKEN

1

Mayıs ayında, numan çiçekleri ve tüfeğin arasında oturuyorsun.

Bu ilk gidişin. Ve dünyanın sonu. Her şeyin bir zamanı var, sadece ölümünün değil. Aniden ve tekrar tekrar gelir, zamansız, münasebetsiz, tropikal yağmurlar gibi.

İlk ölümü hakkıyla kutlamanın zamanını nasıl buldun? Bütün hücrelerine kadar yeniksin. Yeni ve ayinsiz bir İsa'sın, insan sesleri ve başka seslerin arasından geçiyorsun. Bir kıta kadar çadır barınabilir Arapça cümlesi içinde. Bir tanesinde oturuyorum ve fazla sıcak olmayan bir yazı düşlüyorum.

Mayıs ayında, numan çiçekleri ve tüfeğin arasında oturuyorsun.

Vatan bir vücudun sıcaklığına sahip olsa bile, eski bir kaya değildir. Bu ilkel düşünle büyük bir saflık yaptın, çünkü kendini ve ateşini sınırlıyorsun. Vatan ama mutlaktır, sınırsız. Sana kimin bu aynı zamanda hem dar hem geniş olan toprağı verdiğini sorma. Sudan suya seni barındıracak, sırtını dayayabileceğin milyonlarca kalp var.

Arapça cümlesine git, hem vatanını hem kendini bulursun. Aynı anda hem savaşı hem barışı içine alabilecek durumda.

Mayıs ayında, numan çiçekleri ve tüfeğin arasında oturuyorsun.

Bu rolü bıraksan ne olur? Olup bitenlerden yemeni ve içmeni temin ediyorsun. Yaranın üstüne para ve bağış yağdırıyorlar. Bunlar verilmezse sana, ne yiyeceksin?

Senden önce hürriyetini deneyen herkes ne olduğunu keşfettiğinde, zaman onu lanetleyip özgürlüğü aradığı günleri arayacak. Kendi devletinin olduğunu farz edelim? Başka bir polis, başka vergiler. Bunca kanı, yeni bir polis ve yeni vergiler için mi döktün? İsa'nın izzeti, bir tebliğ uğruna çarmıha gerilmesinde saklı. Bir düşün, İsa yeniden dünyayı gezseydi ne olurdu? Bu kargaşa bu küfür varken. Bütün kâhinler, bütün zanaatkârlar, bütün fakirler ayaklanırdı. Bazılarının hayatı devam etsin diye, onu çarmıhına yalın ayak veya yeni ayakkabılarıyla dönsün diye zorlarlardı.

Sen Arapça cümlene git ve teyit etmenin çıkardığı gök gürültüsünün tadını çıkar, birbirine zıt olan şeylerin sağlamlığını hayal et. Çok işgalci gelip geçti bu dünyadan (toprağı işgal olunmayan bir halk gördün mü hiç?), topraklarına el koyup, insanları yurtlarından ettiler. Ama boğazımızdan çıkan tek bir harfin duvağını bile yırtamadılar.

Mayıs ayında, numan çiçekleri ve tüfeğin arasında oturuyorsun.

Ey vatanım. Sana giden yolu bildiğim, ama seni bilmediğim vatanım. Yirmi beş senedir resmi Arapça cümlelerle sana doğru ilerliyorum, ama hem o cümlelere hem de sana yabancı kaldım.

Numan çiçekleri hoşlarına gitti, tüfeğimi çalmaya çalıştılar.

Havaya ateş ettim ama Numan çiçeklerine isabet etti kurşun. Beni intihara teşebbüsle suçladılar... Sonra beni mahkemeye götürdüler.

Sana daha yakın olmak için mi sustum, yoksa Arapça cümlenin ta kendisiyle seni ve beni savunmak için mi?

2

Noel bayramı bitti. Kutsal şehrin düzenli bir belleği yok.

Gökyüzünden yağmur ve işgalci yağdı. Daha yeni asker olan erkek, eski sevgilisiyle halka açık olan tarihi semtlerde geziniyordu. Asker sevgilisine,

— Sevgilim, seni unutursam, elim beni unutur, dedi.[11]

Elini kızın göğsünde unutmuştu, kız ona sözünü hatırlatarak ihanetine dikkatini çekti:

— Uruşalaym'ı benden daha çok seviyorsun!

İkisi de gülüşerek yollarına devam ettiler. Son savaşı anımsadılar ve birden Kudüs'süz bir hayatın ihtimali onlarda dehşet uyandırdı. Asker, olmayan kahramanlıklarını anlatıyordu. İbraniceyi oldukça iyi, ama Polonyalı bir aksanla konuşan Arap satıcıdan falafel aldılar.

— Bize adapte oldular. Biliyor musun, zaman İsrail ordusunda bir subaydır. Her sene rütbesi yükselen bir subay, dedi asker.

Kız ayakkabılarını çıkarıp yalın ayak yürümeye başladı.

— Sana göstereyim mi neyi kastettiğimi? diye sordu asker çocuk.

"Masa" adlı gazetenin son baskısını sattığını temiz bir İbranice ile duyuran bir Araptan gazete aldı.

— Arap kahvesinin keskin bir tadı var. Bu insanlar olmasaydı, hayatımız ne hale gelirdi kim bilir? Kendi insanlarımızla baş başa kalsaydık, ülkenin birliğini koruyabileceğimizi zannediyor musun?

---

11 Yahudilerin Kudüs için ettikleri bu ünlü yeminlerine gönderme: "Eğer seni unutursam, yeminimi de unuttur bana, ey Uruşalaym." Ç.N.

Mescid-i Aksa'ya gidip "Arap efsanenin" gözü önünde öpüştüler.

— Efsane görsün İsrail halkının dimdik ayakta olduğunu..., dedi.

Pişman oldular. Çünkü daha yedi sene önce yine burada öpüşmüşlerdi, ama o öpücük bir daha dönmeyecek turistlerin öpücüğüydü. Ne var ki şimdi her sene buraya gelip öpüşebiliyorlardı. Yeni öpücükler artık anımsamak için değil "efsaneyi" kışkırtmak içindir.

Yağmur yağıyordu. Noel bayramlarında hep yağmur yağardı. İşerken yağmur ile idrarın akışları hoşuna gidiyordu. İşediği köşeden uzaklaşıp sevgilisine yeniden Arap ile İsraillilerin arasındaki ince farktan bahsetmeye başladı:

— Arapların çok güzel bir yaratılışı var. En önemli özellikleri cömert olmaları ve kindar olmamaları. Unutmaya meyilli olmaları.

Kız pek umursamadı.

— Onları sevmiyorum, dedi sadece

Erkek söylenecek başka bir şey bulunca

— Onlar olmasaydı seni tanımış bile olamazdım. Sana âşık olamazdım. Sevgimizin "kalıcı" olması ve meyve vermesi için Arapların burada kalmaları gerek.

İkisi de edebiyat fakültesinde okumuştu. Ara sıra anlaşmazlıkları olurdu. Ama akşamleyin bunları hep unutup birbirlerinin kucağında hissedecekleri sıcaklık onları çağırdığı zaman, aşkla barışırlardı.

Kızı öpüp,

— Birliğimizin özü onlar. Ben Varşovalıyım, sen de Bağdatlısın. Yahudiyi Yahudi yapan ve birbirine kenetlenmesine sebep olan, Araplardır. Birbirimize kenetlenmemizin ekseni Yahudilerin kendileri, yani biz değiliz. Araplar müşterek davamızdır. Onlar giderse, birliğimiz de gider. Sorunumuz artık Varşovalı ile Bağdatlının arasındaki ilişki ve bu ilişkiden doğan sorunlar olacaktır.

Kız arkadaşı bu gece erken yatmak zorunda olduğunu hatırlattı, çünkü yarın içtima vaktinde güçlü ve enerjik olması *gerekiyormuş*.

O sırada çöpçüler sokaklarda önceki hafta yapılan şenliklerden geri kalan çöpleri süpürüyorlardı.

Mesih geriye doğru yürüdü.

Mukaddes şehir belleğine ihanet edip sokaklarını, "Ey altın şehri Uruşalaym" diye terennüm eden işgalcilerin yeni bayramları için açtı.

O anda kucaklarına beklenmedik bir hediye veya başka bir deyimle bir bayram kartpostalı düştü... Beyrut sokakları ılgıt ılgıt akan Arap kanıyla dolup taşıyordu. Bu kan, mabedinin tamamlanması münasebetiyle Süleyman'a sunulan pilavı kıvama getiren yağ oldu.

3

İnsanların yurtlarından edilip dağılmalarını kim durdurur?

Birkaç gün önce birbirimize daha şu soruyu soruyorduk:

— Hezimeti kim durduracak?

Şimdi ise şöyle bağırıyorum:

— Kovulup başıboş bırakılmamızı kim durduracak... Bu kadının kovulup başıboş bırakılmasını kim önleyecek.

Gazetelerimizde, kenar mahallelerde ve bütün Arap ülkelerinde bu görüntü sürekli karşınıza çıkar. Ancak vicdanlarda bunu çok nadiren görürüz.

Görüntü şu: Hep bir kurşundan sonra karşımıza çıkar, Filistinli bir anne çocuklarını çekip sürükler ve bir yatak taşıyıp rüzgârın ve bilinmezliğin içinde yürür. Bir sığınaktan başka bir sığınağa koşar. Ancak sürekli kalabileceği bir sığınak bulamaz, kabirden başka. Sanki dönüşü için verilen vaat geciktirilmiştir. Yirmi beş senedir görü-

yorsunuz onu, ayak kemiklerinin üzerinde yürüyen kadının (biz gözlemciler bu ifadelerle konuşma hakkını nereden buluyoruz) bir çadır kampından başka bir kampa veya meyilli bir kayanın altına girdiğini görüyoruz. Lanetleniyor, mermiler ve yazılan acı kader onu buluyor.

Ona ne derseniz deyin, o benim anamdır.

— Ona çimentodan bir çadır yapacağım ki, ortada kalmasın. Bir kere sığınsın ve sığındığı yerde kalabilsin.

— Kafanın üstünde taşınan bir yatak, kalbinde taşınan bir vatan, ikisi tek bir ipe bağlı. Yatak kaybolduğunda, vatan da kaybolur.

Sığınacak bir yer aramak, hiç gösteriş ve süs olur mu?

Sohbet düşmanlar tarafından veya kardeşlerimiz tarafından yapılan bir saldırıyla son buldu. Vatanında (hattâ bütün Arap âleminde) ismini bilmediğim ama anam olduğunu bildiğim o kadının gölgesini arayan bombaların ulaşmadığı bir yer yoktur.

— Uçakları onu niye bombalıyor?

— Gölgesi yeryüzünden kaybolsun diye.

— Onun gölgesi neden rahatsız ediyor sizi?

— Ağır olduğu için. Okyanustan Haliç'e kadar uzanan bu kuru ağacın omuzlarının üstünde çok ağır bir yüktür.

— Ama o sırf var olmak istiyor.

— Düşman razı gelmez bu duruma.

— Ya siz... Siz düşmanınızın rızasını mı... yoksa kanınız olan kadını mı daha çok düşünürdünüz?

— Düşmanla boğuşacak vaziyette değiliz.

— Onunla boğuşmayınız o zaman... Bırakın o kadın onunla boğuşsun.

— Bizim toprağımızda olmaz, çünkü düşman buna razı olmaz.

Düşman henüz işgalini ilan etmediği Arap ülkelerinin sokaklarında dolaşıp rahat rahat volta atabiliyor. Havali-

manlarında ve kafelerde kahvesini yudumluyor, geceleri barlarda eğleniyor. Sonra gecenin ilerlemiş bir saatinde özel arabasıyla veya bir taksiyle Filistin sınırlarına dönebiliyor. Gecenin eğlencesinden bıktığında yatağına gidip uyuyabiliyor. Kemal Nasır, Kemal Adwan ve Muhammed Yusuf el Naccar'ı[12] yataklarında yakalamadılar mı?

Araplar bu aşağılanmaya çok öfkelendiler, milyonlarca insan cenazelerine gitti. Sonra da Arap uçakları gidip ismini bilmediğim ama anam olduğunu bildiğim kadının üzerine bomba teberruunda bulundular. Neden? İthal edilmiş birkaç hanım rahatça yataklarında uyuyabilsin diye.

— Onu neden vuruyorsunuz?

— Kendi iyiliği için canım onu savunmak için. Onu düşmanın taarruzlarından koruyamıyoruz, bari paramparça ve sefil olmasına, bizim de turist kaybetmemize sebep olan hayatından kurtaralım diyoruz. Kardeşlerinin kurşunuyla öldürülmesi, düşmanlarımın kurşunuyla öldürülmesinden daha iyidir.

4

Kayıt bandı kuşların ötüşüyle başladı.

Sabahın onu. Kuşların ne siyasi görüşleri ne de siyasi çıkarları var. Birkaç dakika sonra uçakların sesi doldurdu her yeri (birden savaşır olduk). Uçakların yükselişleri arasında kuşlar şarkılarını tamamlıyorlardı.

— Neden?

— Çünkü onlar siyasetten anlamaz.

---

12 Filistin direnişçileri. Ç.N.

— Ölüm korkuları yok mu bunların.

— Evet var. Ama uçakların onları, kondukları ağaçta vurmayacağını biliyorlar.

— Nasıl?

— Belki sahte kanatlarla oraya geldiklerindendir.

İnan! Veya inanma. Onlar konuşurken kendi kulağımla duydum. Buyur, işte banda kaydettim hepsini.

— Daha neler duydun?

— Hong Kong devrimin toprağı değildir.

— Kimse bunu talep etmiyor ki zaten. Vücudun nerede?

— Elbisemin altında.

— Hudutları ne?

— Tarihleriyle söylüyorum:

Güneyden: 15 Mayıs 1948
Doğudan: Haziran 1956
Batıdan: 5 Haziran 1968
Kuzeyden: Haziran 1970

Vücudumun ölçüleri ve hudutları bunlar.

— Üstünde bomba var mı?

— Hayır.

— Üstünde ne var peki?

— Öfke taşıyorum.

— Neden yaşıyorsun.

— Vatanıma dönmek için.

Sorun budur işte. Sokakta, kampta veya evinde silahının olması önemli değil. Şu öfkeyi taşıyan vücudun var ya hâlâ – her an patlamaya ve Arapları derde sokmaya hazırsın işte.

Hong Kong'da devrim yapılamayacağını hiç aklından çıkarma.

İzin ver, sana bir şey daha söyleyeyim: Sen buradasın hâlâ. Filistin de hâlâ burada. Şunu da unutma: Filistin'den açıkça bahsedemezsin, çünkü bu, düşmanı öfkelendiriyor... Anlıyor musun?

— Bu, isteğe ve kadere bağlı bir şeydir. Kendimi irademden azat edebilirim ama kaderden değil.

— Filistin sorununun ele alınmasını, kendi siyasetinin ve kanunlarının öncelikli konusu haline getiren ülkelere git. Yoksa iç çamaşırı satarsın veya dayalı döşeli evlere kapıcılık yaparsın... Çünkü düşman öfkeleniyor... öfkeleniyor. Evimiz de camdandır biliyorsun...

— Burada doğdum. Mülteci değilim. Bir çeyrek asır önce burada doğdum. Mülteci değilim. Hong Kong devrim toprağı değil. Mülteci değilim. Burası neden Saygon olsun. Çünkü düşman öfkeleniyormuş.

— Nereye gideceğim şimdi.

— Arap devrimine git katıl.

— Nerede ki o?

— Bilmiyorum.

Sonra bantın kalan kısmını dinledim. Uçak ve bomba sesleri kuşların ötüşüyle karışıyorlardı.

5

Deniz ve okyanusla çevrili bu kıtanın üstünde oturuyorum ve,

— Ben düşüşün zirvesinden geliyorum, diyorum.

Bu toprak yaralı bir boğaya benziyor. Dilediğinin zirvesinden, hep yenisine gebe kalan hezimetlerinin derin uçurumuna düştü. Her şeye rağmen yeryüzünü keskin boynuzlarıyla yırtıp hayata bağlanmasını bilmiştir.

Toprağı petrol ve tembellikle dolup taşıyor, kendi kimliğini yaşamaları yasaklanmış ve bütün halkoylamalarına "evet" demenin sonuçlarına katlanmaya hazır bir duruma getirilmiş halklar.

[Kral kendi kraliyetine uygun esvaplarını çıkarıp bir subay üniforması giyiyor. Sonra bir radyo istasyonunu basıp cumhuriyeti ilan ediyor. "Geçici hüküm Filistin üzerinde kötü oyunlar kurdu. Artık Filistin'i özgürleştirecek, bütün Arapların birliğini sağlayacak azametli devrimi gerçekleştirecek zaman geldi. Onu alkışlıyorlardı. Ümitsiz hallerinden sonra daha da ümitsiz bir hale düştüler. Kral ise yatak odasında halkoylamasının "evet" ile sonuçlanmasından mutlu mutlu gülerek tatlı rüyalara daldı.]

Boynuzunu kılıfı olan sinene indirdin. Diri ve ölü arasında başka bir haldeydin, cesaret verici bir isim koyulacak bir halde. Yeni bir isim verdiler sana. Sen de inandın o isme. İradeni kullanma ayrımında kalan sinirlerinin, müteredditve gecikmiş gerginliğinin kendin olduğunu anlamakta zorluk çektin.

— Kanun ve petrol. Kavganın bütün sebebi bu.

Denizin ve okyanusun diğer kıyısında yaşayan tüketiciye baskı uygulamak için, bu denkleme başvurmak zorundaydılar. Sonra seni alkışladılar. İlk anlaşmalarında petrolün rengi, senin kanının renginden daha güçlü çıkmıştı.

Patlatılması yasak patlayıcı madde. Sen o'sun. Bütün marşlar senin, bütün çadırlar ve ilan tablosu. Kralın avucundaki devrimci. Oyunu oynamayı becerebiliyor musun? Bütün bu millet ümitlerini, ekmeklerini sana bağlamışken, bir de bakarsın ki kral beyaz üniformasıyla halkın önüne senin ismini kullanarak çıkmış.

Bir sudan diğer suya kadar uzanan şeye ne isim verilmeli? Ne bir haritadır, ne de vatan. Nübüvvetinin her şeyi gerçek ismiyle çağırmaktan başka bir yükümlülüğü olmayan peygamberin yaratacağı sarsıntıyı bekleyen bir ci-

sim. Sen ne onun yerine geçersin, ne de o aranan kurtarıcı olabilirsin. Sen ancak işaret, başlangıç ve kurban olabilirsin. Seninle hareketlenmeye başladı herşey.

— Kanın ve petrol. Bütün kötü tecrübelerden ve kabarık söz ve sloganlardan geri kalan kavga.

Kanının rengi nasıl bu kadar açtı ve petrolünkinden daha güçlü olabildi ki? Tüketici sizden, petrolü eski saflığına getirmenizi rica ediyor. Bunun karşılığında size bir parça toprak geri verilecek diye söz veriyorlar. Sonra pek beceremediğin bir oyunla seni kralın avucuna iade ediyorlar. Senin rolün de ilk haline dönmenle sonuçlanıyor. İltica ve dava. İnsanlara

— Bu içinizdeki düşmandır. Dışarıdaki düşmanı kışkırtıp onu başınıza musallat ediyor, diyorlar.

Sonra müşterek düşmanına, güvenlik teminatı veriyorlar, çünkü denklem artık değişmişti: Artık düşmanın güvenliği Arap işbirlikçi devletlerin de güvenliği ile aynı olmuştu. Güvenliğini ve Arap başkentlerini köleleştiren hudutlarını savunarak düşman rahatını sağlıyor. Sultanlıklarının savunulması, aynı zamanda işgalcilerin rahat uykusunu ve huzurunu da savunmayı gerektiriyor.

Endişeli öğrenciler birbirlerine soruyorlardı: Dışarıdan gelen işgalci ile içeriden çıkan diktatörün arasında ne fark var? Aslında aralarında çok fark var, ama bir farkta birleşiyorlar: İşgalciler kovup dağıtırken, içteki diktatör işgalcinin elinden kurtulanları öldürüyor.

Sen de hâlâ okyanus ve denizle çevrili kıtanın toprak parçasının üzerinde duruyorsun ve bağırıyorsun: Ben boğanın boynuzunu korumak için, düşüşün zirvesinden geliyorum. Çünkü hâlâ kuru yeryüzünün üzerine çıkıp onu yırtabiliyor. Sinem olan şu yeryüzünü, hâlâ yırtabiliyor çünkü.

6

Sen ve mayıs, ikiniz birlikte büyüdünüz.

Omuzların da büyüyor. Taşıyacağın taş da.

Mayıs kendinden sonra gene aya teslim ediyor nöbetini. Durum hâlâ bir yarıştır. Sessiz savaşın neticeleri değişmeden Mayıs nasıl yirmi beş yaşına ulaşabildi bu rahatlıkla? Tarih dalgasını mı geçiyor ne?

Bütün bu hezimetlerden sonra, ayların birbirine karışmasından sonra, düşman kutlamalarını, rahatça tamamlamasın diye savaş sokaklarımıza düştü.

Tarih dalgasını mı geçiyor ne?

Mayıs çıkıp haziran giriyor. Arapların tüfekleri bütün yönlere dönüyor, bir tek doğru yöne değil. İşçi şikâyet ettiği ve öğrenciler öfkelendiği zaman ancak tüfeklerimiz cesaretle dolar. Bütün savaş ülkenin sınırı içindedir, biz direnişimizin kalıcılığı için şiirlerimizi ve türkülerimizi okuyoruz. Bir çeyrek asır... Bir çeyrek asır geçti ve biz hâlâ bu cümleyi kekeliyoruz... Düşmanın hudutları bize ulaşmışken... Daha çok konuşmalar daha çok hezimetler... Ve sen kaideyi bozan tek yan çizici...

— Ey yolunu kaybetmiş Filistinli! Bu karmaşaya son ver!

Beni dinleme de gör, seni nasıl yeni bir katliama sürüklerler. Başka bir ayda veya ilk ölümünün yıldönümünde. Niye mi? Diyelim ki içim rahat etsin diye.

Bir hayalet, bir kâbus, bir kıvılcım olmuyorsun.

— Başka bir yere git ve bizi güvenlik içinde bırak.

— Nereye gitsem, gölgem bir mekân oluyor.

Hipodrom yarışlarında bir at, serseri bir kurşuna yakalanarak öldü. Bütün kadınlar, atseverler hüzne boğuldu.

Onlarca insan evinde otururken, bir savaş uçağı tarafından hedef alınıp bilerek öldürüldü. Kimsenin umu-

runda olmadı. Gazetelerde, öldürülen insanların ne resmi ne de ismi var, çünkü şehit olan bütün her yeri kaplamış.

Bunca insan neden nafile yere ve şehitlere yakışmayan mekânlarda şehit ediliyor? Ölüm, birçok durumda meslek hâline gelebilir. Peki, ölüm adayları bu işten ayrılıp artık "çalışmak" istemediklerinde ne olur?

— Şehitsiz bir halk oluruz ve şehitler bayramı, geçerliliğini kaybeder.

— Başka ne olur?

— Şairler iflas eder.

— Başka?

— Hatipler kekeler.

— Başka?

— Hükümet istifa eder.

Sorunun çözümlenmeden tasfiyesi mi? Hayır, öyle düşünmüyoruz. Bu dahili bir sorundur ve sadece onları ilgilendirir. İlişkilerimiz iyidir. Egemenlik ve ulusal bağımsızlığa gereğince karışmıyoruz. Çözümsüz tasfiye mi? Bu terimi niye kullanıyorsunuz ki? Bunun adı özgürleştirmedir. Şu anda geçerli olan slogan, "İşgal edilmiş toprakları İsrailli işgalcilerden kurtarmak" değil. Artık geçerli olan slogan şu: "Arap topraklarını, Ortadoğu'daki resmileşmiş güvenlik dengesini bozan ve insanlara işgal edilmiş bir vatanları olduğunu hatırlatan kişilerden kurtarmak. Bu arada, bu tabii ki sorunun tasfiye edildiği anlamına gelmez.

— Bunun sorumlusu kim?

Bunun sorumlusu tek bir şahıs veya iktidarın herhangi bir kolu değil. Sorumlusu Arap dünyasında hâkim olan resmi siyasi iklimdir. Bu durgun iklimde devlet içi baskı, ulusal egemenliği muhafaza etmek için meşru bir yöntem oldu. Bu davanın yükü, tek bir omuza çok ağır gelir. Aramızdan bir tek kişi niye taşısın bütün bu yükü?

Hâkim olan bu iklimde, Arap milliyetçi devrimciye –sadece Filistinlisine değil– karşı düzenlenen her saldırı, dahili bir sorun olur.

— Onları öldürdüğünüzde cenazelerine gideriz. Eylemi yeterince süratli gerçekleştiremezseniz, kendinizi bir çıkmaza sürüklenmiş bulursunuz, uzlaşma girişimlerinde bulunmamız gerekir. Şimdi bütün bunların sorumlusu kim mi? Arapların uygulamalarında yer almayan barış ve Arap cümlesinde ilan edilen savaş.

Kaybettiklerimizi bulamadıkça biz de kayıbız demektir...

"- Baba, ne yapıyorsun?
- Bu gece kalbimi düşürdüm de, onu arıyorum.
- Onu burada mı bulacaksın?
- Ya nerede bulacağım! Toprağa eğilip onu arıyorum. Kasım ayında Fellah kızları zeytinleri tane tane toplar ya, ben de kalbimi işte öyle tane tane yerden topluyorum.
- Ama senin topladığın şey çakıl taşı, baba!
- Olsun, bu da hafızayı ve zihni zinde tutar. Hem kim bilir? Belki de şu çakıl taşları kalbimin taş olmuş halidir..."

Filistin'in en büyük şairi sayılan Mahmud Derviş, küçük bir çocukken yaşadığı zulmü anlatıyor. O, "Taşlar bir başkaldırıdır! " demiştir.

Yıl 2009. Gazze'de çoğu çocuk ve kadın olmak üzere binin üzerinde insan katledildi.

Filistin direnişinin simgesi olan taşlar gibi bu kitap da bir başkaldırıdır; unutulmamaya karşı bir başkaldırı!

ISBN 978-975-447-266-0